

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS
ŽMOGAUS IR VISUOMENĖS STUDIJŲ FAKULTETAS
KOMUNIKACIJOS INSTITUTAS

NERINGA PUPININKAITĖ
Komunikacija ir kūrybinės technologijos

LYČIŲ STEREOTIPAI PROFESIJOS ATŽVILGIU

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovas: prof. dr. Aelita
Skaržauskienė

Vilnius, 2023

MYKOLAS ROMERIS UNIVERSITY
FACULTY OF HUMAN AND SOCIAL STUDIES
INSTITUTE OF COMMUNICATION

NERINGA PUPININKAITĖ
Communication and Creative Technologies

**GENDER STEREOTYPES IN RELATION TO THE
PROFESSION**

Master's thesis

Supervisor: prof. dr. Aelita
Skaržauskienė

Vilnius, 2023

TURINYS

ĮVADAS	4
PAVEIKSLŲ IR LENTELIŲ TURINYS	6
1. STEREOTIPAI: TEORINĖ ANALIZĖ	8
1.1. Stereotipų samprata ir formavimasis	8
1.2. Stereotipų atsiradimo priežastys	14
1.3. Stereotipų grėsmės ir valdymas	15
2. PROFESIJOS SUVOKIMAS VISUOMENĖJE.....	17
2.1. Profesijos samprata	17
2.2. Lyčių stereotipai ir profesinė segregacija	18
3. STEREOTIPAI PROFESIJOS PASIRINKIMO ATŽVILGIU TYRIMAS	23
3.1. Tyrimo metodologija	23
3.1.2 Tyrimo metodo pagrindimas	24
3.2. Tyrimo rezultatai ir jų aptarimas.....	28
3.3. Tyrimo rezultatų aptarimas.....	55
IŠVADOS	57
REKOMENDACIJOS	59
SANTRAUKA	60
SUMMARY.....	62
LITERATŪRA.....	64
PRIEDŲ SĄRAŠAS	68

IVADAS

Temos aktualumas. Tarp vyrų ir moterų yra daug skirtumų. Tam tikru mastu tai atsispindi stereotipiniuose šių grupių įvaizdžiuose. Stereotipai apie tai, kaip mąsto ir elgiasi vyrai ir moterys, yra plačiai paplitę ir sudaro tiesos branduolį. Tačiau stereotipiniai lūkesčiai ne tik atspindi esamus skirtumus, bet ir daro įtaką tam, kaip vyrai ir moterys save identifikuoja ir kaip su jais elgiasi kiti. Šiame darbe nagrinėjami lyčių stereotipų sąvoka ir tai, kokia įtaką jie turi profesijos atžvilgiu, . Frazė "moterys yra iš Veneros, vyrai - iš Marso" dažnai vartojamas apibūdinant vyrų ir moterų lyčių skirtumus. Posakis "moterys yra iš Veneros, vyrai - iš Marso" dažnai vartojamas apibūdinant moterų ir vyrų mąstymo, elgesio ir jausmų skirtumus. Juo apibūdinama, kad vyrai ir moterys yra atskirti vieni nuo kitų, tarsi juos skirtų milijonai kilometrų arba jie priklausytų skirtingoms rūšims. Žinoma, neginčijama, kad vyrų ir moterų skirtumai egzistuoja daugelyje gyvenimo sričių. Tačiau svarbu paklausti, kiek šie skirtumai yra tikri, o kiek įsivaizduojami ir tiesiog grindžiami lyčių stereotipais. (Ellemers, 2018) . Lyčių stereotipų esama ir darbo rinkoje. Lyčių stereotipai gali lemti lyčių šališkumą, kai darbo vietoje su moterimis ir vyrais elgiamasi skirtingai (Koch, D'Mello ir Sackett, 2015). Lyčių stereotipai - tai nusistovėję ir paprasti įsitikinimai apie tai, kaip tam tikroje kultūroje normalu ar tinkama elgtis vyrams ar moterims. (American Psychological Association, 2018) Šie stereotipai dažnai sąveikauja su tam tikrais įsitikinimais apie tai, kokios yra vyriškos ir moteriškos savybės, kurios yra laikomos tinkamomis ar netinkamomis tam tikrai profesijai. Pavyzdžiui, dažnas stereotipas, jog techninės profesijos, tokios kaip inžinierius, matematikas ar programuotojas, yra vyriškos, o socialinės ar mokymo profesijos, tokios kaip auklėtoja, slaugytoja ar mokytoja, yra moteriškos profesijos. Tačiau tokie stereotipai gali būti neteisingi ir netinkamai apibrėžti, vertinant atitinkamas savybes tam tikrai profesijai. Kyla klausimas, kiek šie skirtumai atspindi tai, kas iš tikrųjų yra vyrai ir moterys, o kiek jie atsiranda dėl įsitikinimo, kad vyrai ir moterys skiriasi vieni nuo kitų dėl lyčių stereotipų. Lyčių stereotipų pobūdis ir turinys rodo, kad jie ne tik apibūdina ryškius vyrų ir moterų skirtumus, bet ir nurodo, kaip vyrai ir moterys turėtų elgtis įvairiose gyvenimo srityse. Nors vyrai ir moterys pasižymi panašiomis savybėmis, pageidavimais ir siekiais, jie atsiduria skirtinguose pasauliuose dėl skirtingo požiūrio ir stereotipinių lūkesčių, kuriuos jiems keliame. Lyčių stereotipai profesijos atžvilgiu gali turėti įtakos žmonių karjeros pasirinkimui ir profesinėms galimybėms. Dažnai moterys, kurios nori rinktis "vyriškąsias" profesijas, susiduria su daug sunkumų ir iššūkių dėl stereotipų, kurie vis dar egzistuoja. Todėl svarbu pripažinti, kad abiejų lyčių atstovai turi galimybę pasirinkti bet kokią profesiją ir kad kiekvienas žmogus gali būti sėkmingas bet kurioje srityje, ir pasiekti profesinę karjerą nepriklausomai nuo savo lyties.

Temos ištirtumas. Atlikti empiriniai tyrimai rodo, kad lyčių stereotipai daro įtaką žmonių dėmesiui, informacijos apie save ir kitus aiškinimui ir prisiminimui. Lyčių stereotipų kognityvinių ir motyvacinių funkcijų nagrinėjimas padeda suprasti jų poveikį netiesioginiams įsitikinimams apie vyrus ir moteris bei bendravimui. Žinios apie literatūrą šia tema gali padėti asmenims priimti pagrįstus sprendimus situacijose, kuriose lyčių stereotipai gali turėti įtakos.

Darbo problema: kaip visuomenėje susiformavusi nuomonė apie profesijos stereotipus gali turėti įtakos profesijos pasirinkimui?

Darbo tikslas: atlikti kiekybinį tyrimą ir išsiaiškinti ar profesijos pasirinkimą lemia lyčių stereotipai

Darbo uždaviniai:

1. Atlikus literatūros analizę pristatyti stereotipo sąvoką;
2. Išanalizuoti lyčių stereotipų sampratą, pristatyti tiriamąjį objektą;
3. Remiantis atliktu kiekybiniu tyrimu, įvertinti stereotipų aktualumą profesijos pasirinkime;
4. Suformuluoti išvadas ir pateikti rekomendacijas apie lyčių stereotipų raišką šiuolaikinėje visuomenėje.

Tiriamoji medžiaga ir metodai:

- Mokslinės literatūros analizė (straipsniai, knygos, internetiniai šaltiniai)
- Statistinė aprašomoji analizė

Darbo struktūra: rašto darbą sudaro įvadas, teorinė ir empirinė dalys, pateikiamos išvados, rekomendacijos, santrauka lietuvių ir anglų kalba, literatūros sąrašas bei 10 priedų. Darbe pateikiama 12 lentelių ir 38 paveikslai. Rašto darbo apimtis - 81 psl.

Raktiniai žodžiai – lyčių stereotipai, profesija, stereotipų priežastys

PAVEIKSLŲ IR LENTELIŲ TURINYS

Paveikslų sąrašas

1 pav. Stereotipų aspektai (Katzas ir Braly (1933; 1935).....	9
2 pav. Privilegiuotas stereotipų nuoseklumas (Sudaryta darbo autoriaus pagal Ellemers (2018)	11
3 pav. Stereotipų formavimo etapai (Pruskus, 2004).....	15
4 pav. Alternatyvios tyrimo strategijos (Prakapas, Butvilas, 2011 34p)	23
5 pav. Anketos sudarymo nuoseklumas (Šaltinis: Dikčius, 2011 3p.).....	25
6 pav. Anketinės apklausos struktūros schema (Sudaryta darbo autoriaus)	26
7 pav. Imties dydžio apskaičiavimo formulė (Bilevičienė, Jonušauskas, 2010).....	27
8 pav. Tyrimo dalyvių amžiaus pasidalijimas į grupes.....	30
9 pav. Stereotipų egzistavimas profesijos atžvilgiu šiuolaikinėje visuomenėje (bendras).....	30
10 pav. Profesijų skirstymas visuomenėje į „vyriškas“ ir moteriškas (bendras)	31
11 pav. Profesijų skirstymas visuomenėje į „vyriškas“ ir moteriškas (moterys)	32
12 pav. Profesijų skirstymas visuomenėje į „vyriškas“ ir moteriškas (vyrai)	32
13 pav. Visuomenėje susiformavusių stereotipai ir jų pasirinkimo lemtis (bendras)	35
14 pav. Visuomenėje susiformavusių stereotipai ir jų pasirinkimo lemtis (moterys).....	36
15 pav. Visuomenėje susiformavusių stereotipai ir jų pasirinkimo lemtis (vyrai).....	36
16 pav. Priešingos lyties atstovų vengimo rinktis stereotipines profesijas priežastys (bendras)	37
17 pav. Priešingos lyties atstovų vengimo rinktis stereotipines profesijas priežastys (moterys).....	38
18 pav. Priešingos lyties atstovų vengimo rinktis stereotipines profesijas priežastys (vyrai).....	38
19 pav. Respondentų nuomonė apie jų profesijos stereotipiškumą (bendras).....	39
20 pav. Respondentų nuomonė apie jų profesijos stereotipiškumą (moterys)	40
21 pav. Respondentų nuomonė apie jų profesijos stereotipiškumą (vyrai)	42
22 pav. Veiksniai lemiantys profesijos priskyrimą prie labiau „vyriškos“ ar „moteriškos“ (bendras)	43
23 pav. Veiksniai lemiantys profesijos priskyrimą prie labiau „vyriškos“ ar „moteriškos“ (moterys)	44
24 pav. Veiksniai lemiantys profesijos priskyrimą prie labiau „vyriškos“ ar „moteriškos“ (vyrai) ..	45
25 pav. Aukščiausią vadovaujančią poziciją organizacijoje dažniau užimančio asmens lytis (bendras)	46
26 pav. Profesinės veiklos kolektyvo sandara (bendras)	47

27 pav. Profesinės veiklos įvairių lygių vadovo pareigas dažniau užimantys asmenys (bendras) ...	48
28 pav. Moterų atlyginimas lyginant su vyrų (bendras)	49
29 pav. Stereotipų egzistavimas profesijos atžvilgiu šiuolaikinėje visuomenėje (moterys)	69
30 pav. Stereotipų egzistavimas profesijos atžvilgiu šiuolaikinėje visuomenėje (vyrai)	69
31 pav. Aukščiausią vadovaujančią poziciją organizacijoje dažniau užimančio asmens lytis (moterys).....	70
32 pav. Aukščiausią vadovaujančią poziciją organizacijoje dažniau užimančio asmens lytis (vyrai)	70
33 pav. Profesinės veiklos kolektyvo sandara (moterys).....	71
34 pav. Profesinės veiklos kolektyvo sandara (vyrai)	71
35 pav. Profesinės veiklos įvairių lygių vadovo pareigas dažniau užimantys asmenys (moterys)....	72
36 pav. Profesinės veiklos įvairių lygių vadovo pareigas dažniau užimantys asmenys (vyrai).....	72
37 pav. Moterų atlyginimas lyginant su vyrų (moterys).....	73
38 pav. Moterų atlyginimas lyginant su vyrų (vyrai).....	73

Lentelių sąrašas

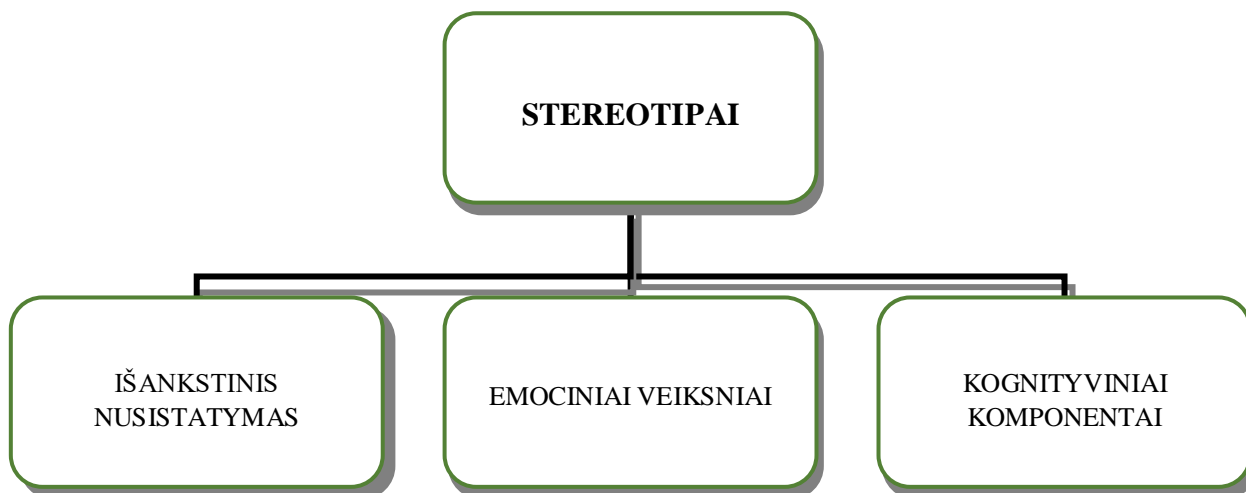
1 lentelė Stereotipo sąvoka	12
2 lentelė Tyrimo anketos klausimų detalizacija.	26
3 lentelė Demografiniai tyrimo apklausos dalyvių duomenys	28
4 lentelė Profesijos atstovai dirbantys stereotipinį darbą	33
5 lentelė Apklaustųjų moterų profesijos, kurias, jų nuomone, galima laikyti stereotipiškas lyties atžvilgiu	40
6 lentelė Apklaustųjų vyrų profesijos, kurias, jų nuomone, galima laikyti stereotipiškas lyties atžvilgiu	42
7 lentelė Lyčių stereotipų įtaką profesijos atžvilgiu	50
8 lentelė Stereotipiškų profesijų vertinimas respondentų nuomone	52
9 lentelė Tyrimo dalyvių profesijos sritis	53
10 lentelė Profesijos atstovai dirbantys stereotipinį darbą	74
11 lentelė Stereotipiškų profesijų vertinimas respondentų nuomone	75
12 lentelė Lyčių stereotipų įtaką profesijos atžvilgiu	76

1. STEREOTIPAI: TEORINĖ ANALIZĖ

1.1. Stereotipų samprata ir formavimasis

Stereotipų studijų pradžia yra laikoma 1922 m., kada buvo išleista W. Lippman knyga „Viešoji nuomonė“. Šioje knygoje W.Lippmannas atskleidžia stereotipo sąvoką, ją išanalizuoja bei šį žodį kaip apibūdinimą „nuotraukos mūsų galvose“. (Hinton, 2013, 8 p.) Anot V. Pruskaus remiantis „W.Lipmanno teigimu, stereotipai išskyla spontaniškai. Jie yra tvirtovė, sauganti mūsų tradicijas, joje galime jaustis saugiai. Stereotipai paveikia naujos empirinės patirties formavimąsi. Jie pripildo naują viziją senomis struktūromis ir patenka į tą pasaulį, kurį mes „įsisaviname“ atminties dėka. Nors stereotipų adekvatumo lygis pakankamai labilus, jie dažniausiai esti neadekvatūs objektyvios realybės atspindžiai, pagrįsti „žmogaus klaida“ priimti išankstinį įsitikinimą kaip viziją“ Stereotipai skirsto pasaulį į dvi kategorijas: žinomą bei nežinomą. Žinomas tampa "gero", o nežinomas "bloga" sinonimu. Žmonės pirmiausia susidaro objekto vaizdą, o tik tada jį "pamato". Šis matymas daugiausiai remiasi esamais archetipais - "paveikslais galvoje", kuriuos W. Lippman vadina stereotipais. Kaip teigia V Pruskus (2010) „jo manymu, tai - melagingi, nekokybiški ir netobuli vidutiniški dariniai, arba išankstiniai nusistatymai - „emociniai simboliai“, „fiksiuoti vaizdiniai“, turintys savo vertinamąjį elementą, kuris pasireiškia orientacija į emocinį bendravimą“ (Pruskus, 2010, 30 p.)

Žvelgiant atgal į istoriją, galime pastebėti vyraujančią tendenciją vertinti užsieniečius ar svetimtaučius pagal pirmą į planą įtrauktų savybių skaičių, pasiliekant sau ar savo grupei priešingas ir dažniausiai pranašesnes savybes. Tokie abipusių savybių priskyrimai socialinėje psichologijoje žinomi kaip heterostereotipai (standartizuoti kitų įvaizdžiai) ir „autostereotipai“ (standartizuoti savęs įvaizdžiai). Tuo remdamiesi Katzas ir Braly (1933;1935) pagrindiniame socialinės psichologijos vadove stereotipus išskyrė į aspektus: (1 pav.)

1 pav. Stereotipų aspektai (Katzas ir Braly (1933; 1935))

Stereotipas apibendrina žmonių grupę, kai atsitiktinės savybės priskiriamos beveik visiems grupės nariams, neatsižvelgiant į faktinius narių skirtumus. Susiformavę stereotipai yra atsparūs pokyčiams, remiantis nauja informacija (Aronson, 2005). Iš esmės, galima teigti, jog stereotipai yra prasimanymai, tačiau jų kultūrinis tyrimas atskleidė, kad nors stereotipai iškreipia tikrovę, jie taip pat sukuria problemines savo realijas. Socialinių psichologų nuomone, stereotipų mokslinė analizė veikia pernelyg didelio apibendrinimo ir nelankstumo trūkumus, dėl kurių stereotipo ir tikrovės santykis tampa toks problemiškas. Žvelgiant iš kultūros perspektyvos, Bausingeris (1988) nubrėžė trejų stereotipų ir tikrovės tarpusavio priklausomybę:

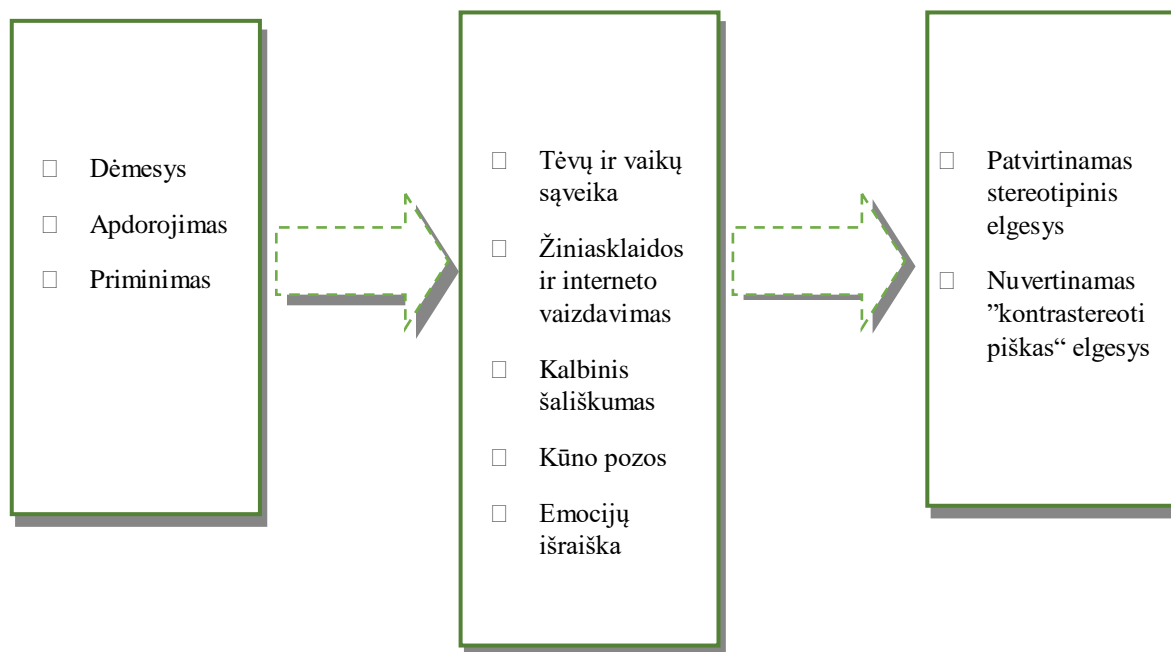
- **tiesos kiekis** (stereotipai paprastai, nors ir ne visada, turi per daug apibendrintų faktinių bruožų)
- **orientacijos funkcija** (stereotipai schematizuoja difuzinius dirgiklius ir sumažina sudėtingumą)
- **tikrovės kūrimo efektas** (stereotipai siūlo galimus identifikavimo modelius, kurie gali sukelti naujus realaus pasaulio santykius).

Stereotipai, susitelkę į vienpusę, dažnai melagingą informaciją, yra formulinės komunikacijos priemonės. Kontrastinis teigiamų ir neigiamų savybių priskyrimas yra vertybių vertinimo priemonė, todėl stereotipai vertinami taip pat įtariai, kaip ir išankstiniai nusistatymai. Literatūrinėje analizėje stereotipai netiesiogiai yra susiję su jų nepatikimumo demonstravimu ir jų žalingo socialinio poveikio mažinimu. Laisvas mąstymas taip pat turi kriterijus, kurie labai dažnu atveju pasireiškia stereotipiškai. Stereotipinis mąstymas yra būdingas kiekvienam individui. Dažnu atveju įvairūs daiktai ir reiškiniai būna priskiriami tam tikrai kategorijai, turint išankstinę nuomonę. Mąstymas

stereotipiškai, individui leidžia daug greičiau ir tinkamiau sureaguoti į tam tikras situacijas. Labai dažnai stereotipai sukuria daugmaž nuoseklų pasaulio suvokimą, kuriame viskas vyksta pagal tam numatytą eigą. Deja, labai dažnu atveju žmonės susidaro išankstinę nuomonę ir prielaidas apie tam tikras žmonių kategorijas. (Hinton, 2013, 6 p.) Todėl tokiu atveju, stereotipai paveikia ne tik žmonių elgesį, bet ir vidinius socialinius santykius, kurių dėka pasireiškia išankstinis nusistatymas prieš tam tikras kultūras. Kadangi bendraujant su kitos kultūros atstovu gali kilti nenumatytų sunkumų, todėl šiuo atveju stereotipai gali tik labiau pakenkti bendravimui ir turėti neigiamos įtakos tolimesniems santykiams. Anot V Pruskaus, „žmogus įsisavindamas stereotipizuotas reakcijas, praranda pasirinkimo laisvę ir valią.“ (2010, 32 p.)

Stereotipų naudojimas reiškia asmenybės bruožo ar asmenybės bruožų rinkinio priskyrimą žmonių grupei. Šie bruožai gali būti teigiami arba neigiami, o grupių stereotipai dažniausiai daromi pagal amžių, lytį, rasę, regioną, religiją ir kt. Pavyzdžiui, „vyrai yra agresyvūs“ yra stereotipas, pagrįstas lytimi, o „italai yra draugiški“ yra stereotipas, pagrįstas regionu. Iš esmės, stereotipas yra išmoktas ar įgytas įsitikinimas apie žmonių grupę. Stereotipų įgyjame iš kultūros, kurioje gyvename ir informacijos, su kuria susiduriame. Tai reiškia, kad net jei laikysite save nepriklausomu nuo stereotipų, vis tiek nesąmoningai „stereotipuosite“ žmones. Tai neišvengiamas žmogaus prigimtinis bruožas. Norėdami patikrinti žmonių nesąmoningų stereotipų susidarymo laipsnį, mokslininkai naudoja vadinamąjį „netiesioginės asociacijos testą“. Testas apima greitą tiriamųjų atvaizdų rodymą ir jų reakcijų įvertinimą, kad išsiaiškintumėte, kokias asociacijas jie kelia savo mintyse, kol jie neturi laiko apgalvoti ir reaguoti sąmoningiau ir politiškai korektiškiau. Anot, Hanano Parvezo knygos „PsychMechanics“ autoriaus, stereotipų kūrimas yra plačiai paplitęs žmogaus psichologijos bruožas. Reikėtų grįžti į paleolitinę aplinką, kurioje išsivystė dauguma mūsų psichologinių mechanizmų. Žmonės tuo metu susibūrė į klajoklių grupes, kuriose kiekvienoje grupėje buvo apie 150–200 narių. Jiems nereikėjo sekti didelio žmonių skaičiaus. Jie turėjo prisiminti tik maždaug 150–200 žmonių vardus ir jų asmenybės bruožus. Šiandien visuomenės, kuriose gyvena žmonės, turi eksponentiškai daug gyventojų, palyginti su senais laikais. Galima tikėtis, kad žmonės dabar gali atsiminti daug daugiau žmonių vardų ir bruožų, tačiau tai nevyksta. Žmonės neprisimena daugiau vardų vien todėl, kad gyvena didesnėse visuomenėse. Žmonių, kuriuos žmogus prisimena vardu, skaičius vis dar koreliuoja su tuo, ko iš jo buvo tikimasi paleolito laikais. Stereotipų kūrimas yra ne kas kita, kaip skirstymas į kategorijas. Jūs elgiatės su žmonių grupėmis kaip su individualiais. Jūs skirstote kategorijas ir priskirate bruožus žmonių grupėms pagal jų šalį, rasę, regioną, lytį ir pan. Todėl stereotipų kūrimas yra būdas efektyviai suprasti daugybę žmonių, suskirstant juos į grupes. Stereotipas „Moterys yra emocingos“ suteikia žinių apie pusę žmonių, todėl nereikia tirti

kiekvienos moters planetoje. Stereotipai gali apibendrinti tai, jog nemaža dalis stereotipų grupės žmonių gali neatitikti stereotipo. Kitaip tariant, nesvarstome galimybės, kad „visos moterys nėra emocingos“

2 pav. Privilegiuotas stereotipų nuoseklumas (Sudaryta darbo autoriaus pagal Ellemers (2018))

Sąvoka „stereotipai“ yra plačiai paplitusi, tačiau neturinti vieningo sutarimo, kaip gali būti tiksliai apibūdinama. Stereotipų apibrėžimai skiriasi kiek jie atitinka tiesą ar apima teigiamus, ar ir neigiamus grupės bruožus. Anot, N.Petkevičiūtės „stereotipai yra pernelyg supaprastintos ir per daug apibendrintos abstrakcijos apie žmonių grupes, kurios dažniausiai būna neteisingos, nors gali turėti ir dalį tiesos. Stereotipai apima žmonių įsitikinimus apie požymius, charakterizuojančius socialinę kategoriją.

Stereotipas turi tris charakteristikas:

- žmonių suskirstymas į kategorijas;
- vieningas sutarimas dėl priskirtų požymių;
- jų neatitikimas su tikraisiais požymiais“. (2019, p. 105)

Stereotipai kartais suvokiami kaip būdas supaprastinti idėjas, ypač kai trūksta informacijos ar laiko. Tai aplinkos valdymo priemonė, daugiau ar mažiau iškreipianti faktus. Vienas iš būdų įvertinti stereotipų tikslumą - palyginti stereotipus apie žmones, esančius už grupės ribų, su tuo, ką

grupės nariai galvoja apie save. Jei nuomonės daugiau ar mažiau sutampa, stereotipą galima laikyti teisingu. Tačiau, net jei stereotipas pripažįstamas teisingu, reikia atsižvelgti į keletą dalykų. Pirmiausia, stereotipo vertinimas (teigiamas ar neigiamas) gali skirtis priklausomai nuo asmens. Antra, stereotipai gali kisti, todėl nereikia manyti, kad jie yra nekintami ir pastovūs. Net ir labai tikslūs stereotipai gali būti klaidingai taikomi. Daugelis tyrėjų taip pat nustatė, kad stereotipai iš esmės yra žalingi, nes dėl jų nepaisoma skirtingų kultūrų žmonių individualumo ir sukuriama egocentriškumo jausmas. Nustatyta, kad stereotipai daro įtaką informacijos perdavimui, nors jie yra pagrįsti tik nedidelėmis žiniomis ir patirtimi, o kartais ir visai jomis nepagrįsti. Blogiausia, kad jie gali sukelti išankstinį nusistatymą. Tačiau daugelis socialinių mokslų mokslininkų neigiamai vertina stereotipus, kuriuos stumia kultūriniai akcentai ir unikalios asmenybių savybės individualistinėse visuomenėse. Pagrindinė stereotipų problema yra ta, kad jie linkę įgyti neišvengiamą pobūdį, t.y. jie reiškia, kad tam tikros grupės nariai būtinai turi tas pačias, nekintamas savybes ir todėl būtinai skiriasi nuo kitų grupių narių. Tačiau dauguma socialinių grupių turi nedaug arba visai neturi šių pagrindinių savybių. (Petkevičiūtė, 2019, 105 p.)

1 lentelė *Stereotipo sąvoka*

Autorius	Apibrėžimas
Pruskus (2008)	„Stereotipas - charakteristikų, apibūdinančių žmonių grupę pagal jų elgesį, įpročius ar kitus aspektus, visuma.“
Zastrow ir Kirst-Ashman (2009)	„Stereotipas – tai dėl išankstinių nuostatų susiformavęs tam tikrų charakteristikų priskyrimas individui, paremtas jo priklausymui tam tikrai grupei.“
S. Papaurėlytė-Klovienė (2010)	„Stereotipas - kultūrinei ir tautinei bendrijai priklausančios patirties suformuota nuostata kitos tautos atžvilgiu.“
J.Kusis ir kt. (2014)	„Stereotipas - mintis ar prielaida, kuri gali būti priimta apie tam tikrus individų tipus, o įsitikinimai gali tiksliai arba netiksliai atspindėti tikrovę.“

D. McFarlane (2014)	„Stereotipai - statiškos ir pernelyg supaprastintos idėjos apie grupę ar socialinę kategoriją, kurios daro didelę įtaką mūsų lūkesčiams ir elgesiui.“
O. Sng ir kt. (2017)	„Stereotipas – identifikuoja asmenį kaip tam tikros grupės narį, turinčio tai grupei būdingas savybes.“
N. Ellemers (2018)	„Stereotipas - atspindi bendrus lūkesčius apie tam tikrus socialinių grupių narius“

Šaltinis: autorius

Remiantis lentelėje pateiktais autoriais, galima teigti, jog stereotipas gali būti suvokiamas „kaip charakteristikų, apibūdinančių žmonių grupę pagal jų elgesį, įpročius ar kitus aspektus, visuma“ (Pruskus, 2008); „dėl išankstinių nuostatų susiformavęs tam tikrų charakteristikų priskyrimas individui, paremtas jo priklausymui tam tikrai grupei“ (Zastrow ir Kirst-Ashman, 2009); „kultūrinei ir tautinei bendrijai priklausančios patirties suformuota nuostata kitos tautos atžvilgiu“ (S. Papaurėlytė-Klovienė, 2010); „mintis ar prielaida, kuri gali būti priimta apie tam tam tikrus individų tipus, o įsitikinimai gali tiksliai arba netiksliai atspindėti tikrovę“ (J.Kusis ir kt.,2014); „statiškos ir pernelyg supaprastintos idėjos apie grupę ar socialinę kategoriją, kurios daro didelę įtaką mūsų lūkesčiams ir elgesiui“ (D. McFarlane, 2014); „identifikuoja asmenį kaip tam tikros grupės narį, turinčio tai grupei būdingas savybes“ (O. Sng ir kt. 2017); „atspindi bendrus lūkesčius apie tam tikrus socialinių grupių narius“ (N. Ellemers, 2018)

Stereotipai yra priklausomi nuo kultūrinių tradicijų, grupės interesų ir grupės skirtumų, bei atlieka tam tikrą vaidmenį visuomenėje, kuris dažniausiai gali būti neigiamas. Žmonės, naudojantys stereotipus, mato šiuos stereotipus atstovaujančius žmones, pagal nurodomas prielaidas apie jų biologiją, tautybę, seksualinę orientaciją, amžių ar bet ką kitą. Žmogus, kuris yra priskiriamas stereotipui, yra suvokiamas pagal tariamą ir įsivaizduojamą charakteristiką (pavyzdžiui, moterys prasčiau vairuoja), kuri laikoma apibrėžiančia kas tie žmonės yra ir ką jie daro (Norbekova, 2020). Stereotipas taip supaprastina suvokimą apie tam tikrą grupę ar reiškinių. Todėl, esant stereotipui, žmonės iš naujo nebegalvoja apie naujus faktus ir reiškinius; tokie faktai ir reiškiniai yra tiesiogiai įtraukti į esamas kategorijas (stereotipus). Tokiu būdu, žvelgiant į konkretų asmenį kaip į tipišką tam tikros grupės narį, nereikia daugiau ir sunkiau stengtis suprasti jį kaip unikalų asmenį (Sng,

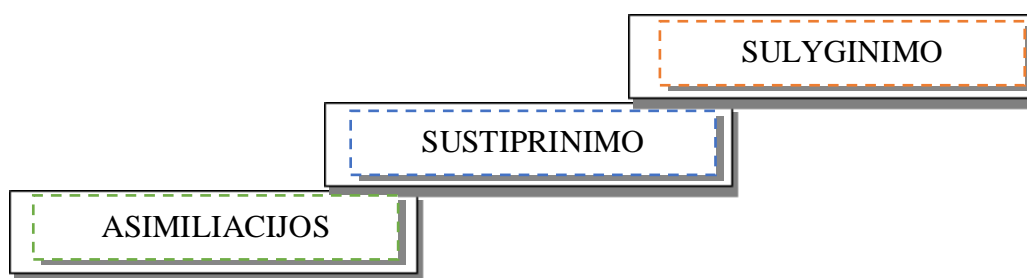
Williams, Neuberg, 2017). Taigi, iš esmės, stereotipas gali būti suvokiamas kaip neigiamas reiškiny, nes žmogus yra vertinamas ne kaip individas, o kaip visa grupė.

1.2. Stereotipų atsiradimo priežastys

Stereotipai egzistuoja ne be priežasties. Stereotipai paprastai turi tiesos branduolį, jei to neturėtų, jie negalėtų formuotis. Pavyzdžiui, priežastis, kodėl nesusiduriame su tokiais stereotipais kaip „vyrų yra emocingi“, yra todėl, nes vyrai, skirtingai nei moterys, gerai moka slėpti savo emocijas. Esmė tokia, kad stereotipai negimsta iš niekur. Jie turi rimtų priežasčių egzistuoti. Tuo pačiu metu ne visi stereotipinės grupės asmenys būtinai turės bruožus, susijusius su grupe. Taigi, kai kas nors sukuriama stereotipams, yra tikimybė, kad bus arba teisingas arba neteisingas. Šioje vietoje, abi galimybės egzistuoja. Viena svarbiausių stereotipų kūrimo funkcijų yra ta, kad ji padeda atskirti draugą nuo priešo. Paprastai žmonės vienoje socialinėje grupėje gali būti vertinami palankiai, o išorinės grupės – nepalankiai. Tai ne tik padeda gerai jaustis dėl savęs, bet ir kartais leidžia sumenkinti kitas išorines grupes. Neigiamas išorinių grupių stereotipas buvo žmonijos konfliktų bruožas visoje istorijoje. Be to, neigiami stereotipai yra galingesni už teigiamus stereotipus. Neurologijos tyrimai rodo, kad mūsų smegenys stipriau reaguoja į informaciją apie grupes, kurios vaizduojamos nepalankiai. Stereotipų kūrimas yra mokymasis iš asociacijos. Tai veikia taip pat, kaip ir visi kiti įsitikinimai. Jei susiduriame tik su vieno tipo asociacijomis, laikui bėgant ją galima sutvirtinti. Jei susiduriame su prieštarą asociacijomis, yra tikimybė, jog stereotipas bus sulaužytas. Tačiau ne visi žmonės turi vienodą gebėjimą išsivaduoti iš stereotipų. 2020 metais žurnale „Journal of Experimental Psychology“ paskelbtas tyrimas parodė, kad žmonės, turintys aukštesnius pažinimo gebėjimus yra labiau linkę mokyti ir išsivaduoti iš stereotipų, kai įgyja naujų žinių ar susiduria su nauja informacija. Kitaip tariant, norint išmokti ir atsikratyti stereotipų, reikalingas žmogaus sumanumas ir noras tai pakeisti.

Kaip teigia Pruskus, „daugelis tyrėjų nurodo tris stereotipų formavimosi etapus. Iš pradžių sudėtingas diferencijuotas objektas suvedamas į keletą gerai žinomų požymių, vėliau išskirtoms objekto charakteristikoms suteikiama didelė reikšmė, palyginus su ta, kurią jos turėjo būdamos sudėtinė visumos dalimi. Toliau parenkami „sulyginti“ ir „sustiprinti“ objekto bruožai tam, kad būtų sukurtas tipas, artimas ir reikšmingas konkrečiam individui. Žmogus, pripratęs prie situacijos, reaguoja automatiškai. Reakcijos intensyvumas priklauso nuo emocinės įtakos intensyvumo ir nuo manipuliavimo stereotipais meno.“ (2010, 31 p.) „Stereotipas pasiūlo „greitą

žinojimą“, kuris kartais padeda, bet dažniausiai apsunkena teisingą kito žmogaus suvokimą. Tai ypač akivaizdu, kai kalbame apie vyro ir moters vietą bei vaidmenį gyvenime“ (Vasiliauskienė, 2012) .Socialiniai stereotipai dažnai pastebimi ne tik pašamonėje, bet pasireiškia kaip žmonių elgesio forma. Stereotipų atsiradimą lemia ne tik spontaniški jausmai ir mintys, bet ir natūralios žmogaus raidos sąlygos kolektyvinėje sąmonėje. Tai socialinis elgsenos modelis, kuris pasireiškia tada, kai atsiranda poreikis atskleisti save kitiems ir taip žengiant pirmą žingsnį link savęs pristatymo ir pripažinimo kitiems, kuris dažnu atveju įmanomas tik stereotipiniais būdais

3 pav. Stereotipų formavimo etapai (Pruskus, 2004)

1.3. Stereotipų grėsmės ir valdymas

Neigiamos stereotipinės nuostatos apie lyčių pranašumą ar menkumą tam tikroje srityje turi tiesioginės įtakos asmens sėkmei toje srityje. Reiškiny, kai dėl neigiamų nuostatų tam tikrų savybių atžvilgiu žmonės nesugeba išnaudoti viso savo potencialo norimo elgesio srityje, vadinamas **stereotipų grėsme**. Neigiamos nuostatos susiformuoja apibūdinant žmonių grupes pagal rasę, etninę kilmę, religiją ir, žinoma, lytį. (Grigaliūnienė, Rutkienė, 2020)

Iš anksto numatytos nuostatos pažyminčios lyties pranašumą ar trūkumus tam tikroje srityje gali lemti tų nuostatų pasitvirtinimą. Kitais žodžiais tariant, jeigu moteris galvoja, jog tiksluosiuose moksluose jos gebėjimai yra prastesni, tuomet ir rezultatai bus atitinkamai tokie. Dėl šios priežasties stereotipo grėsmės sąlyga yra ne tik išorinių, bet ir vidinių nuostatų problema. Mūsų visuomenė taip pat nėra apsaugota nuo įvairaus pobūdžio žalingų prietarų plitimo ar skleidimo. Piliečių mentalitete ir viešojoje erdvėje įsišakniję socialiniai ir politiniai stereotipai stabdo pažangą demokratijos ir brandesnės pilietinės visuomenės link. Stereotipų semantinis turinys rodo, kad nė viena gyvenimo sritis nėra apsaugota nuo stereotipų. Būtent iš jų formuojasi integruota žmogiškoji patirtis, kuri negali išvengti mitinio matmens ir kuri atsiskleidžia per individo refleksijas. Kai jie susiformuoja įprastoje aplinkoje, kuriai daugiausia būdingi prietarai ir stigmos, individo intelektinei

ir praktinei veiklai jie suteikia tam tikrą pobūdį. Čia ir dabar nuolat remiamės praeities patirtimi ir tradicijomis. Taip yra todėl, kad tik remdamiesi patirtimi galime identifikuoti, klasifikuoti, suprasti ir įvertinti patiriamus reiškinius, su kuriais susiduriame.

Bet koks konkretus reiškinys, patekęs į patirtimi besiremiančios sąmonės „juodąją dėžę“, įvelkamas į semantinę iš anksčiau pažįstamą tam tikros reiškinų klasės ar kategorijos rūbą. Sąmonė, ypač paklūstanti stereotipams, reiškia padarinius, kuriuos bando suvokti, kategorizuoja, klijuodama jiems etiketes, išreiškiančias vienokią ar kitokią stereotipinę prasmę, tituluodama tam tikro sluoksnio atstovais. Tradicijos globojami stereotipai yra gana patvarūs, lėtai kintantys. Schematizuoti, supaprastinti vaizdiniai paprastai būna susipynę su asmens pasaulėžiūra, įsišaknijusiomis vertybinėmis nuostatomis, dvasine savastimi apskritai. Todėl jų kaustoma sąmonė nėra linkusi leisti į dialogą, nenori išklaudyti kitokios nuomonės, keistis. (Jackūnas, 2017)

Vadinasi, tikrovės suvokimas netampa nepriklausoma ir laisva reiškinų interpretacija, o tiesiog plaukia pasroviui stereotipų keliu. Tie, kuriems jis skirtas, instinktyviai atpažįsta teiginius, su kuriais negali sutikti, kaip grėsmę savo pamatiniams įsitikinimams ir dvasiniam komfortui, bei stengiasi juos paneigti arba ignoruoti. Stereotipai dažnai "pastato" priešiško sieną tarp "manęs" ir "kitų". Perdėtai sureikšminant priešingų subjektų ir objektų savybes, skirtumai tarp "mūsų" ir "jų" nuolat didinami ir stiprinami, suteikiant priežasčių "juos" žeminti, menkinti, stigmatizuoti ir diskriminuoti. Stereotipai, žinoma, gali atlikti ir teigiamą vaidmenį kaip nusistovėjusios sąvokos, rutininiai vertinimai ir fiksuoti elgesio modeliai matomų reiškinų akivaizdoje. Ypač jei jie atspindi praktinius ir racionaliai patvirtintus individų ir visuomenių santykius su juos supančio pasaulio ir gyvenimo tikrove. Daugelis šių tradiciškai palaikomų racionalių "stereotipų" tebegyvuoja mūsų sąmonėje ir nesunkiai aptinkami stereotipuose, susijusiuose su sudėtingais socialiniais ir politiniais procesais. Tačiau, kritiškai pažvelgus, už kaukės dažnai nėra nieko, kas pagrįstų teiginį, kad jie yra teisingi. Socialiniai reiškiniai neturi tiesos garantijų ar melagingų etikečių. Jie taip pat nėra apgaubti stereotipinės reikšmės šydu. Tai darome pasitelkdami savo pačių patirčiai būdingas reikšmes. Todėl visa atsakomybė už stereotipų kūrimą, formavimąsi ir poveikį individų ir visuomenės gyvenimui tenka jų kūrėjams ir naudotojams.

Nors istoriškai buvo manoma, kad stereotipai yra nepagrįsti, nelankstūs nei klaidinantys mąstymą, tačiau jie taip pat atlieką ir labai svarbias funkcijas, pavyzdžiui paaikškina kitų žmonių elgesį, palaiko motyvaciją, didina savigarbą. Stereotipų grėsmė yra ta, kad jie dažnu atveju tampa savybe, kuri gali sukelti grėsmę asmens orumui ir vertei. Esant daug netikslingos informacijos,

neigiamo požiūrio ir empatijai į skirtingus dalykus, stereotipai gali virsti stigmomis. (Jasiukevičiūtė, Danilevičiūtė, Pajarskienė 2010, 91 p.)

2. PROFESIJOS SUVOKIMAS VISUOMENĖJE

2.1. Profesijos samprata

Profesijos pasirinkimą galime laikyti vienu svarbiausių pasirinkimų žmogaus gyvenime. Šiuolaikinėje visuomenėje profesija yra kur kas daugiau nei tik pajamų šaltinis. Profesijos pasirinkimas lemia asmens psichologinę, socialinę ir ekonominę padėtį, o užsiimdamas patinkančiu darbu žmogus tobulina savo žinias ir įgūdžius, kas leidžia jam jaustis svarbiam ir teikia pasitenkinimą darbu. Anot Barkauskaitės (2007), "profesinė veikla yra būdas patenkinti pagarbos, bendravimo ir saugumo poreikį, savigarbos, pripažinimo ir savivertės". Darbas suteikia galimybę asmenims ir jų šeimoms užimti tam tikrą vietą visuomenėje ir jaustis pripažintiems. Todėl darbas turi didelės įtakos asmens gyvenimui. Darbas gali lemti žmogaus gyvenimo būdą, stilių, kokybę.

Sąvoka **profesija** tarptautinių žodžių žodynas (1985) aiškina kaip :

- paskelbiu savo pavardę, turtą, verslą
- darbinės veiklos rūšis, kuriai reikia spec. pasirengimo ir kuri yra pragyvenimo šaltinis.

Pagal dabartinį lietuvių kalbos žodyną, žodis „**profesija**“ - tai specialaus pasirengimo reikalaujantis užsiėmimas, verslas. Profesiją taip pat galima apibūdinti ir kaip specializuotą veiklą, kuri dažniausiai susijusi su tam tikromis žiniomis, įgūdžiais ir kompetencijomis, reikalingomis atlikti aukšto lygio darbą. Profesinė veikla dažnai yra siejama su tam tikrais profesiniais standartais ir reikalavimais, kuriuos privalo atitikti žmonės, norintys užsiimti tam tikra profesija. Be to, profesijos gali būti reguliuojamos įstatymais, taisyklėmis ir etikos kodeksais, kurie nustato tam tikras taisykles ir principus, kurių privalo laikytis profesinės veiklos vykdytojai.

Žinoma, tai, ką mes vis dar vadiname „**profesija**“ ir „**profesionalumu**“, yra socialiai sukonstruoti klausimai. Jų socialinė prasmė ir empiriškai patikrinamos atskaitos sistemos kyla iš įvairių erdvės ir laiko sąlygų. Tačiau istoriniai tyrimai rodo, kad šie terminai visada buvo susiję su tam tikro tipo socialiniu veikėju, pritaikytu spręsti tam tikras pagrindines žmogaus problemas pagal turimą patirtį, kad būtų pasiekti platesniu socialiniu lygmeniu svarbūs asmeniniai tikslai.

2.2. Lyčių stereotipai ir profesinė segregacija

Viena aukščiausių socialinių idėjų, atsiradusių Vakarų politinėje kultūroje, yra visų žmonių lygybė. Kaip teigia O. G. Rakauskienė, D. Štreimikienė, I. Žalėnienė, I. Kiaušienė, V. Servetkienė, E. Krinickienė „lyčių lygybė yra holistinė sąvoka, tiesiogiai susijusi su visomis ekonominio, socialinio, politinio, šeimos gyvenimo sritimis, kuriose dalyvauja žmogus. Lyčių lygybės samprata yra dinamiška ir tiesiogiai priklauso nuo istorinės, politinės, kultūrinės visuomenės raidos, valstybių vykdomos ekonominės, socialinės ir lyčių lygybės politikos bei taikomų priemonių“ (2014, 26 p.)

Lyčių lygybė yra svarbus ir sudėtingas klausimas, su kuriuo dabar susiduria visas pasaulis. Norint į ją tinkamai atsakyti, reikia išnagrinėti daugybę skirtingų idėjų ir požiūrių. (Juškienė, 2005). Nepaisant to, lyčių lygybės reikšmė visada buvo labai diskutuojama feminizmo teorijoje ir šiais dienais, kaip ir bet kuriuo kitu istorijos laiku, ji vis dar kelia įvairių klausimų ir dilemų. (Verloo, 2007, 22 p.) Egzistuoja skirtingi visuomenės lūkesčiai moterų ir vyrų atžvilgiu, jiems priskiriamos skirtingos psichologinės ir elgesio savybės. (Vasiliauskaitė, Vasiliauskė, 2022, 6 p.) „Stereotipai apibūdinami kaip „tam tikroje kultūrinėje aplinkoje paplitę, dalies visuomenės pripažįstami apibendrinimai apie kokios nors socialinės grupės atstovus“ (Lekavičienė, 2013). Kaip teigia A. Z. Vasiliaukienė L. H. Vasiliauskė „Taip pat motyvaciją apibrėžiančios savybės (pasitikėjimas, savarankiškumas, konkurencingumas) stereotipiškai yra priskiriamos vyrams ir laikomos diametraliai priešingos stereotipiniams moterų vaidmenims. Tad galimai tyrimuose dalyvavusios moterys atpažindavo, jog su pasiekimais susijęs elgesys yra nesuderinamas su jų lyties vaidmenimis.“ (2022, 11 p.) „Remiantis stereotipų kaip reiškinių analize galima išskirti labiausiai paplitusius lyčių stereotipus:

- 1) moteris yra silpna ir paklusni
- 2) moteris pirmiausia yra motina ir žmona, išlaikoma vyro
- 3) moteris yra pernelyg emocinga ir nesugeba priimti savarankiškų sprendimų“ (Michailovič, 2018, 52 p.)

Svarbu tai, kad dėl plačios stereotipų visumos, sudėtinga pasirinkti skirtingai suvokiamus stereotipus, kurie dažnu atveju turi stiprų ryšį vienas su kitu. Anot N. Mažeikienės, A. Dorelaitienės stereotipiniai profesijos pasirinkimai, prisidedantys prie lyčių segregacijos darbo rinkoje, be kitų veiksnių, yra socializacijos ir išsilavinimo rezultatas. (2012, 147 p.) Mokslinėje literatūroje pabrėžiama, kad lyčių lygybės politika jau ilgą laiką rūpinasi moterų padėtimi įvairiose ne tik

socialinio, bet ir ekonominio bei politinio gyvenimo srityse, t. y moterų užimtumo ir darbo užmokesčio nelygybe, vertikaliomis ir horizontaliomis darbo rinkomis, netolygus moterų reprezentavimas politinių ir ekonominių sprendimų priėmimo srityje, smurtas prieš moteris ir kt. Analizuojant šias struktūrines problemas atskleidžiamas neigiamas poveikis moterų gyvenimo kokybei ir ieškoma sprendimų, padedančių moterims siekti ekonominio ir politinio savarankiškumo ir keisti moterims priskiriamus socialinius vaidmenis visuomenėje (Verloo, Lombardo, 2007).

Lyčių šališkumas – kitoks poelgis tarp vyrų ir moterų, veikiantis išankstiniais stereotipiniais nusistatymais dėl lyties. (American Psychological Association, 2018). Viena iš teorijų aiškinančių lyčių šališkumą darbe, yra vaidmenų suderinamumo teorija (angl. *role congruity theory*) (Eagly, Karau, 2002). Ši teorija aiškina, kad kuo labiau nesutampa tam tikrai lyčiai priskiriami stereotipiniai bruožai, tuo atsiranda didesnis lyčių šališkumas. Pavyzdžiui, jeigu darbdavys ieškodamas vadovo pozicijai tinkamo žmogaus, atsižvelgia į "vyriškas" stereotipines savybes, tokias kaip dominavimas, užsispyrimas ir t.t jis bus šališkesnis ieškodamas tinkamo žmogaus šioms pareigoms, tad labiau tikėtina, kad įdarbins vyrą. Pagal šią teoriją galima teigti, kad norintys dirbti stereotipiškai tinkamą darbą jų lyčiai, turės didesnę pasisekimą, nei tie kurie nori dirbti stereotipiškai jų lyčiai netinkamą darbą. Šis šališkumas yra tvirtas pagrindas lyčių diskriminacijai darbo vietoje, kur žmonės vertinami ne pagal jų turimus įgūdžius ar kompetencijas, o pagal kriterijus, kurie tiesiogiai nesusiję su jų atliekamu darbu. (Norvaišaitė, Mikuličiūtė, 2021) „Stereotipis profesijų pasirinkimas, prisidedantis prie darbo rinkos segregacijos pagal lytį, be kitų veiksmų įtakos, yra socializacijos ir ugdymo rezultatas.“ (Mažeikienė, Dorelaitienė, 2012) Šiandieninėje visuomenėje lyčių diskriminacija labiau palanki vyrams nei moterims. Šis požiūris pasireiškia nesąžiningu įdarbinimu, dažnesniu paaukštinimu pareigose, mažesniu darbo užmokesčiu moterims, atliekančioms tą patį darbą kaip ir vyrai bei tendencija nuvertinti moterų interesus (American Psychological Association, 2018). Diskriminacija dėl lyties vis dar yra aktuali ne tik Amerikos Valstijose bet ir kitose valstybėse, tačiau nors ji ir draudžiama įstatymais, tačiau tai vis dar labai opi problema, su kuria ypatingai susiduria moterys. (Bell, McLaughlin, & Sequeira, 2002). Pavyzdžiui, remiantis Lietuvos statistikos departamento pateiktais duomenimis, 2016 m Lietuvoje moterys įgijusios aukštąjį išsilavinimą sudarė 380,8 tūkst. tuo tarpu vyrai turintys aukštąjį išsilavinimą sudarė 235,5 tūkst. Tačiau palyginus pagal vidutinį mėnesio bruto atlyginimą vyrai uždirbo 840,9 Eur, kai moterys 709,7 Eur. (Lietuvos statistikos departamentas, 2017). Taigi, galima daryti prielaidą, kad nors ir moterys turi aukštesnį išsilavinimą nei vyrai, tačiau vis tiek dažnu atveju uždirba mažiau. Atsižvelgiant į tai, kad mažiau moterų nei vyrų dirba aukštesnėse pozicijose,

užtikrina galią ir didesnę atlyginimą, daugumoje tyrimų yra analizuojama moterų diskriminacija aukštą statusą turinčiuose darbuose, kuriuose dominuoja vyrai. (Koch et al., 2015). Taip pat analizuojant Lygių galimybių kontrolieriaus tarnybos pateiktus 2016 m duomenis, Lietuvoje vadovaujančias pozicijas užėmė 11,5 proc. vyrų bei 7,1 proc. moterų, tad ir šioje vietoje moterys nusileidžia. (Lygių galimybių kontrolieriaus tarnyba, 2017). Kaip teigia, Heilman (2001) viena iš pagrindinių priežasčių tokiam atotrūkiui paaiškinti, yra ta, kad vadovų pareigos labai dažnu atveju yra laikomos "vyriškomis" pareigomis, kadangi jos reikalauja didesnės agresijos nukreiptos į tikslą, emocinio lankstumo, t. y. savybių kurios yra laikomos stereotipiškomis vyrams. (Heilman, 2001).

Šioje vietoje išryškėja kitas svarbus reiškinys - kaip teigia Brazienė ir Luobikienė (2002) „**profesinė lyčių segregacija**, kuomet moterys laikomos pranašesnėmis vienose profesijose, o vyrai - kitose, tuo pačiu tai yra bendras įvairių visuomenių ir civilizacijų bruožas.“ (Brazienė, Luobikienė, 2002) Kadangi socialiniai-kultūriniai veiksniai vaidina svarbų vaidmenį lyčių socializacijai, lyčių stereotipai laikomi pagrindiniu veiksniumi, darančiu įtaką profesinei lyčių segregacijai. Socializacijos svarbą formuojantis lyčių stereotipams ir profesiniam pasirinkimui patvirtino įvairūs sociologiniai tyrimai. Kaip teigia O. G. Holter (2003) „didėjant lyčių lygybei visuomenėje lyčių segregacija nebūtinai mažėja. Ji gali netgi sustiprėti, jeigu lyčių lygybės mechanizmai yra nesistemiški ir taikomi ne visose srityse.“ (Holter, 2003, 15 p.) Grupė mokslininkų (Merkys, Purvaneckienė ir kt., 2000), atliko tyrimą „Lyčių stereotipų raiška Lietuvos mokytojų-mokinių grupėse“, kuriame teigiama, kad lyčių stereotipai pasireiškia ir profesinėje bei darbo sferoje. Net ir praėjus daugiau nei 20 metų, vis dar susiduriama su išankstinėmis nuostatomis vienu ar kitu profesijų atžvilgiu. Atlikto tyrimo duomenys rodo, kad nors Lietuvos visuomenė teisiškai turi lygias vyrų ir moterų teises (socialine prasme) iš tikrųjų moterys nesijaučia lygios ir nenori siekti lygybės. Atsižvelgiant į tai, kad lyčių stereotipus žmonių gyvenime nuolat skatina šeima, mokykla, bendravimas, darbas, žiniasklaida, mažai tikėtina, kad jie greitai išnyks. (Geičienė, 2008) Lytis atsiskleidžia tada, kai parodo savo išskirtinumą. Anot O. G. Holter, „net jeigu požiūris į lytį yra kur kas lankstesnis ir labiau individualistinis, vis vien išlieka platus ir gana tradicinis pasidalijimas tarp lyčių.“ (Holter, 2003, 15 p.) Nors lyčių lygybė vis labiau didėja visuomenėje, tačiau lyčių segregacija nebūtinai mažėja. Priešingai, ji dažnu atveju padidėja, jei lyčių lygybė nėra susisteminta ir įgyvendinama visose srityse. (Holter, 2003)

Pagrindinės dvi lyčių segregacijos kryptys yra:

- **horizontalioji:** moterys koncentruojasi mažiau mokamose arba tobulinimosi galimybių nesiūlančiose profesijose

- **vertikaliaji:** vyrai yra hierarchinės struktūros viršuje, o moterys lieka žemesnėse pozicijose

Anot N. Mažeikienės bei A. Doreilaitienės (2012) „istoriškai susiklostęs darbo pasidalijimas pagal lytį šiuolaikinėje ekonomikoje jau kurį laiką yra įgavęs griežtas formas, ką puikiai parodo horizontali ir vertikali rinkos segregacija.“ (Mažeikienė, Doreilaitienė, 2012) Aiškiai išsiskiria vyriškos ir moteriškos profesijos, kai kurios sritys dominuoja viena prieš kita. (Mažeikienė, Doreilaitienė, 2012) Mūsų dienomis „darbo rinkai būdinga vertikali segregacija: moterų ir vyrų nevienodas pasiskirstymas hierarchinėje organizacijos valdymo struktūroje – valdymo piramidės viršūnėje dominuoja vyrai, o moterų didesnė dalis susitelkia apatinėje piramidės dalyje. Kaip teigia N. Mažeikienė „moterys lipdamos karjeros laiptais susiduria su „stiklinėmis lubomis“. (Mažeikienė, 2012, 145 p.) J. McLean teigimu, dažniausiai socialinių globos darbuotojų poziciją užima moterys, o vyrai šioje srityje užima vadovaujančias pareigas bei atlieka kontrolės funkciją. (McLean, 2003) Pasak darbo pasidalijimą tarp lyčių analizuojančių sociologų naujoje postmodernioje ekonomikoje vyksta ne tik restruktūrizacija, žiniomis ir e. paslaugomis grindžiamos veiklos atsiradimas, lankstūs darbo santykiai ir darbo valandos, bet ir darbo ir ekonomikos feminizavimas bei darbo ir šeimos detradicionalizacija. (Perrons, 2002; Beach, 2010) Silpnėja tradicinės nuostatos, tačiau stiprėja individualizacija, kai žmogui atsiveria visos galimybės pasirinkti ir priimti sprendimus savo nuožiūra, sulaužyti tradicijas, pačiam susikurti norimą gyvenimo būdą. Šiuolaikinė visuomenė išryškina socialines normas, kurios pabrėžia skirtumus tarp skirtingų lyčių, klasių, šalių ir t.t..

Lygiateisiškumo principo, t. y. lygių teisių ir galimybių, pažeidimas paprastai apibrėžiamas kaip **diskriminacija** socialinėje praktikoje. Diskriminacija paprastai reiškia neigiamą požiūrį į tam tikrus visuomenės atstovus. (D. Šavareikienė, L. Žalys, 2013, 7 p.) Sociologiniu požiūriu diskriminacijos suvokimas yra sudėtingas socialinis procesas, paprastai susijęs su socialinių santykių hierarchija ir nelygiaverte tam tikrų grupių socialine padėtimi viešojoje erdvėje. Anot V. Beresnevičiūtės ir T. Leončiko „Lietuvoje populiarioje vartosenoje ir viešajame diskurse diskriminacijos terminas nėra aiškus ir nusistovėjęs, kartais vartojamas neapibrėžtai, siekiant įvardyti bet kokias numanomo neteisingo elgesio ir netolerancijos apraiškas. Diskriminacija kartais vadinami netolerantiški pasisakymai kokios nors grupės atžvilgiu viešajame diskurse, kurie teisine prasme būtų kvalifikuojami kaip nepakantumo kurstymas“ (2009, 336 p.). Anot D. Šavareikienės, L. Žalio „diskriminacijos raiška darbo santykiuose galima dviejuose etapuose: diskriminacija prieš tampant darbo rinkos dalyviu ir diskriminacija darbo rinkoje.“ (2013, 7 p.).

Pagrindiniai šių etapų skirtumai:

- diskriminacija įdarbinant pasireiškia tada, kai vertinamas ne asmens produktyvumas, o vertinamos asmens savybės tiesiogiai neturinčios įtakos profesiniai veiklai.
- diskriminacija pasireiškianti vidinėje darbo aplinkoje tarp esamų darbuotojų, juos diskriminuojant pagal lytį ar turimą išsilavinimą (mažesnis darbo užmokestis, menkesnės karjeros galimybės) (Pruskus, 2002, 85 p.)

Šiuolaikinė socialinė praktika rodo, kad nors formaliai pripažintas lyčių lygybės principas, padidintas moterų ekonominis savarankiškumas ir vaidmuo viešajame gyvenime, jos vis dar dažnai atsiduria žemesniame socialiniame lygyje nei vyrai. Besitęsianti moterų diskriminacija sukuria sąlygas, kuriomis daugelis moterų savo šalyse pristatomos kaip nelygiavertės vyrams. Moterų padėčiai visuomenėje apibūdinti atlikti įvairūs tyrimai, pagrįsti kiekybine ir kokybine metodologija. Vis dėlto, kai kalbama apie moterų ir vyrų lygybę / nelygybę, geriausiu argumentu išlieka skaičių magija. Kiekybiniai duomenys apie moterų atstovavimą visuose ekonomikos ir viešojo administravimo sektoriuose dažniausiai naudojami demokratijos lygiui šalyje parodyti. (Šinkūnienė, Katkonienė, 2010)

2021m. „Swedbank“ užsakymu buvo atlikta apklausa, kuri parodė, jog didžioji dalis (77 proc.) jaunų žmonių rinkdamiesi specialybę susiduria su stereotipais ir jų įtaka savo gyvenime. Vienas svarbiausių žingsnių jaunų žmonių gyvenime yra tinkamas specialybės ir profesijos pasirinkimas, kuris visą tolimesnį gyvenimą juos lydės, tad šis pasirinkimas iš tiesų nėra toks ir lengvas. Tyrimo metu paaiškėjo, kad dalis jaunuolių rinkdamiesi studijų kryptį susiduria su išankstine stereotipine tėvų, artimųjų ar mokytojų pateikiama nuomone. Anot „Swedbank“ finansų instituto vadovės J. Cvilikienės „tyrimo duomenys patvirtina opią stereotipų ir lyčių lygybės problematiką mūsų šalyje. Nors su neigiamomis išankstinėmis nuostatomis susiduria ir vaikinai, ir merginos, visgi vaikinų atveju tai dažniau būna pavieniai atvejai, tuo metu merginoms daug dažniau tenka išgirsti, kad viena ar kita pasirinkta profesinė sritis – ne joms.“ (Cvilikienė, 2021). Pagal pateiktus duomenis tyrimo metu paaiškėjo, kad 42 proc. merginų susidūrė su neigiamais profesijų stereotipais, tačiau vaikinai, kurių buvo 44 proc, teigiantys, kad stereotipinės nuostatos jiems įtakos dažnai nepadaro. Tačiau nuomonės apie tai, kad profesija vienu ar kitu atveju gali būti „nevyriška“ ar „nemoteriška“ sulaukia abi lytis, tad daliai jaunų žmonių tai labai dažnu atveju padaro įtaką jų pasirinkimuose. Taigi apibendrinant lyčių stereotipai šiuolaikinėje visuomenėje daro didelę įtaką jaunų žmonių pasirinkimuose, kadangi jie tampa įsprausti ir tam tikrus pasirinkimus. „Tradicinis supratimas apie materialinę ir finansinę vyrų atsakomybę šeimai susijęs su samprata apie vyrų ir moterų normatyvinę profesinę veiklą, o visa tai sukuria prielaidas vyrams rinktis labiau mokamus

vyriškus darbus, o moterims labiau orientuotis į globą ir pasiaukojimą šeimai ir atitinkamai rinktis mažiau mokamus moteriškus darbus.“ (Mažeikienė, Dorelaitienė, 2012, 147 p.)

3. STEREOTIPAI PROFESIJOS PASIRINKIMO ATŽVILGIU TYRIMAS

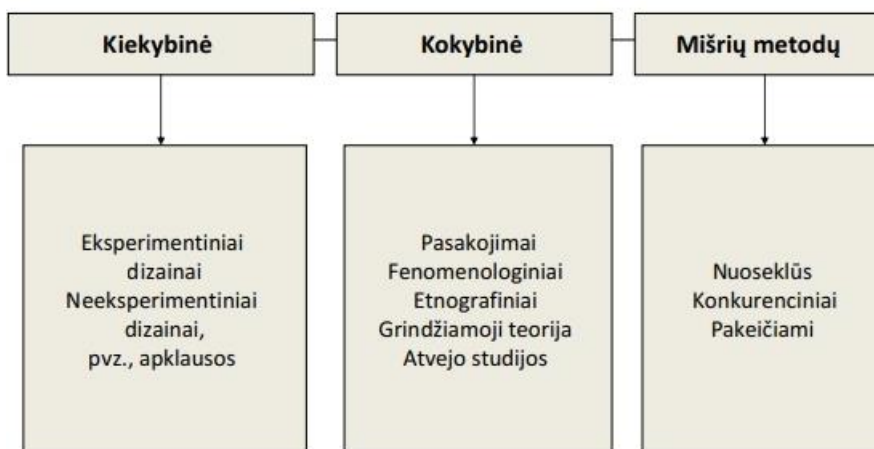
3.1. Tyrimo metodologija

Kiekvienam tyrimui pirmiausia yra reikalinga tyrimo strategija. Anot W.P.Vogt tyrimo strategija - tai „bendras tyrimo atlikimo planas“ (2005, 277 p.) W.P. Vogt pamini, jog „kai kas tyrimo strategiją skiria nuo tyrimo dizaino, kuris yra specifiškesnis ir labiau detalizuotas tyrimo atlikimo (taktinis) planas.“ (2005, 277 p.)

Pagal A. Novelskaitę (2012, 13 p.) „tyrimo strategiją atliekant empirinius tyrimus rekomenduotina suvokti kaip visuminę tyrimo logiką, kuri yra“:

- tiesioginiai sietina su tyrimo objektu
- tiesiogiai sietina su tyrimo klausimais ir tikslais
- nurodo duomenų rinkimo bei analizės metodus bei požiūrius į juos“

Kokybiniuose tyrimuose vadovaujamosi indukcine logika, kitaip tariant, teorijos yra kuriamos. Kitaip tariant, teorijos kuriamos (generuojamos) iš surinktų duomenų.

4 pav. Alternatyvios tyrimo strategijos (Prakapas, Butvilas, 2011, 34 p.)

Norint pilnai atskleisti tyrimo tikslą, kuriuo siekiama išsiaiškinti kaip visuomenėje susiformavusi nuomonė apie lyčių stereotipus gali nulemti profesijos pasirinkimus, buvo atliktas kiekybinis rinkos tyrimas.

3.1.2 Tyrimo metodo pagrindimas

Kaip jau buvo minėta, tyrimo tikslui įgyvendinti buvo pasirinkta atlikti kiekybinį rinkos tyrimą. V. Židžiūnaitė teigia, kad „pirmasis skirtumas, kuris egzistuoja tarp dviejų - kokybinio ir kiekybinio tyrimų strategijų - yra jų analizės objektas. Kiekybinių tyrimų objektas pirmiausia yra skaičiai, transformuoti į statistines procedūras, o kokybinis tyrimas koncentruojasi į žodžius, pasakytus interviu ar pateiktus rašytine forma. (2007, 13 p.)

Tyrimo metodai. Tyrimas buvo pagrįstas užsienio ir Lietuvos mokslininkų atliktais tyrimais, sisteminant ir remiantis teorinėje dalyje aprašyta literatūra ir analizuotais autoriais. Tyrimas atliktas taikant anketinės apklausos metodą.

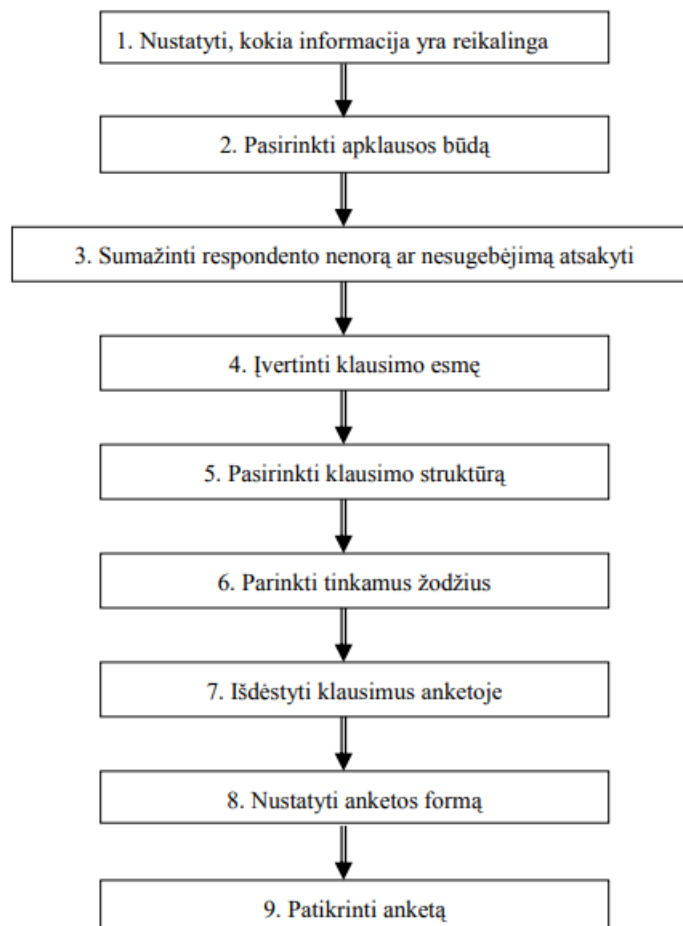
Anketinės apklausos metodas. **Apklausa** – dar kitaip vadinama tradiciniu empiriniu kiekybiniu tyrimų metodu. Jis vadinamas kiekybiniu metodu, nes juo siekiama gauti kiekybinę informaciją apie didelį tyrimo subjektų skaičių (vartotojų, įmonių ir verslo partnerių skaičių). Ši apklausa atliekama, kai reikia gauti tikslus ir statistiškai patikimus skaitinius duomenis. Kiekybiniuose tyrimuose nagrinėjami išmatuojami (objektyvūs) objektai, skaičiai ir logika. Taikant mokslinius metodus, sudaromos imtys, žmonių prašoma atsakyti į klausimus ir nustatomas atsakymų dažnis bei kitos statistinės jų atsakymų charakteristikos. Jei imtis yra statistiškai patikima, iš jos gauti rezultatai taikomi visai populiacijai. (Bilevičienės, Jonušauskas, 2011) Anketų duomenims apdoroti buvo pasitelkta SPSS (Special Package for Social Science) programa.

Klausimyno įvade nurodomas respondento prisistatymas, apklausos sąlygos ir atsakymų į klausimus taisyklės. Padėties dalį sudaro klausimai, susiję su respondentų socialine ir demografinė padėtimi. Šiais klausimais siekiama palengvinti analizės rezultatų interpretavimą. Pagrindinę dalį sudaro klausimai, susiję su tirama tema.

Dažnai anketa turi tris tikslus:

1. Klausimyne turi būti pateikti konkretūs klausimai, į kuriuos respondentas turi ir gali atsakyti.

2. Anketos klausimai turi motyvuoti ir skatinti respondentą įsitraukti, bendradarbiauti ir dalyvauti iki klausimyno pabaigos. Nes neišsami apklausa yra mažai naudinga. Blogai suformuluoti ar neteisingai išdėstyti klausimai gali kelti sunkumų respondentui į juos atsakant.
3. Paskutinis klausimyno tikslas - sumažinti atsakymų klaidų skaičių. Atsakymų klaidos atsiranda tada, kai respondantai netiksliai atsako į jiems užduotus klausimus. Kartais tai gali būti tyčinis veiksmas, tačiau dažnai jos atsiranda dėl paties klausimo, klausimo turinio arba teksto formuluotės. Klausimo turinys arba tam tikri klausimo teksto žodžiai gali paskatinti respondentą pateikti neteisingą atsakymą.

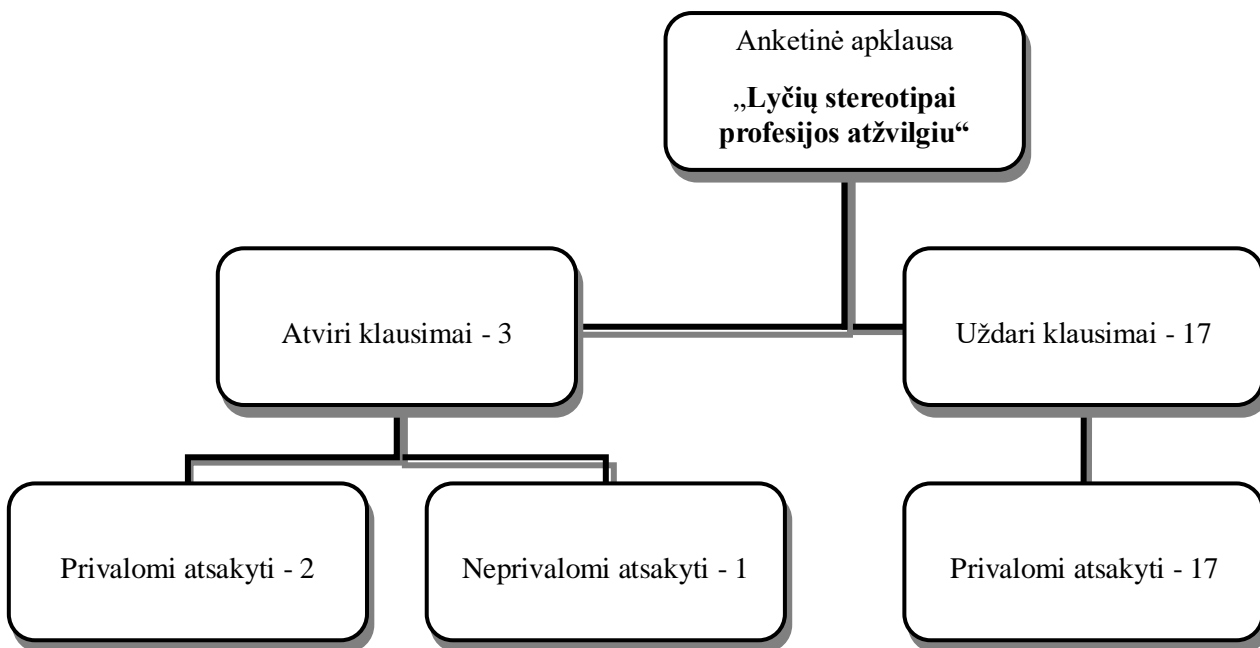

5 pav. Anketos sudarymo nuoseklumas (Šaltinis: Dikčius, 2011, 3 p.)

Anot, T. Bilevičienės ir S. Jonušausko (2011) „Pagrindinės anketos dalies klausimai skirstomi į tris grupes:

- **dichotominiai** (klausimai, į kuriuos galima atsakyti tik taip arba ne. Kartais jie patikslinami papildomu klausimu: „jei taip, tai kodėl?“);
- **atvirieji** (numato laisvos formos atsakymą. Pateikiant šio tipo klausimus galima gauti visą informaciją, tačiau atsakymai sunkiai analizuojami ir pateikiami);
- **uždarieji** (numato daug parengtų atsakymų. Išrenkamas tas, kuris atitinka respondento nuomonę. Rekomenduotini ne mažiau kaip keturi atsakymų variantai)“

Anketinės apklausos eiga. Sudarant anketos klausimus, buvo remtasi teorinėje dalyje aprašyta literatūra ir analizuotais autoriais. Anketinė apklausa buvo paskelbta internetinėje svetainėje www.apklausa.lt. Buvo viešai prieinama nuo 2023.03.29 iki 2023.04.04. Anketą sudarė 20 klausimų (19 privalomų ir 1 neprivalomas atsakyti). 17 uždarų su pasirenkamais atsakymo variantais ir 3 atviri (vienas iš jų buvo neprivalomas atsakyti) Anketinės apklausos struktūra pateikiama žemiau schemeje:

6 pav. Anketinės apklausos struktūros schema (Sudaryta darbo autoriaus)

2 lentelė Tyrimo anketos klausimų detalizacija.

BLOKO TEMA	BLOKO TEMOS KRITERIJAI	KRITERIJŲ SUDARANTYS KLAUSIMŲNO KLAUSIMAI
Stereotipų egzistavimas profesijos atžvilgiu	Stereotipų egzistavimas šiuolaikinėje visuomenėje	1,14

Profesijų skirstymas į „vyriškas“ ir „moteriškas“	Veiksniai lemiantys profesijų susiskirstymą	2,3,9,15
Stereotipinių profesijų įvardijimas	Stereotipinių profesijų atstovai	4,5
Susiformavę stereotipai ir profesijos pasirinkimas	Visuomenėje susiformavusių stereotipų įtaka profesijos pasirinkimui	6,7
Asmeninė respondentų patirtis su nagrinėjama tyrimo tema	Klausimai susiję su apklausos dalyvių profesine veikla ir patirtimi	8,11,12,13
Demografiniai klausimai	Profesija, amžius, išsilavinimas, gyvenamoji vieta, lytis	16,17,18,19,20

Šaltinis: autorius

Imties dydžio nustatymas. Anot T. Bilevičienės ir S. Jonušausko: „Imties dydžio nustatymas yra vienas iš svarbiausių tyrimo projekto uždavinių, kartu ir vienas iš sudėtingiausių. Pirma, reikia apibrėžti populiaciją. Antra, reikia išspręsti daug problemų: turimas tyrimo finansavimas gali turėti lemiamą įtaką imties dydžiui; imties dydis priklauso nuo numatomos analizės tipo; nuo norimo pasiekti įvertinimo tikslumo; nuo tiriamų kintamųjų skaičiaus; nuo tiriamos populiacijos vienalytiškumo ir t. t.

Matematiškai imties dydis yra funkcija, priklausanti nuo kelių argumentų: norimo pasiekti įverčių tikslumo, populiacijos sklaidos ir norimo patikimumo.

Socialiniuose ir rinkos tyrimuose paprastai taikomas 95 proc. rečiau 99 proc. patikimumo (pasiklovimo) lygmuo. Moksliniame darbe paprastai pasikliaujama 95 proc. patikimumu (Kardelis, 2007).

Imties dydį galima apskaičiuoti pagal formulę:

$$n = \frac{z^2 * s^2}{\Delta^2},$$

čia: Δ – tyrimo tikslumas (paklaida) procentais,
 z – konstanta, apibrėžiama pagal pasirinktą patikimumo lygmens reikšmę

s – standartinis nuokrypis

$$s = \sqrt{\Delta(100 - \Delta)}.$$

7 pav. Imties dydžio apskaičiavimo formulė (Bilevičienė, Jonušauskas, 2010)

Pagal pateiktus oficialios statistikos portalo duomenis, 2022 metų pradžioje Lietuvoje gyveno 2 mln. 806 tūkst. nuolatinių gyventojų. Pasinaudojus internete prienama skaičiuokle: <http://www.apklausos.lt/imties-dydis> taikant 95 proc. tikimybę, 7 proc. paklaidą ir 2 806 000 mln. populiaciją buvo nustatyta, jog mažiausia tyrimo imtis turėtų būti **196** respondentai.

Tyrimo etika. Tyrimo etika yra vienas svarbiausių dalykų, kurios privalu laikytis. Tyrimo pradžioje reikia informuoti tyrimo dalyvius apie jų teisę atsisakyti dalyvauti tyrime, atsisakyti atsakyti į klausimus ir susipažinti su duomenų rinkimo ir naudojimo metodais. Turėtų būti užtikrintas dalyvių saugumas, anonimiškumas, duomenų apsauga ir privatumas. Pristatant tyrimo rezultatus siekiama pateikti tiriamo reiškinių ar proceso visumą ir išvengti šališkos interviu duomenų atrankos. Bendroji tyrimo etika teigia, kad tyrimo dalyviai turi sutikti dalyvauti tyrime ir gali laisvai pasitraukti iš bet kurio tyrimo etapo. Tai svarbu siekiant apsaugoti tiek tyrimo dalyvių, tiek tyrėjo privatumą. (Gaižauskaitė, N. Valavičienė, 2016). Prieš atsakant į apklausos klausimus, kiekvienas joje dalyvaujantis turėjo galimybę susipažinti su tyrimo etika, kurioje buvo nurodyta, jog: „Dalyvavimas tyrime yra savanoriškas. Bet kokia informacija, kuri bus surinkta tyrimo metu išliks konfidenciali, t. y. bus prieinama tik tyrėjui. Apklausa yra anoniminė. Tyrimo metu surinkti duomenys bus naudojami tik mokslinio darbo tikslui įgyvendinti.“

3.2. Tyrimo rezultatai ir jų aptarimas

Atliktame tyrime dalyvavo 225 respondentai. Kaip galima matyti iš lentelėje pateiktų duomenų, moterų dalis buvo didesnė, ji sudarė 56,4 proc. tuo tarpu vyrų buvo 43,6 proc. Didžiausia dalis apklaustųjų priklausė amžiaus grupei nuo 18-25m. Tai sudarė 26,2 proc. (iš jų 14,2 proc. buvo moterys ir 12 proc. vyrai).

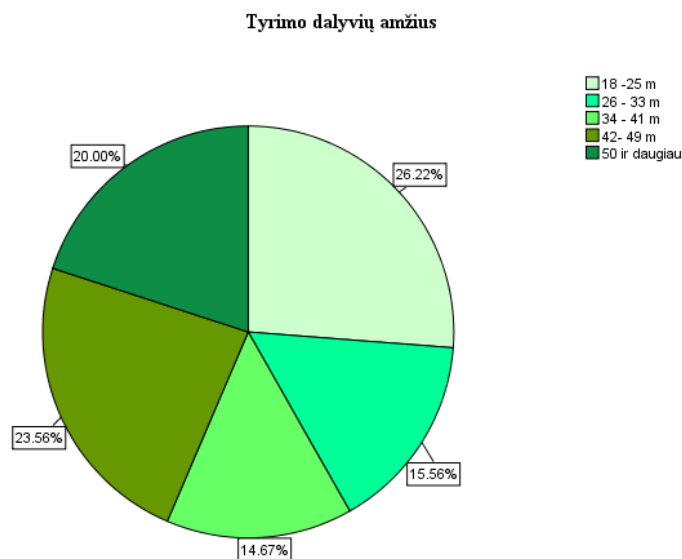
3 lentelė Demografiniai tyrimo apklausos dalyvių duomenys

	MOTERYS skaičius (%)	VYRAI skaičius (%)	BENDRAI skaičius (%)
DALYVIŲ SKAIČIUS	127 (56,4 %)	98 (43,6 %)	225 (100 %)
AMŽIUS			
18-25 m	32 (14,2 %)	27 (12%)	59 (26,2%)
26-33 m	22 (9,8 %)	13 (5,8 %)	35 (15,6 %)
34-41 m	24 (10,7 %)	9 (4 %)	33 (14,7 %)

42-49 m	28 (12,5 %)	25 (11,1%)	53 (23,6 %)
50 ir daugiau	21 (9,3 %)	24 (10,7 %)	45 (20 %)
IŠSILAVINIMAS			
Aukštasis	87 (38,7 %)	62 (27,6 %)	149 (66,2 %)
Aukštasis neuniversitetinis	20 (8,9 %)	16 (7,1 %)	36 (16 %)
Vidurinis	10 (4,4 %)	13 (5,8 %)	23 (10,2 %)
Profesinis	10 (4,4 %)	7 (3,1 %)	17 (7,6 %)
GYVENAMOJI VIETA			
Šiaulių apskritis	63 (28 %)	43 (19 %)	106 (47,1 %)
Vilniaus apskritis	38 (16,9 %)	31 (13,8 %)	69 (30,7 %)
Kauno apskritis	5 (2,2 %)	12 (5,3 %)	17 (7,6 %)
Klaipėdos apskritis	5 (2,2 %)	3 (1,3 %)	8 (3,6 %)
Panevėžio apskritis	8 (3,6 %)	4 (1,8 %)	12 (5,3 %)
Alytaus apskritis	4 (1,8 %)	1 (0,4 %)	5 (2,2 %)
Telšių apskritis	2 (0,9 %)	2 (0,9 %)	4 (1,8 %)
Marijampolės apskritis	1 (0,4 %)	2 (0,9%)	3 (1,3%)
Utenos apskritis	1 (0,4 %)	0 (0 %)	1 (0,4 %)
Tauragės apskritis	0 (0 %)	0 (0 %)	0 (0 %)

Šaltinis: autorius

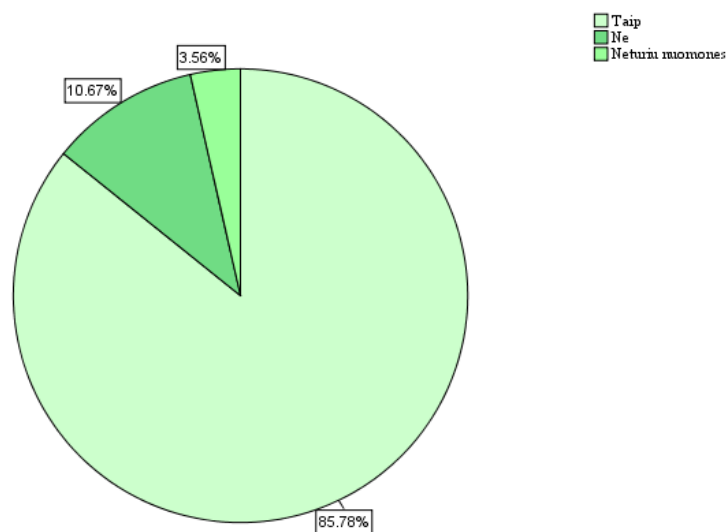
Kalbant apie išsilavinimą, didžioji dalis apklaustųjų, t.y. 66,2 proc. teigė turintys aukštąjį išsilavinimą (moterys 38,7 proc., vyrai 27,6 proc.) Kita, antra pagal daugiausia balsų surinkusi dalis buvo 16 proc. tai apklaustieji turintys aukštąjį neuniversitetinį išsilavinimą (moterys – 8,9 proc., vyrai - 7,1 proc.) Apklausoje dalyvavo asmenys iš visos Lietuvos, o didžiausią procentą surinko dvi apskritys, tai Šiaulių – 41,1 proc. (moterys – 28 proc., vyrai – 19 proc.) ir Vilniaus 30,7 proc. (moterys – 16,9 proc. ir vyrai 13,8 proc.)

8 pav. Tyrimo dalyvių amžiaus pasidalijimas į grupes

Pirmame tyrimo klausime respondentų buvo paprašyta išsakyti savo nuomonę atsakant į klausimą ar Jūsų nuomone, ar stereotipai profesijos atžvilgiu vis dar egzistuoja šiuolaikinėje visuomenėje. Apklauso dalyviai turėjo vieningą nuomonę ir 85,78 proc. atsakė „taip“, 10,67 proc. „ne“ ir 3,56 proc. pasirinko atsakymą „neturiu nuomonės“

Jūsų nuomone, ar stereotipai profesijos atžvilgiu vis dar egzistuoja šiuolaikinėje visuomenėje? (bendras)

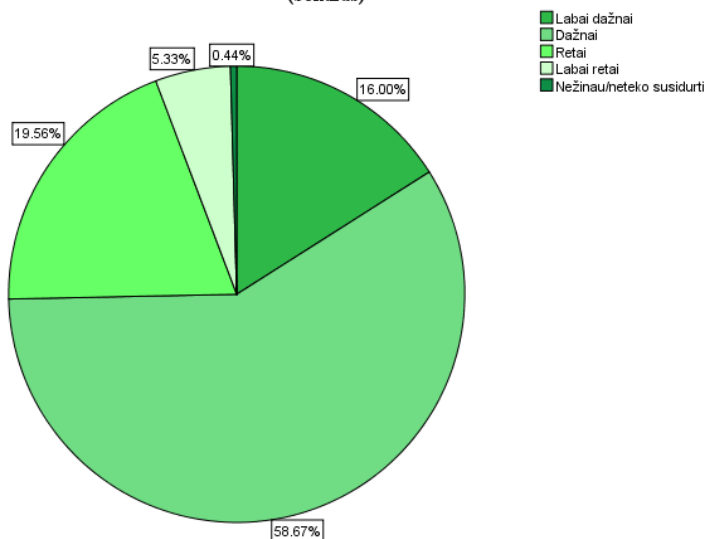
9 pav. Stereotipų egzistavimas profesijos atžvilgiu šiuolaikinėje visuomenėje (bendras)

Vertinant tik moterų pasisakymą šiuo klausimu, iš pateiktos diagramos galime matyti, jog atsakymą „Taip“ pasirinko net 88,19 proc. Atsakymą „ne“ rinkosi 7,09 proc. ir „neturiu nuomonės“ – 4,72 proc. (1 priedas)

Tuo tarpu vyrų, kurie rinkosi atsakymą „taip“ buvo šiek tiek mažiau, jie sudarė 82,65 proc. Atsakymą „ne“ pasirinko 15,31 proc. ir „neturiu nuomonės“ – 2,04 proc. (1 priedas)

Taigi, šiuo klausimu tiek vyrų, tiek moterų nuomonė sutapo, didžioji dalis pritarė, jog stereotipai profesijos atžvilgiu vis dar egzistuoja šiuolaikinėje visuomenėje.

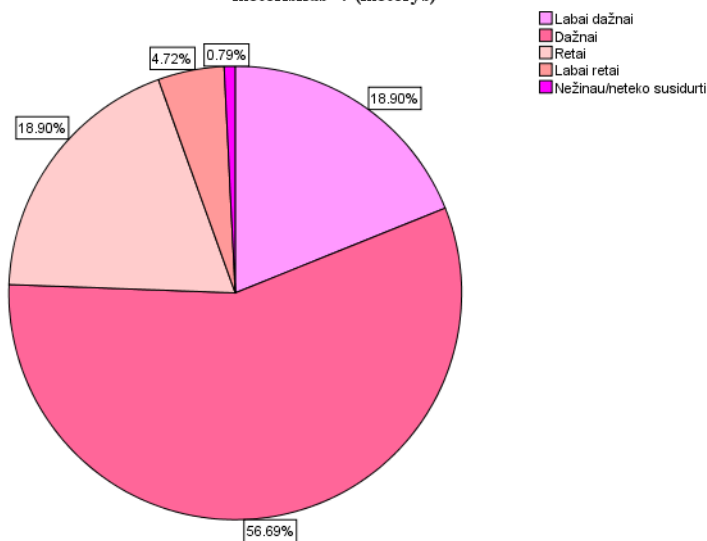
Kaip dažnai tenka girdėti visuomenėje skirstomas profesijas į „vyriškas“ ir į „moteriškas“?
(bendras)

10 pav. Profesijų skirstymas visuomenėje į „vyriškas“ ir moteriškas
(bendras)

Antrame tyrimo klausime apklausos dalyvių buvo paprašyta įvertinti kaip dažnai tenka girdėti visuomenėje skirstomas profesijas į „vyriškas“ ir į „moteriškas“. Atsakymą „dažnai“ pasirinko 58,67 proc. apklaustųjų, „retai“ – 19,56 proc. „labai dažnai“ – 16 proc., „labai retai“ 5,33 proc. ir „nežinau/neteko susidurti“ - 0,44 proc.

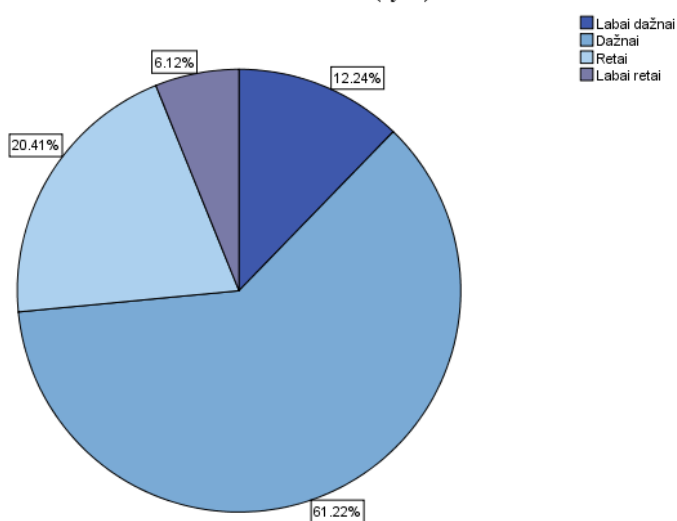
Kaip dažnai tenka girdėti visuomenėje skirstomas profesijas į "vyriškas" ir į "moteriškas"? (moterys)

11 pav. Profesijų skirstymas visuomenėje į „vyriškas“ ir moteriškas (moterys)

Kalbant moterų auditoriją šiuo klausimu, apie tai, jog dažnai tenka girdėti skirstomas profesijas į „vyriškas“ ir „moteriškas“ teigė 56,69 proc. „labai dažnai“ – teigė 18,9 proc. apklaustųjų, lygiai tiek pat moterų teigė, jog tenka girdėti retai – 18,9 proc. Jog tenka girdėti labai retai nurodė - 4,72 proc., o variantą „nežinau/neteko susidurti“ pasirinko 0,79 proc.

Kaip dažnai tenka girdėti visuomenėje skirstomas profesijas į "vyriškas" ir "moteriškas"? (vyrai)

12 pav. Profesijų skirstymas visuomenėje į „vyriškas“ ir moteriškas (vyrai)

Didžioji dalis vyrų šiuo klausimu laikėsi nuomonės, jog apie visuomenėje skirstomas profesijas į „vyriškas“ ir „moteriškas“ yra tekę girdėti dažnai – jie sudarė 61,22 proc. Kiti dalis teigė, jog tenka girdėti rečiau – 20,41 proc. Dalis teigė, apie tai girdintys „labai dažnai“ – 12,24 proc. Ir mažiausia dalis, kuri sudarė – 6,12 proc. teigė jog susiduria „labai retai“.

Ketvirtame anketos klausime tyrimo dalyvių buvo paprašyta parašyti kokios profesijos atstovus būtų galima laikyti dirbančius stereotipinį darbą. Buvo galimybė įrašyti vieną ar kelis variantus, todėl šiam klausimui iš viso surinkti **461** atsakymas ir tyrimo dalyvių pasiūlytos **63** skirtingos profesijos. Dažniausiai pasikartojančius atsakymus galima matyti pateiktoje lentelėje, likusios nurodytos profesijos pateiktos *6 priede*.

4 lentelė *Profesijos atstovai dirbantys stereotipinį darbą*

PROFESIJA	ATSAKYMŲ SKAIČIUS (%)
Statybininkas (ė)	67 (14,5 %)
Slaugytojas (ė)	28 (6 %)
Santechnikas (ė)	21 (4,55 %)
Ikimokyklinio ugdymo mokytojas (a)	20 (4,34 %)
Ugniagesys – gelbėtojas (a)	20 (4,34 %)
Valytojas/tvarkytojas (a)	19 (4,12 %)
Vairuotojas (vilkiko, autobuso, pavežėjas) (ė)	17 (3,69 %)
Mechanikas (ė)	15 (3,25 %)
Mokytojas (ė)	15 (3,25 %)
Lakūnas/pilotas (ė)	15 (3,25 %)
Karininkas (ė)	14 (3,03 %)
Kirpėjas (a)	13 (2,82 %)
Tolimųjų reisų vairuotojas (a)	13 (2,82 %)
Šaltkalvis (ė)	12 (2,6 %)
Automechanikas (ė)	12 (2,82 %)
Inžinierius (ė)	10 (2,17 %)
Kasininkas – pardavėjas (a)	10 (2,17 %)
Manikiūristas (ė)	10 (2,17 %)

Šaltinis: autorius

Populiariausia ir dažniausiai pasikartojanti įvardinta profesija buvo statybininkas (ė) sulaukusi 67 respondentų balsų (14,5 proc.) Kitos, taip pat nemažai balsų surinkusios profesijos buvo:

slaugytojas (ė) – 28 balsai (6 proc.), santechnikas (ė) – 21 balsas (4,55 proc.), ikimokyklinio ugdymo mokytojas (a) – 20 balsų (4,34 proc.), ugniagesys- gelbėtojas (ė) – 20 balsų (4,34 proc.)

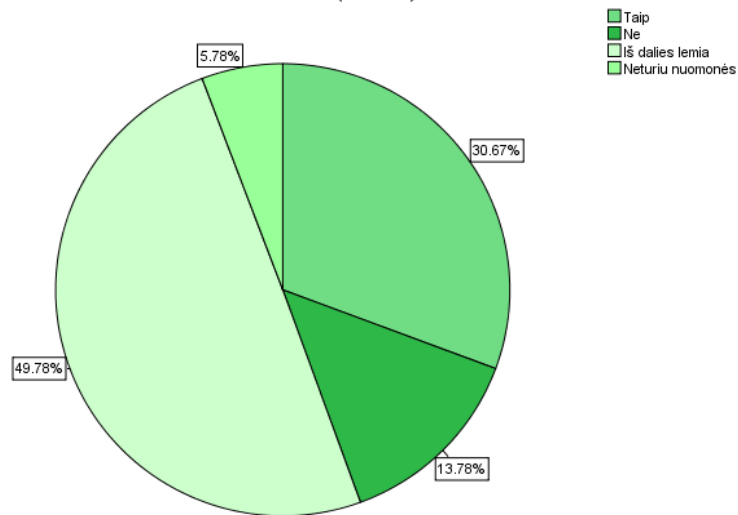
Prie lentelėje nepateiktų, tačiau respondentų paminėtų profesijų, kurios nesulaukė pasikartojimo ir surinko po 0,22 proc. vertės buvo šios: stilistas (ė), dizaineris (ė), raštinės darbuotojas (a), veterinaras (ė), kalėjimo prižiūrėtojas (a), striptizo šokėjas (a), išminuotojas (a), kurjeris (ė), melžėjas (a), NT brokeris (ė), kineziterapeutas (ė), anglies kasėjas (a), traukinių mašinistas (ė), ūkininkas (ė), kunigas, vairavimo instruktorius (ė), baldininkas (ė), medkirtys (ė), krovėjas (a), skrydžių palydovas (ė).

Penktame tyrimo klausime buvo respondentų paprašyta pagrįsti savo nuomone, kodėl jų nuomone, prieš tai nurodytos profesijos atstovus galima laikyti dirbančius stereotipinį darbą. Klausimas buvo neprivalomas atsakyti, tačiau tyrimo dalyviai buvo aktyvūs ir pavyko surinkti **188** pasisakymus šiuo klausimu. Pamąstymų buvo įvairių, tačiau buvo išskirti pagrindiniai ir dažniausiai pasikartojantys atsakymai:

- tam tikrose srityse traktuojama, jog "vyriškose" profesijose jaučiamas moteriškos lyties atstovų fizinės jėgos trūkumas, gebėjimų stygius analitikoje ir mechanikos suvokime
- požiūris formuojamas mokykloje. Sakoma, jog dauguma vyrų yra gabesni tiksluosiuose moksluose, o moterys linksta link humanitarinių, todėl vėliau pagal tai ir kryptama į skirtingas profesijas
- dėl atliekamo darbo pobūdžio, reikalaujamų įgūdžių, nusistovėjusios nuomonės visuomenėje
- didesnės fizinės jėgos reikalaujantis darbas moterims yra fiziškai neįmanomas
- egzistuojantys stereotipai iš sovietų laikų
- švietimo ir supratimo stygius
- nusistovėjusios tradicijos
- skirtingi vyrų ir moterų pomėgiai ir hobiai
- labai akivaizdus ir ilgalaikis lyčių pasiskirstymas šiose profesijose
- „neteko sutikti ar girdėti“ kažkurios iš lyties atstovų toje srityje
- „purviną darbą“ didesnė tikimybė, jog dirbs vyriškos lyties atstovas

- darbas reikalaujantis kruopštumo ar psichologinės ištvermės yra labiau subalansuotas moterims, o reikalaujantis fizinės ištvermės – vyrams.

Ar visuomenėje susiformavę profesijų stereotipai lyčių atžvilgiu lemia jų pasirinkimą?
(bendras)

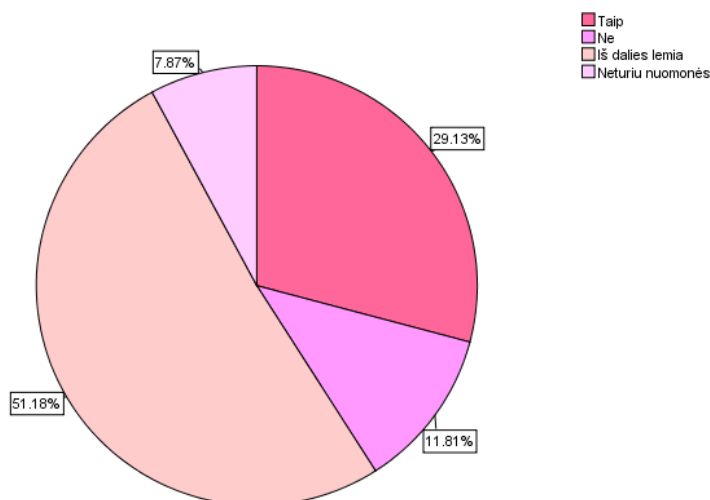

13 pav. Visuomenėje susiformavusių stereotipai ir jų pasirinkimo lemtis (bendras)

Šeštame anketos klausime apklausos dalyvių buvo paprašyta atsakyti ar visuomenėje susiformavę profesijų stereotipai lyčių atžvilgiu lemia jų pasirinkimą.

Didžioji dalis apklaustųjų teigė, jog „iš dalies lemia“ – jų buvo 49,78 proc. Kita dalis teigė, jog „taip“ – jie sudarė 30,67 proc. Mažesnė dalis teigė, jog susiformavę lyčių stereotipai nelemia profesijos pasirinkimo ir rinkosi atsakymą „ne“ – 13,76 proc. Šiuo klausimu nuomonės neišsakė – 5,76 proc. apklausos dalyvių.

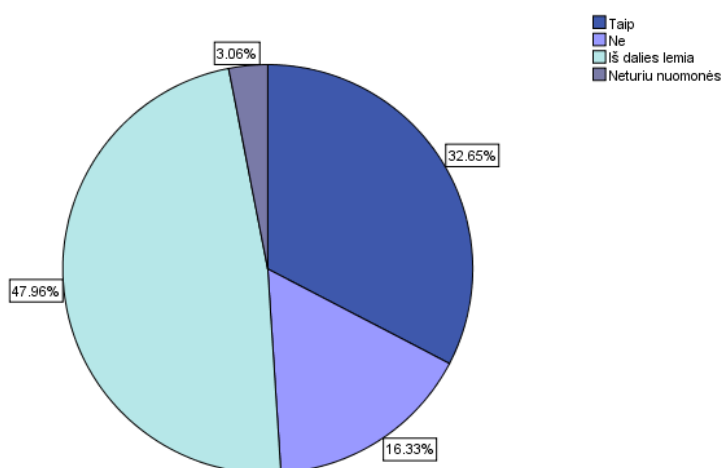
Ar visuomenėje susiformavę profesijų stereotipai lyčių atžvilgiu lemia jų pasirinkimą?
(moterys)

14 pav. Visuomenėje susiformavusių stereotipai ir jų pasirinkimo lemtis (moterys)

Daugiau nei pusė moterų auditorijos – 51,18 proc. teigė, jog visuomenėje susiformavę profesijų stereotipai lyčių atžvilgiu lemia jų pasirinkimą iš dalies. Maždaug trečdalis apklaustųjų – 29,13 proc. teigė, jog lemia. Atsakymą, jog nelemia pasirinko 11,81 proc. apklaustųjų. O „neturiu nuomonės“ pasirinko – 7,87 proc. moterų.

Ar visuomenėje susiformavę profesijų stereotipai lyčių atžvilgiu lemia jų pasirinkimą?
(vyrai)

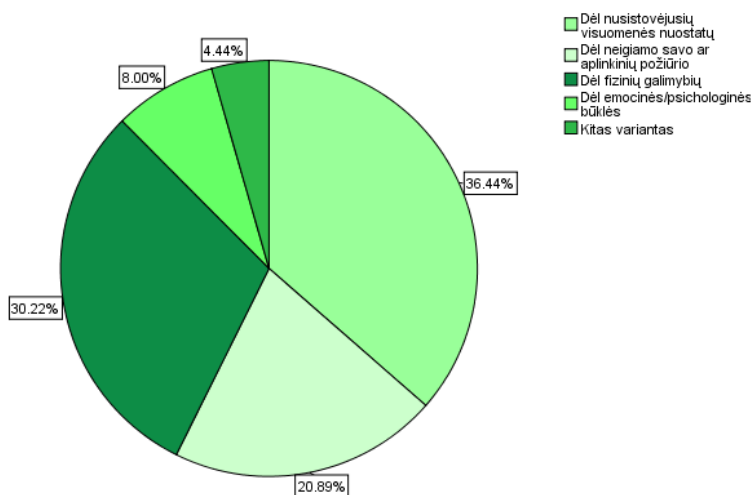

15 pav. Visuomenėje susiformavusių stereotipai ir jų pasirinkimo lemtis (vyrai)

Kalbant apie vyrus, jų kiek mažesnė dalis, nei moterų – 47,96 proc. teigė, jog visuomenėje susiformavę profesijų stereotipai lyčių atžvilgiu lemia jų pasirinkimą iš dalies. Kita dalis – 32,65 proc. teigė, jog lemia. Kiti rinkosi atsakymą – „ne“ – tokių buvo 16,33 proc. Ir nuomonės šiuo klausimu neišsakė – 3,06 proc.

Nuomonės pasiskirstymas tarp abiejų lyčių buvo panašus, procentaliai, didesnis moterų skaičius rinkosi atsakymo variantą „iš dalies“, tačiau lygiai taip ir didesnis procentas neišsakė savo nuomonės šiuo klausimu.

Kodėl priešingos lyties atstovai vengia rinktis visuomenės požiūriu susiformavusias stereotipines profesijas? (Pasirinkite Jūsų nuomone labiausiai tinkanti) (bendras)

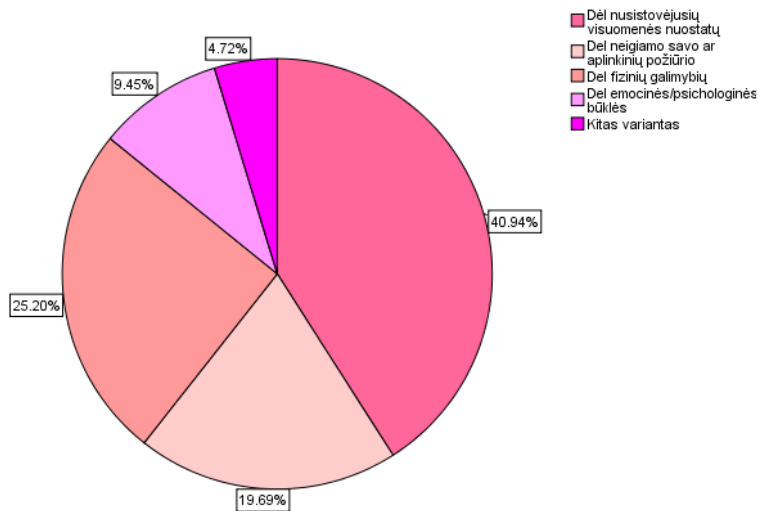

16 pav. Priešingos lyties atstovų vengimo rinktis stereotipines profesijas priežastys (bendras)

Septintame tyrimo klausime apklausos dalyvių buvo paklausta, kodėl priešingos lyties atstovai vengia rinktis visuomenės požiūriu susiformavusias stereotipines profesijas. Buvo paprašyta pasirinkti tik vieną variantą iš trijų galimų, kuris jų nuomone yra reikšmingiausias. Didžioji dauguma – 36,44 proc. teigė, jog taip yra **dėl nusistovėjusių visuomenės nuostatų**. Kita nemaža dalis, kurią sudarė – 30,22 proc. teigė, jog tai lemia **fizinės žmogaus galimybės**. Penktadalis respondentų – 20,89 proc. teigė, jog tam turi įtakos **neigiamas savo ar aplinkinių požiūris**. Jau kiek mažesnė dalis – 8 proc. laikėsi nuomonės, jog priešingos lyties atstovai vengia rinktis visuomenės požiūriu susiformavusias stereotipines profesijas **dėl emocinės/psichologinės būsenos**. „**Kitas variantas**“ surinko 4,44 proc. ir respondentų pateikti atsakymai buvo tokie kaip pvz.: „nevengia“, „tinka visi išvardinti variantai“, „tiesiog netraukia profesija“, „nesu susidūręs su

situacija, kur žmogus nesirenka profesijos dėl visuotinės stigmatos“, „kitos profesijos atrodo labiau patrauklios“.

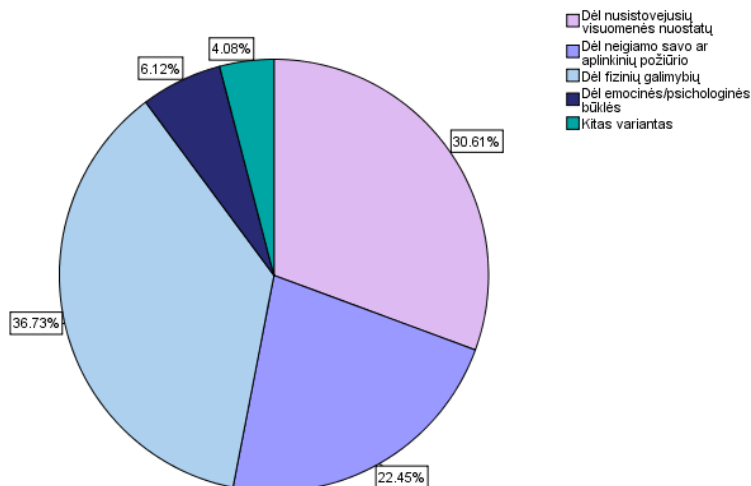
Kodėl priešingos lyties atstovai vengia rinktis visuomenės požiūriu susiformavusias stereotipines profesijas? (Pasirinkite Jūsų nuomone labiausiai tinkanti) (moterys)

17 pav. Priešingos lyties atstovų vengimo rinktis stereotipines profesijas priežastys (moterys)

Aptariant moterų auditoriją, didžioji dalis apklaustųjų – 40,94 proc. teigė, jog tai lemia **nusistovėjusios visuomenės nuostatos**. Ketvirtadalis moterų, kuris tiksliai sudarė - 25,29 proc. manė, jog tam turi įtakos **fizinės galimybės**. Kiek mažesnė dalis – 19,66 proc. teigė, jog tai lemia ne kas kitas, o **neigiamas savo ar aplinkinių požiūris**. Mažesnė dalis respondenčių – 9,45 proc. laikėsi nuomonės, jog tam įtakos turi **emocinė/psichologinė žmogaus būklė**.

Kodėl priešingos lyties atstovai vengia rinktis visuomenės požiūriu susiformavusias stereotipines profesijas? (Pasirinkite Jūsų nuomone labiausiai tinkanti) (vyrai)

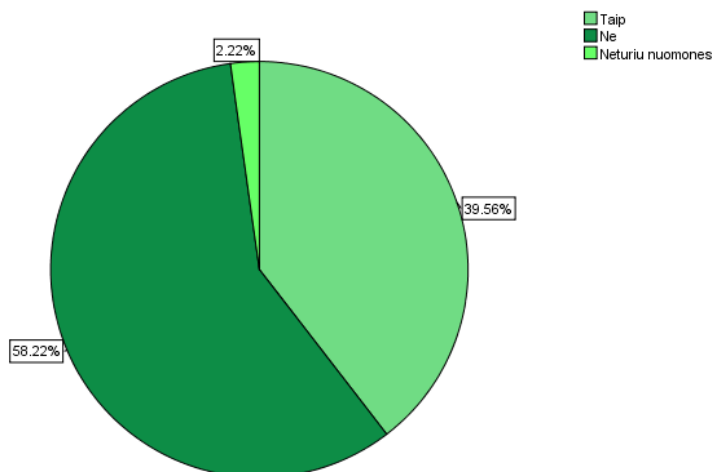

18 pav. Priešingos lyties atstovų vengimo rinktis stereotipines profesijas priežastys (vyrai)

Didžioji dalis vyrų turėjo kitą nuomonę, lyginant su daugiausia balsų surinkusiu moterų auditorijos variantu. 36,73 proc. apklaustųjų teigė, jog priešingos lyties atstovai vengia rinktis visuomenės požiūriu susiformavusias stereotipines profesijas **fizinių galimybių**. Kita dalis, kurią sudarė – 30,61 proc. teigė, jog tam įtakos turi nusistovėjusios visuomenės nuostatos. Kiek mažesnė dalis, kurią sudarė – 22,45 proc. teigė, jog tai lemia **neigiamas savo ar aplinkinių požiūris**. Dar mažesnė respondentų dalis – 6,12 proc. vertino, jog tam įtakos turi emocinė/psichologinė asmens būseną. „**Kito varianto**“ atsakymas sulaukė 4,08 proc. balsų.

Taigi, šio klausimo pagrindinis skirtumas tarp lyčių buvo toks, jog didžioji dalis moterų, kas sudarė – 40,94 proc. teigė, jog priešingos lyties atstovai vengia rinktis visuomenės požiūriu susiformavusias stereotipines profesijas **dėl nusistovėjusių visuomenės nuostatų**. Kai tuo tarpu didžioji dalis vyrų – 36,73 proc. teigė, jog tam didžiausią įtaką turi **fizinės žmogaus galimybės**. Apie tai, jog priešingos lyties atstovai vengia rinktis stereotipines profesijas, **dėl nusistovėjusių visuomenės nuostatų** teigė 30,61 proc. apklaustųjų vyrų, o kad tam įtakos turi **fizinės galimybės** patikino – 25,20 proc. apklaustųjų moterų.

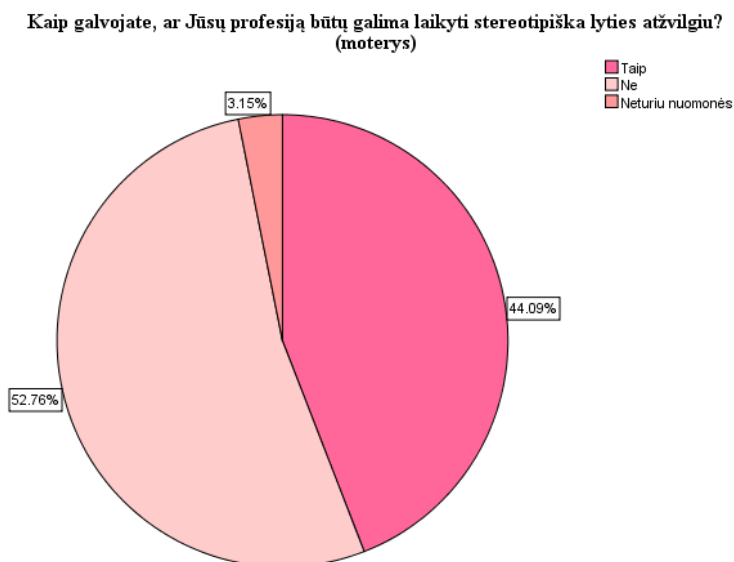
Kaip galvojate, ar Jūsų profesiją būtų galima laikyti stereotipiška lyties atžvilgiu?
(bendras)

19 pav. Respondentų nuomonė apie jų profesijos stereotipiškumą (bendras)

Aštuntas tyrimo klausimas buvo: „Kaip galvojate, ar Jūsų profesiją būtų galima laikyti stereotipiška lyties atžvilgiu?“ Šiame klausime tyrimo dalyviai pasidalino į dvi dalis. Didesnė dalis apklaustųjų teigė, jog „ne“, tai sudarė – 58,22 proc. Tačiau kita dalis, kurią sudarė – 39,56 proc.

teigė, jog jų profesiją būtų galima laikyti stereotipiška lyties atžvilgiu. 2,22 proc. apklaustųjų neturėjo nuomonės šiuo klausimu.

20 pav. Respondentų nuomonė apie jų profesijos stereotipiškumą (moterys)

Aptariant moterų auditoriją šiuo aspektu, didesnė dalis – 52,76 proc. respondenčių rinkosi atsakymą „ne“, tačiau 44,09 proc. tyrimo dalyvių teigė, jog jų profesija yra stereotipiška lyties atžvilgiu. 3,15 proc. dalyvių neišsakė savo nuomonės.

Apačioje pateikiama lentelė tyrimo dalyvių profesijos ir skaičius moterų, kurios teigė, jog jų profesija yra stereotipiška lyties atžvilgiu.

5 lentelė *Apklaustųjų moterų profesijos, kurias, jų nuomone, galima laikyti stereotipiškas lyties atžvilgiu*

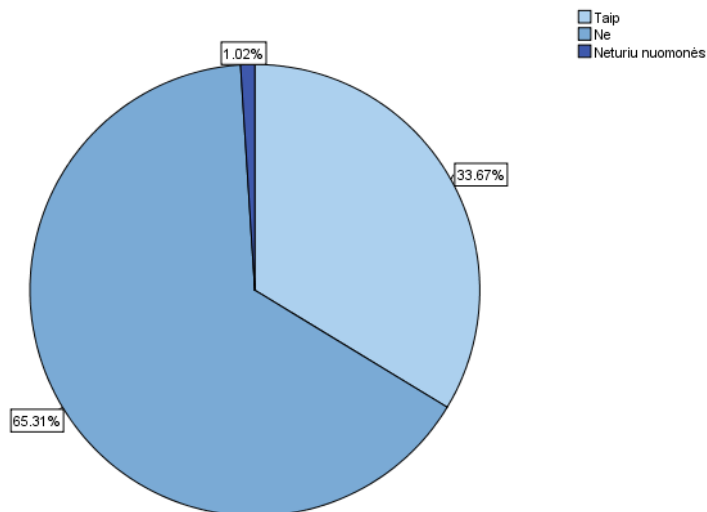
PROFESIJA	MOTERŲ SKAIČIUS (%)
Mokytoja	8 (14,3 %)
Policijos pareigūnė	7 (12,5 %)
Administratorė	4 (7,1 %)
Siuvėja	4 (7,1 %)
Gydytoja	3 (5,4 %)
Ikimokyklinio ugdymo mokytoja	3 (5,4 %)
Slaugytoja	3 (5,4 %)
Buhalterė	2 (3,6 %)

Grožio specialistė	2 (3,6 %)
Ikimokyklinio ugdymo mokytojos padėjėja	2 (3,6 %)
Teisininkė	2 (3,6 %)
Burnos higienistė	1 (1,8 %)
Dekoratorė	1 (1,8 %)
Fizikinių mokslų (matematikos) specialistė	1 (1,8 %)
Karininkė	1 (1,8 %)
Kokybės užtikrinimo specialistė / programinės įrangos testuotoja	1 (1,8 %)
Konstruktorė	1 (1,8 %)
Manikiūristė	1 (1,8 %)
Pagalbos mokiniui specialistė	1 (1,8 %)
Personalo vadybininkė	1 (1,8 %)
Psichologė	1 (1,8 %)
Raštinės vedėja	1 (1,8 %)
Reklaminių akcijų asistentė	1 (1,8 %)
Valytoja	1 (1,8 %)
Viešosios tvarkos vyr. specialistė	1 (1,8 %)
Vizažistė	1 (1,8 %)
Kita	1 (1,8 %)

Šaltinis: autorius

Iš tyrime dalyvavusių 127 moterų, 56 iš jų, kas sudarė 44,09 proc. teigė, jog jų nuomone, jų profesiją būtų galima laikyti stereotipiška lyties atžvilgiu. Daugiausia buvo mokytojų - 14,3 proc. Kita didelė dalis atiteko policijos pareigūnėms, jų buvo - 12,5 proc. Kiek mažesnę dalį sudarė administratorės (7,1 proc.) ir siuvėjos (7,1 proc.). Buvo ir gydytojų (5,4 proc.), ikimokyklinio ugdymo mokytojų (5,4 proc.), slaugytojų (5,4 proc.) Keletas buhalterių (3,6 proc.), grožio specialistė (3,6 proc.), ikimokyklinio ugdymo mokytojų padėjėjų (3,6 proc.) ir teisininkių (3,6 proc.) Likusias nepasikartojančias profesijas galima matyti lentelėje, prie punkto „kita“ viena iš apklausos dalyvių teigė, jog jos profesija galima laikyti stereotipiška lyties atžvilgiu, tačiau pačios profesijos neįvardijo.

Kaip galvojate, ar Jūsų profesiją būtų galima laikyti stereotipiška lyties atžvilgiu? (vyrų)

21 pav. Respondentų nuomonė apie jų profesijos stereotipiškumą (vyrų)

Vyrų auditorijoje, didesnis procentas nei moterų teigė, jog jų profesija nėra stereotipiška lyties atžvilgiu, tai sudarė – 65,31 proc. Tačiau šiek tiek daugiau nei trečdalis apklaustųjų – 33,67 proc. laikėsi nuomonės, jog jų profesija yra stereotipiška. 1,02 proc. - neturėjo nuomonės šiuo klausimu.

Apačioje pateikiama lentelė tyrimo dalyvių profesijos ir skaičius vyrų, kurių nuomone, jų profesija yra stereotipiška lyties atžvilgiu.

6 lentelė *Apklaustųjų vyrų profesijos, kurias, jų nuomone, galima laikyti stereotipiškas lyties atžvilgiu*

PROFESIJA	VYRŲ SKAIČIUS
Policijos pareigūnas	10 (30,3%)
Inžinierius	2 (6 %)
IT specialistas	2 (6 %)
Statybininkas	2 (6 %)
Teisininkas	2 (6 %)
Apsaugos darbuotojas	1 (3%)
Buitinės technikos meistras	1 (3%)
DSS specialistas	1 (3%)
Instruktorius	1 (3%)
Lazerių technikas	1 (3%)
Mechanikas	1 (3%)

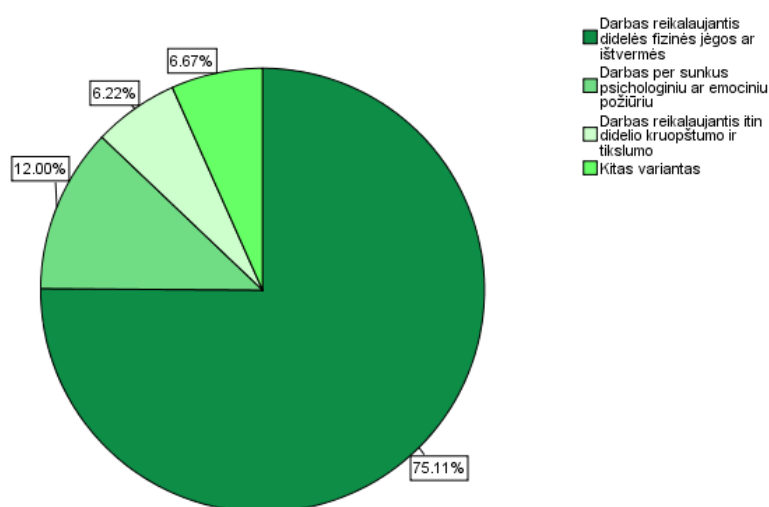
Operatorius	1 (3%)
Karininkas	1 (3%)
Santechnikas	1 (3%)
Skrydžių palydovas	1 (3%)
Ugniagesys - gelbėtojas	1 (3%)
Vairuotojas	1 (3%)
Kita	3 (9%)

Šaltinis: autorius

Iš tyrimo dalyvavusių 98 vyrų, 33 iš jų, kas sudaro 33,7 proc. teigė, jog jų profesija galima laikyti stereotipiška lyties atžvilgiu. Net trečdalį – 30,3 proc. sudarė policijos pareigūnai, kurių buvo 10. Kita dalis atiteko inžinieriams (6 proc.), IT specialistams (6 proc.), statybininkams (6 proc.), ir teisininkams (6 proc.) Likusių, po vieną balsą surinkusių profesijų atstovus galima matyti lentelėje. „Kita“ - sudarė 9 proc., tai respondentų nenurodytos arba nurodytos ne profesijos, o pareigos, kaip pvz.: direktorius ar vadovas.

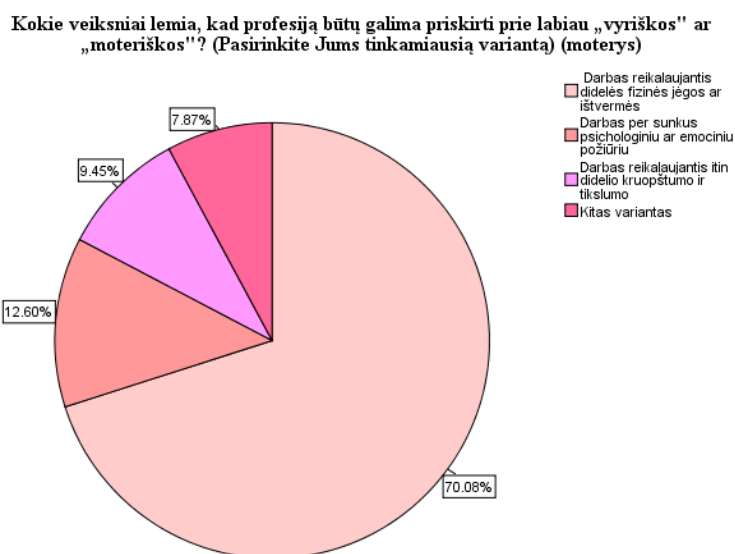
Taigi, apibendrinant vyrų ir moterų auditoriją šiuo klausimu, galima teigti, jog nemaža dalis respondentų galvoja dirbantys stereotipinį darbą lyties atžvilgiu. Nors vyrų ir moterų profesijos labai skirtingos, tačiau dėl vienos profesijos galima sutikti – tai policijos pareigūnas (ė).

Kokie veiksniai lemia, kad profesiją būtų galima priskirti prie labiau „vyrishkos“ ar „moterishkos“? (Pasirinkite Jums tinkamiausią variantą) (bendras)

22 pav. Veiksniai lemiantys profesijos priskyrimą prie labiau „vyrishkos“ ar „moterishkos“ (bendras)

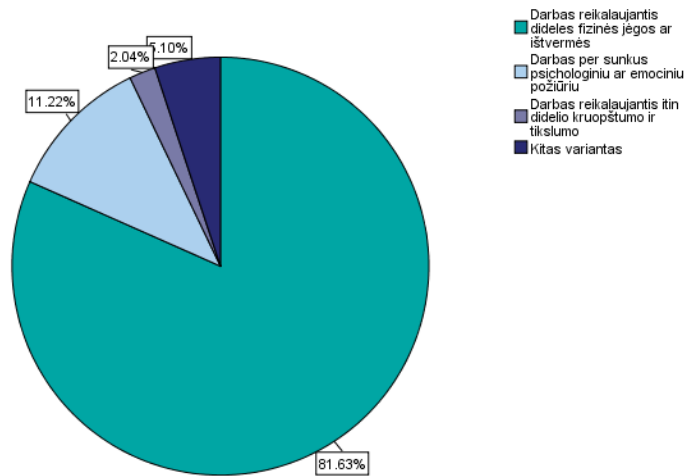
Devintame tyrimo klausime buvo paprašyta tyrimo dalyvių pasakyti, kokie veiksniai lemia, jog profesiją būtų galima priskirti prie „labiau vyriškos“ ar „moteriškos“. Buvo pateikti trys atsakymo variantai ir paprašyta išsirinkti vieną iš trijų galimų, arba jeigu jų nuomone, nei vienas nėra tinkamas įrašyti savo variantą, kuris jų nuomone yra pats svarbiausias. Didžioji dauguma – 75,11 proc. nusprendė, jog profesiją galima priskirti prie labiau „vyriškos“ ar „moteriškos“ tada, kai **„darbas yra reikalaujantis didelės fizinės jėgos ar išvermės“**. Kita dalis – 12 proc. teigė, jog tai lemia kai **„darbas yra per sunkus psichologiniu ar emociniu požiūriu“**. Kiek mažesnė dalis – 6,22 proc. teigė, jog tai **„darbas reikalaujantis itin didelio kruopštumo ir tikslumo“**. Atsakymas **„Kitas variantas“** surinko – 6,67 proc. Tyrimo dalyvių pateikti atsakymai buvo: „dėl nusistovėjusio stereotipo“, „nelemia“, „reikalingos tam tikros žinios, kurios visuomenėje priskiriamos, kaip labiau vyriškos“, „išankstinis nusistatymas“ ir dalis apklaustųjų nenorėjo pasirinkti tik vieno varianto, todėl nurodė, jog „tinka visi išvardinti“.

23 pav. Veiksniai lemiantys profesijos priskyrimą prie labiau „vyriškos“ ar „moteriškos“ (moterys)

Didžioji moterų dalis – 70,08 proc. teigė, jog profesiją galima priskirti prie labiau „vyriškos“ ar „moteriškos“ kai **„darbas yra reikalaujantis didelės fizinės jėgos ar išvermės“**. Kita dalis – 12,6 proc. rinkosi variantą **„darbas yra per sunkus psichologiniu ar emociniu požiūriu“**. Mažesnė dalis – 9,45 proc. teigė, jog tai **„darbas reikalaujantis itin didelio kruopštumo ir tikslumo“**. Mažiausia dalis buvo – 7,87 proc. kurie rinkosi **„kitas variantas“** ir pateikė savo atsakymą.

Kokie veiksniai lemia, kad profesiją būtų galima priskirti prie labiau „vyriškos“ ar „moteriškos“? (Pasirinkite Jums tinkamiausią variantą) (vyrų)

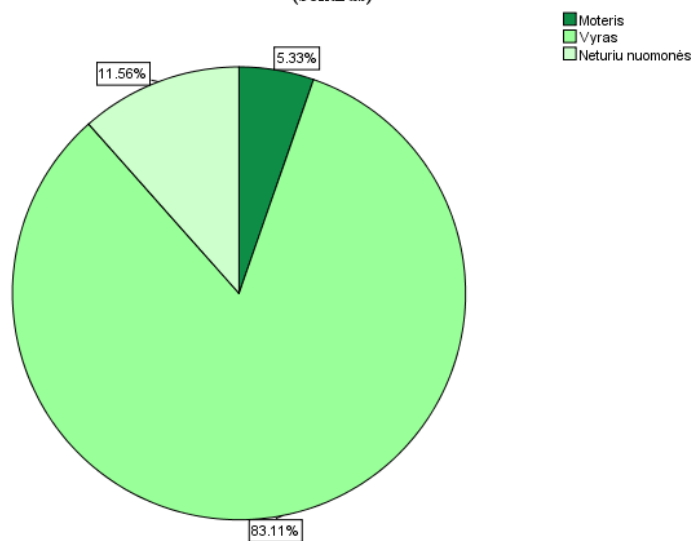

24 pav. Veiksniai lemiantys profesijos priskyrimą prie labiau „vyriškos“ ar „moteriškos“ (vyrų)

Dauguma apklaustųjų vyrų laikėsi vieningos nuomonės, jog profesiją galima priskirti prie labiau „vyriškos“ ar „moteriškos“ kai „**darbas yra reikalaujantis didelės fizinės jėgos ar ištvermės**“ – tokią nuomonę turinčių buvo – 81,63 proc. 11,22 proc. vyrų teigė, jog tai „**darbas per sunkus psichologiniu ar emociniu požiūriu**“. Didesnė dalis rinkosi „**kitą variantą**“ – 5,10 proc. pateikdami savo atsakymą ir tik – 2,04 proc. galvojo, jog tai „**darbas reikalaujantis itin didelio kruopštumo ir tikslumo**“.

Taigi, didžioji dalis vyrų ir moterų šiuo klausimu turėjo vieningą nuomonę: „profesiją galima priskirti prie labiau „vyriškos“ ar moteriškos, **kai darbas yra reikalaujantis didelės fizinės jėgos ir ištvermės**“. Pagrindinis skirtumas tarp lyčių, buvo toks, jog moterų balsai tarp kitų galimų variantų pasiskirstė gana proporcingai, skirtingai nei vyrų.

Jūsų nuomone, aukščiausią vadovujančią poziciją organizacijoje dažniau užima:
(bendras)

25 pav. Aukščiausią vadovujančią poziciją organizacijoje dažniau užimančio asmens lytis (bendras)

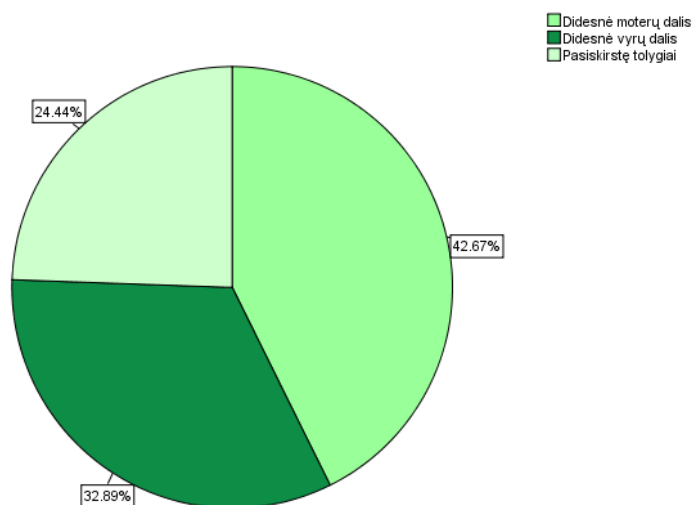
Dešimtame anketos klausimas skambėjo taip: „Jūsų nuomone, aukščiausią vadovujančią poziciją organizacijoje dažniau užima moteris ar vyras?“ Didžioji dauguma apklaustųjų – 83,11 proc. teigė, jog **vyras**. Kita dalis – 11,56 proc. **susilaikė nuo nuomonės** ir mažiausia dalis – vos 5,33 proc. galvojo, jog **moteris**.

Didžioji dalis apklaustųjų moterų – 85,83 proc. teigė, jog jų nuomone, aukščiausią vadovujančią poziciją organizacijoje dažniau užima **vyras**. Mažesnę dalis pasiliko prie atsakymo varianto „**Neturiu nuomonės**“ – 7,87 proc. Mažiausia dalis – 6,3 proc. teigė, jog tai **moteris**. (2 priedas)

Aptariant vyrų auditorijos atsakymus, didžioji dalis – 79,59 proc. teigė, jog tai **vyras**. Nemaža dalis – 16,33 proc. **neturėjo nuomonės** šiuo klausimu, o 4,08 proc. galvojo, jog tai **moteris**. (2 priedas)

Taigi, galima teigti, jog apklaustųjų nuomonė šiuo klausimu sutapo, šiek tiek didesnis moterų procentas teigė, jog aukščiausią vadovujančią poziciją dažniau užima **vyras**. Pagrindinis skirtumas tarp respondentų, jog į šį klausimą „neturiu nuomonės“ buvo dvigubai daugiau atsakiusių vyrų lyginant su moterimis.

Jūsų profesinėje veikloje darbo kolektyvą sudaro: (bendras)

26 pav. Profesinės veiklos kolektyvo sandara (bendras)

Vienuoliktame tyrimo klausime respondentų buvo paprašyta nurodyti ar jų profesinėje veikloje darbo kolektyvą sudaro didesnė moterų dalis, didesnė vyrų dalis ar lytys pasiskirsčiusios tolygiai.

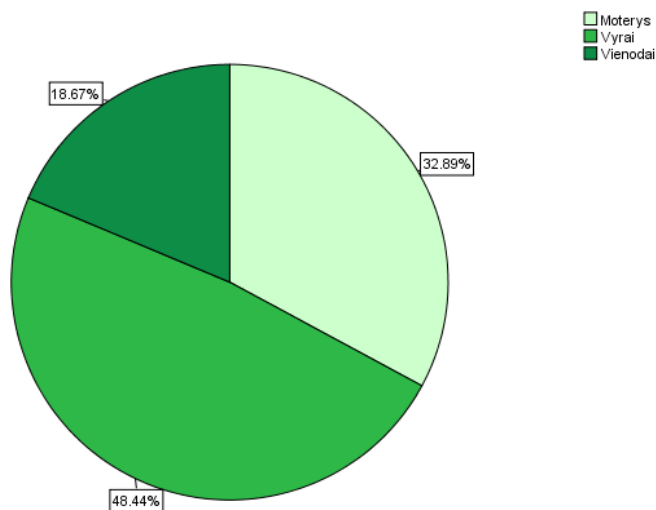
Didžioji dalis apklaustųjų – 42,67 proc. teigė, jog jų darbo kolektyvo daugumą sudaro **moterys**. Kita dalis – 32,89 proc. teigė, jog didesnė yra **vyrų** dalis. 24,44 proc. teigė, jog jų profesinė veikloje darbo kolektyvas lyties atžvilgiu **pasiskirstęs tolygiai**.

Daugiau nei pusė apklaustų moterų – 61,42 proc. teigė, jog profesinėje veikloje didesnę dalį darbo kolektyvo sudaro **moterys**. Penktadalis moterų – 20,47 proc. teigė, jog didesnė **vyrų** dalis. Mažiausia dalis – 18,11 proc. pasirinko atsakymą „**pasiskirstę tolygiai**“. (3 priedas)

Beveik pusė vyrų auditorijos – 48,98 proc. teigė, jog jų profesinėje veikloje didesnę dalį kolektyvo sudaro **vyrų**. Kita dalis, kuri sudarė daugiau nei trečdalį, jei tiksliau 32,65 proc. teigė, jog kolektyvas **pasiskirstęs tolygiai**. Mažiausia dalis – 18,37 proc. nurodė, jog didesnę kolektyvo dalį sudaro **moterys**. (3 priedas)

Taigi, šiuo klausimu moterų ir vyrų atsakymai buvo skirtingi. Didesnė dalis apklaustų moterų teigė, jog profesinėje veikloje didesnę dalį kolektyvo sudaro **moterys**, o vyrai išsakė, jog pas juos didesnę kolektyvo dalį sudaro **vyrų lyties atstovai**.

Jūsų profesinėje veikloje įvairių lygių vadovo pareigas dažniau užima: (bendras)

27 pav. Profesinės veiklos įvairių lygių vadovo pareigas dažniau užimantys asmenys (bendras)

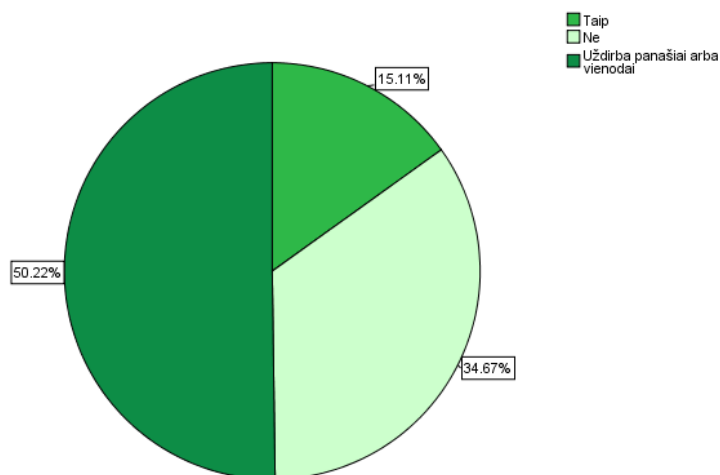
Dvyliktame tyrimo klausime respondentų buvo paklausta ar jų profesinėje veikloje įvairių lygių vadovo pareigas dažniau užima moterys, vyrai ar pasiskirstę vienodai. Didžioji dalis apklaustųjų – 48,44 proc. teigė, jog **vyrai**. Daugiau nei trečdalis apklausos dalyvių – 32,89 proc. sakė, jog moterys. Mažiausia apklaustųjų dalis – 18,67 proc. teigė, jog jų profesinėje veikloje įvairių lygių vadovo pareigas tiek moterys tiek vyrai užima **vienodai**.

Didžioji dalis moterų, kuri sudarė kiek mažiau nei pusę balsų – 45,67 proc. teigė, jog įvairių lygių vadovo pareigas jų profesinėje veikloje dažniau užima **moterys**. Daugiau nei trečdalis apklaustųjų – 36,22 proc. pasirinko atsakymo variantą „**vyrai**“. Mažiausia dalis respondenčių – 18,11 proc. atsakė, jog **vienodai**. (4 priedas)

Daugiau nei pusė apklaustų vyrų – 64,29 proc. atskleidė, jog jų profesinėje veikloje įvairių lygių vadovo pareigas dažniau užima **vyrai**. Kiek mažesnė dalis – 19,39 proc. atsakė, jog **vienodai**. Mažiausia dalis vyrų – 16,33 proc. teigė, jog **moterys**. (4 priedas)

Taigi, didžioji dalis moterų teigė, jog jų profesinėje veikloje, įvairių lygių vadovo pareigas dažniau užima moterys, o didžioji dalis apklaustųjų vyrų teigė, jog – vyrai. Tyrimo atsakymai labai logiškai pasiskirstė, vertinant praėjusiame tyrimo klausime aptartas profesinės veiklos kolektyvų sandaras.

Ar Jūsų profesinėje veikloje vyrai dirbdami tą patį darbą gauna didesnę atlyginimą nei moterys? (bendras)

28 pav. Moterų atlyginimas lyginant su vyrų (bendras)

Tryliktame tyrimo klausime respondentų buvo paklausta: „Ar Jūsų profesinėje veikloje vyrai dirbdami tą patį darbą gauna didesnę atlyginimą nei moterys? Lygiai pusė apklaustųjų – 50 proc. teigė, jog vyrai ir moterys dirbdami tą patį darbą uždirba **panašiai arba vienodai**. Šiek tiek daugiau nei trečdalis – 34,67 proc. pasirinko atsakymo variantą „**ne**“ ir mažiausia dalis, kuri sudarė – 15,11 proc. teigė, jog **taip**, vyrai dirbdami tą patį darbą kaip ir moterys, uždirba daugiau.

Daugiau nei pusė tyrime dalyvavusių moterų – 51,18 proc. teigė, jog jų profesinėje veikloje dirbdami tą patį darbą vyrai ir moterys gauna panašų arba vienodą atlygį. Kita dalis, kuri sudarė daugiau nei trečdalį – 32,28 proc. pasirinko atsakymo variantą „**ne**“. Mažiausioji dalis, kurią sudarė 16,54 proc. rinkosi atsakymą „**taip**“ ir teigė, jog vyrai uždirba daugiau. (5 priedas)

Aptariant vyrų auditorijos pasisakymą šiuo klausimu, kiek mažiau nei pusė – 48,98 proc. teigė, jog vyrai ir moterys profesinėje veikloje uždirba **panašiai arba vienodai**. Kita dalis, kurią sudarė – 37,76 proc. teigė, jog „**ne**“. Mažiausia dalis vyrų, kurių buvo 13,27 proc. pasirinko atsakymo variantą „**taip**“. (5 priedas)

Taigi, didžioji dalis tiek vyrų, tiek moterų pažymėjo, jog jų profesinėje veikloje vyrai ir moterys uždirba **panašiai arba vienodai**.

Keturioliktame tyrimo klausime dalyviams buvo pateikti 5 teiginiai prie kurių reikėjo pasirinkti jų nuomone tinkamiausią vieną iš apibūdinimų. Buvo pateikiami 5 galimi atsakymo variantai:

- pritariu;
- iš dalies pritariu;
- nepritariu;
- iš dalies nepritariu;
- neturiu nuomonės.

7 lentelė *Lyčių stereotipų įtaką profesijos atžvilgiu*

	Pritariu	Iš dalies pritariu	Iš dalies nepritariu	Nepritariu	Neturiu nuomonės
Profesija neturi "lyties"	73 (32,4 %)	90 (40 %)	24 (10,7 %)	34 (15,1 %)	4 (1,8 %)
Profesijos pasirinkimą turi lemti žmogaus gebėjimai ir įgūdžiai	173 (76,9 %)	42 (18,7 %)	4 (1,8 %)	4 (1,8 %)	2 (0,9 %)
Lytis neturi įtakos žmogaus sugebėjimams profesinėje veikloje	106 (47,1 %)	77 (34,2 %)	19 (8,4 %)	19 (8,4 %)	4 (1,8 %)
Profesinėje veikloje vyrai ir moterys yra lygūs	113 (50,2 %)	77 (34,2 %)	18 (8 %)	12 (5,3 %)	5 (2,2 %)
Profesinėje veikloje vyrai ir moterys turi gauti vienodą atlygį už savo darbą	185 (82,2 %)	29 (12,9 %)	7 (3,1 %)	2 (0,9 %)	2 (0,9 %)

Aukščiau pateikiama lentelė su tyrimo rezultatais. (žiūrėti į 7 lentelę). Apklaustųjų nuomone į teiginį: „**Profesija neturi lyties**“ didžioji dauguma pasirinko variantą, „iš dalies pritariu“ jų buvo 40 proc. Nors nedideliu skirtumu respondentai pasirinko atsakymą „pritariu“ – 32,4 proc. Kitas teiginys apie tai, jog „**Profesijos pasirinkimą turi lemti žmogaus gebėjimai ir įgūdžiai**“ - „pritariu“ tvirtai rinkosi didžioji dalis net 76,9 proc. Į trečiąjį teiginį „**Lytis neturi įtakos žmogaus sugebėjimams profesinėje veikloje**“ dauguma rinkosi „pritariu“ – 47,1 proc., kita mažesnė dalis sutiko su teiginiu „iš dalies pritariu“ - 34,2 proc. Kitame teiginyje „**Profesinėje veikloje vyrai ir moterys yra lygūs**“ „pritariu“ – 50,2 proc. , „iš dalies pritariu“ – 34,2 proc. Paskutiniame teiginyje

„Profesinėje veikloje vyrai ir moterys turi gauti vienodą atlygį už savo darbą“ didžioji respondentų dauguma tvirtai nusprendė, jog „pritariu“ jų buvo 82,2 proc.

Aptariant moterų pasisakymą, į pirmąjį teiginį: „Profesija neturi "lyties" didesnis procentas rinkosi variantą „iš dalies pritariu“ – 48 proc., kita kiek mažesnė dalis teigė, jog „pritariu“, jų buvo 33,1 proc. Į antrąjį teiginį: „Profesijos pasirinkimą turi lemti žmogaus gebėjimai ir įgūdžiai“ didžioji dauguma tvirtai atsakė „pritariu“ – 76,4 proc. Kitame teiginyje: „Lytis neturi įtakos žmogaus sugebėjimams profesinėje veikloje“ daugiau nei pusė nusprendė, jog „pritariu“ – 50,4 proc., kita mažesnė dalis sutiko su „iš dalies pritariu“ – 34,6 proc. Ties ketvirtu teiginiu, balsai pasiskirstė labai panašiai, į teiginį: „Profesinėje veikloje vyrai ir moterys yra lygūs“ daugiau nei pusė atsakė „pritariu“ – 52 proc., kita mažesnė dalis sakė, jog „iš dalies pritariu“ – 32,3 proc. Paskutiniame teiginyje: „Profesinėje veikloje vyrai ir moterys turi gauti vienodą atlygį už savo darbą“ didžioji dauguma rinkosi atsakymą „pritariu“ – 85,8 proc. (8 priedas)

Kalbant apie vyrų auditoriją, ji, skirtingai nei moterys, į pirmąjį teiginį: „Profesija neturi "lyties“ balsai pasiskirstė į kelias dalis, didžiausias procentas pasirinko „pritariu“, jų buvo 31,6 proc., kita nemaža dalis teigė, jog „iš dalies pritariu“, kas irgi sudarė nemažą dalį, tai 28,6 proc. Tačiau, vyrų auditorija nustebino pasirinkusi ir variantą „iš dalies nepritariu“ kas irgi sudarė nemažą dalį - 26,5 proc. Antrame teiginyje: „Profesijos pasirinkimą turi lemti žmogaus gebėjimai ir įgūdžiai“ didžioji dauguma pasirinko atsakymo variantą: „pritariu“ - 77,6 proc. Trečiame teiginyje: „Lytis neturi įtakos žmogaus sugebėjimams profesinėje veikloje“ didžioji dalis teigė, jog „pritariu“ – 42 proc., kita mažesnė dalis rinkosi atsakymą „iš dalies pritariu“ – 33,7 proc. Kitame teiginyje: „Profesinėje veikloje vyrai ir moterys yra lygūs“ daugiausia balų sulaukė atsakymas „pritariu“ – 48 proc., nors nemaža dalis pasirinko: „iš dalies pritariu“ - 36,7 proc. Paskutiniame teiginyje: „Profesinėje veikloje vyrai ir moterys turi gauti vienodą atlygį už savo darbą“ didžioji dalis tvirtai nusprendė „pritariu“ - 77,6 proc. (8 priedas)

Aptariant teiginius ir gautus rezultatus, galime daryti išvadą, jog vyrų ir moterų nuomonės ganėtinai sutapo. Galima teigti, jog nuomonė išsiskyrė tik ties pirmu teiginiu, jog „Profesija neturi lyties“ Didžioji dauguma moterų teigė, jog: „iš dalies pritariu“, kas sudarė – 48,8 proc. Tuo tarpu, didžioji dalis vyrų pasirinko atsakymą „pritariu“ kas sudarė 31,6 proc. tačiau kita nemaža dalis teigė, jog „iš dalies nepritariu“, kurių buvo 26,5 proc. Nors moterų, kurios rinkosi atsakymą „iš dalies nepritariu“ tebuvo 6,3 proc.

8 lentelė Stereotipiškų profesijų vertinimas respondentų nuomone

BENDRAS 225 (100 %)	Moteris skaičius (%)	Vyras skaičius (%)	Profesija nėra stereotipiška skaičius (%)
Buhalteris (ė)	140 (62,2 %)	2 (0,9 %)	83 (36,9 %)
Automechanikas (ė)	2 (0,9 %)	211 (93,8 %)	12 (5,3 %)
IT specialistas (ė)	3 (1,3 %)	112 (49,8 %)	110 (48,9 %)
Ugniagesys gelbėtojas	7 (3,1 %)	206 (91,6 %)	12 (5,3 %)
Tolimųjų reisų vairuotojas (a)	5 (2,2 %)	182 (80,9 %)	38 (16,9 %)
Ikimokyklinio ugdymo mokytojas (a)	164 (72,9 %)	6 (2,7 %)	55 (24,4 %)
Kosmetologas (ė)	197 (87,6 %)	4 (1,8 %)	24 (10,7 %)
Laivo kapitonas (ė)	4 (1,8 %)	193 (85,8 %)	28 (12,4 %)
Viešbučio kambarių tvarkytojas (a)	181 (80,4 %)	5 (2,2 %)	39 (17,3 %)
Gydytojas (a)	19 (8,4 %)	15 (6,7 %)	191 (84,9 %)
Policijos pareigūnas (ė)	5 (2,2 %)	78 (34,7 %)	142 (63,1 %)

Kitame tyrimo klausime buvo paprašyta respondentų prie nurodytos profesijos įvertinti kurios lyties atstovas galėtų būti priskiriamas prie stereotipiškos profesijos. Atsakymo variantai šiuo klausimu buvo galimi trys: „moteris“, „vyras“ arba „profesija nėra stereotipiška“

Pirmoji lentelėje nurodyta profesija buvo - **buhalteris (ė)**. Respondentų nuomone, šios profesijos atstovas yra moteris, didžioji dalis – 63 proc. rinkosi būtent šį atsakymą. (Moterų auditorija - 63 proc., vyrų auditorija – 61,2 proc.) Nors nemaža dalis – 36,9 proc. teigė, jog ši „profesija nėra stereotipiška. (Moterų auditorija – 37 proc., vyrų auditorija – 36,7 proc.) Antroji profesija buvo - **automechanikas (ė)** 93,8 proc. apklaustųjų nusprendė, jog profesijos atstovas yra vyras. (Moterų auditorija – 92,9 proc., vyrų auditorija – 94,9 proc.) Trečioji profesija buvo - **IT specialistas (ė)**. Šiuo klausimu apklausos dalyviai pasidalino į dvi grupes. Vieni teigė, jog profesijos atstovas yra vyras – 49, 8 proc. (Moterų auditorija - 56,7 proc., vyrų auditorija – 40,8 proc.) Kita dalis nurodė, jog „profesija nėra stereotipiška“ – 48,9 proc. (Moterų auditorija – 40,9 proc., vyrų auditorija – 59,2 proc.) Ketvirtoji nurodyta profesija buvo – **ugniagesys gelbėtojas (a)**. Didžioji dalis apklaustųjų nurodė, jog profesijos atstovas yra vyras – 91,6 proc. (Moterų auditorija – 92,9 proc., vyrų auditorija - 89,8 proc.) Penktoji profesija buvo - **tolimųjų reisų vairuotojas (a)**. Didžioji dalis respondentų ir vėl nusprendė, jog profesijai atstovauja vyras – 80,9 proc. (Moterų

auditorija – 83,5 proc., vyrų auditorija – 77,6 proc.) Šeštoji nurodyta profesija - **ikimokyklinio ugdymo mokytojas (a)**. Šiuo klausimu didžioji dalis nusprendė, jog profesijos atstovė yra moteris – 72,9 proc. (Moterų auditorija – 75,6 proc., vyrų auditorija – 69,4 proc.) Septintoji profesija - **kosmetologas (ė)**. Didžioji dalis respondentų šią profesiją priskyrė moteriškai lyčiai – 87,6 proc. (Moterų auditorija – 88,2 proc., vyrų auditorija – 86,7 proc.) Aštuntoji nurodyta profesija buvo - **laivo kapitonas (ė)**. Tyrimo dalyviai šią profesiją priskyrė vyriškai lyčiai – 85,8 proc. (Moterų auditorija – 89,8 proc., vyrų auditorija – 80,6 proc.) Devintoji profesija - **viešbučio kambarių tvarkytojas (a)**. Respondentai profesiją priskyrė prie moters lyties atstovės – 80,4 proc. (Moterų auditorija – 82,7 proc., vyrų auditorija – 77,6 proc.) Dešimtoji nurodyta profesija - **gydytojas (a)**. Šiuo klausimu vyrai ir moteris buvo vieningi. Didžioji dalis apklaustųjų nusprendė, jog „profesija nėra stereotipiška“ – 84,9 proc. (Moterų auditorija – 85 proc., vyrų auditorija – 84,7 proc. Paskutinė šio klausimo profesija - **policijos pareigūnas (ė)**. Didžioji dalis respondentų teigė, jog „profesija nėra stereotipiška“ – 63,1 proc. (Moterų auditorija – 59,1 proc., vyrų auditorija – 68,4 proc.) Nors nemaža dalis šios profesijos atstovą vis dar mato vyrą – 34,7 proc. (Moterų auditorija – 39,4 proc., vyrų auditorija – 28,6 proc.) (7 priedas)

Taigi, galime daryti išvadą, jog vyrai ir moterys panašiai vertina kurios profesijos atstovas galėtų būti priskiriamas prie stereotipiškos profesijos. Tačiau galima išvelgti keletą įdomių skirtumų:

- didžioji dalis apklaustų moterų linkusios **IT specialisto (ės)** profesiją priskirti prie „vyriškos“, kai tuo tarpu didžioji dalis vyrų teigia, jog „profesija nėra stereotipiška“
- nors didžioji dalis moterų teigia, jog **policijos pareigūno (ės)** profesija nėra stereotipiška, visgi net 39,4 proc. pritartų nuomonei, jog šios profesijos atstovu reikėtų laikyti vyrą. Kai tuo tarpu vyrų auditorija šią profesiją priskirtą prie vyriškos buvo - 28,6 proc.

9 lentelė Tyrimo dalyvių profesijos sritis

PROFESIJOS SRITIS	RESPONDENTŲ SKAIČIUS (%)
Viešojo saugumo sfera	38 (16,9 %)
Švietimo sfera	32 (14,2 %)
Vadybos sfera	24 (10,7 %)
Prekybos sfera	21 (9,33 %)
Paslaugų sfera	17 (7,6 %)

Teisės sfera	13 (5,8 %)
Medicinos sfera	11 (4,9 %)
Technologijos ir gamybos sfera	11 (4,9 %)
Administravimo sfera	10 (4,4 %)
Finansų sfera	9 (4 %)
Inžinerijos ir inovacijų sfera	8 (3,6 %)
Statybos sfera	7 (3,1%)
Socialinio darbo sfera	5 (2,2%)
IT sfera	3 (1,3%)
Krašto apsaugos sfera	2 (0,9%)
Susisiekimo sfera	2 (0,9%)
Kita	12 (5,3%)

Šaltinis: autorius

Šešioliktame tyrimo klausime respondentų buvo paprašyta nurodyti savo profesiją. Išvardintos profesijos buvo suskirstytos į tam tikras profesijų sferas. Didžiausią procentą surinko **viešojo saugumo sritis** - 16,9 proc. į kurią įėjo tokios profesijos kaip pvz.: policijos pareigūno, ugniagesio gelbėtojo, mediatoriaus. **Švietimo sfera** surinko 14,2 proc. respondentų balsų. Populiariausios profesijos buvo: mokytojo, ikimokyklinio ugdymo mokytojo, korepetitoriaus. **Vadybos sferai** priklausė 10,7 proc. tyrimo dalyvių. Šiai sričiai priklausė vadybininko, reklaminių akcijų asistento, išmaniųjų įrenginių konsultanto ir kt. profesijos. **Prekybos sferai**, surinkusiai – 9,33 proc. priklausė pardavimų vadybininkai, pardavėjai-konsultantai, kasininkai, prekybos tinklo vadovai ir kt. **Paslaugų sfera** sudarė – 7,6 proc. Jai priklausė žmonės dirbantys grožio srityse (kirpėjai, kosmetologai, manikiūro meistrai), taip pat buvo vairuotojų, automechanikų, valytojų ir kt. **Teisės sferai** – 5,8 proc. priklausė teisininkai įvairiose srityse. **Medicinos sfera** surinko – 4,9 proc. Jai priklausė gydytojai, kineziterapeutai, vaistininkai, slaugės ir kt. **Technologijos ir gamybos sfera** surinko tokį patį respondentų skaičių, kaip ir medicinos sritis – 4,9 proc. Šiai sričiai priklausė žmonės dirbantys gamyklose, siuvėjos, sandėlininkai, operatoriai ir kt. **Administravimo sfera** sudarė- 4,44 proc. Jai priklausė biurų, restoranų, viešbučių administratoriai, ūkvedžiai. **Finansų sfera** surinko – 4 proc. jai priklausė žmonės dirbantys banke, audito specialistai, finansininkai. **Inžinerijos ir inovacijų sfera** sudarė – 3,6 proc. Jai priklausė įvairiose srityse dirbantys inžinieriai, technikai. **Statybos sferai** surinkusiai – 3,1 proc. Priklausė statybų vadovai, statybininkai, santechnikai ir kt. **Socialinio darbo sfera** sudarė – 2,2 proc. Šioje srityje buvo dirbantys vaiko teisių apsaugoje, psichologai, socialiniai darbuotojai. **IT sfera** surinko – 1,3 proc.

jai priklausė IT specialistai, IT analitikai. **Krašto apsaugos sfera** sudarė – 0,9 proc. Jai priklausė kariai. **Susisiekiimo sfera** sudarė tokį patį skaičių – 0,9 proc. Šiai sričiai priklausė eismo koordinatorių, techninio prižiūrėtojų padėjėjas. **Kita sudarė – 5,3 proc.** Tai respondentų dalis, kurie nenurodė savo profesijos arba nurodė ne profesiją, o einamas pareigas, kaip pvz.: direktorius, vadovas.

3.3. Tyrimo rezultatų aptarimas

- Tyrime dalyvavo 225 respondentai. Iš jų 127 moterys, kurios sudarė 56,4 proc. ir 98 vyrai, kurie sudarė 43,6 proc. visų apklausos dalyvių.
- Daugiausia dalyvių priklausė amžiaus grupei nuo 18-25 m, tokių buvo 26,2 proc. Kitos dvi didesnės amžiaus grupės buvo nuo 42-49 m (23,6 proc.) ir nuo 50 ir daugiau (20 proc.)
- Apie tai, kaip dažnai tenka girdėti visuomenėje skirstomas profesijas į „vyriškas“ ir į „moteriškas“ atsakymą „**dažnai**“ pasirinko 58,67 proc. apklaustųjų.
- Apklausos dalyvių nuomone, stereotipinį darbą moterų tarpe dirba buhalterės, ikimokyklinio ugdymo mokytojos, grožio specialistės, tvarkytojos. Iš vyrų pusės, kaip stereotipinės buvo įvardintos statybininko, slaugytojo, santechniko, automechaniko, ugniagesio-gelbėtojo, tolimųjų reisų vairuotojo profesijos.
- Tyrimo metu pavyko nustatyti pagrindines priežastis lemiančias stereotipų susidarymą profesinėje veikloje. Tyrimo dalyvių nuomone, pagrindinės įvardintos priežastys buvo: nusistovėjusios visuomenės normos, fizinės galimybės, neigiamas savo ar aplinkinių požiūris, atliekamo darbo pobūdis, reikalaujami įgūdžiai.
- Jog visuomenėje susiformavę profesijų stereotipai lyčių atžvilgiu lemia jų pasirinkimą atsakė „**taip**“ - 30,67 proc. Jog lemia „**iš dalies**“ pasirinko 49,78 proc. tiriamųjų.
- Iš tyrime dalyvavusių 225 asmenų, net 39,6 proc. nurodė, jog jų profesiją **būtų galima stereotipiška lyties atžvilgiu.** (Moterys sudarė 44,1 proc., vyrai - 33,7 proc.) Pagal tiriamųjų asmenų nurodytą profesinę veiklą, populiariausios moterų tarpe buvo mokytojų, policijos pareigūnių, administratorių, siuvėjų profesijos. Kalbant apie vyrų auditoriją, čia taip pat didžiąją dalį sudarė policijos pareigūnai, šiek tiek mažiau buvo inžinierių, IT specialistų, statybininkų ir teisininkų.
- Buvo nustatyta, jog priešingos lyties atstovai vengia rinktis visuomenės požiūriu susiformavusias stereotipines profesijas **dėl nusistovėjusių visuomenės nuostatų**

(36,4proc.), **dėl fizinių galimybių** (30,2 proc.) ir **dėl neigiamo savo ar aplinkinių požiūrio** (20,9 proc.)

- Tiriamųjų nuomone, jog aukščiausią vadovaujančią poziciją organizacijoje dažniau užima **vyras** nusprendė 83,1 proc.
- Didžioji dalis apklaustųjų – 42,67 proc. nurodė, jog jų darbo kolektyvo daugumą sudaro **moterys**.
- Tyrimo metu buvo nustatyta, jog 48,4 proc. apklaustųjų teigė, jog jų profesinėje veikloje įvairių lygių vadovo pareigas dažniau užima **vyrai**.
- Iš apklausoje dalyvavusių asmenų, didžioji dalis – 50,2 proc. nurodė, jog jų profesinėje veikloje vyrai ir moterys dirbdami tą patį darbą uždirba **panašiai arba vienodai**.
- Didžiausias skaičius apklausoje dalyvavusių asmenų nurodė, jog jų profesinė veikla priklausė **viešojo saugumo sričiai**.
- Didžioji dalis apklaustųjų, kurie sudarė 66,2 proc. teigė turintys **aukštąjį išsilavinimą**.
- Apklausoje dalyvavo asmenys iš visos Lietuvos, o didžiausią procentą surinko dvi apskritys, tai **Šiaulių** – 41,1 proc. ir **Vilniaus** 30,7 proc.

IŠVADOS

1. Stereotipų tyrimų pradžia grindžiama 1922 m. išleista W. Lippmanno knyga "Viešojo nuomonė". Šioje knygoje W. Lippmannas paaiškina ir analizuoja stereotipo sąvoką ir vartoja šį terminą kaip "paveikslėlių galvoje" apibūdinimą. (Hinton, 2013) Pasak V. Pruskaus ir W. Lippmanno, "stereotipai atsiranda spontaniškai. Jie yra tvirtovės, saugančios mūsų tradicijas, kuriose galime jaustis saugūs. Stereotipai daro įtaką naujos patirtinės patirties formavimuisi. Stereotipai užpildo mūsų naująjį matymą senomis struktūromis ir patenka į pasaulį, kurį "įsisaviname" per atmintį. Stereotipiniai vertinimai turi labai nepastovų pagrįstumo lygį, tačiau dauguma jų netinkamai atspindi objektyvią tikrovę ir yra pagrįsti "žmogiškąja klaida", kai išankstiniai įsitikinimai priimami kaip vizija. Stereotipai skirsto pasaulį į dvi dalis (kategorijas): žinomus" ir "nežinomus". Žinomas reiškia "geras", o nežinomas - "blogas". Žmonės pirmiausia susidaro objekto vaizdą ir tik tada jį "mato". Šis "matymas" labai priklauso nuo egzistuojančių archetipų arba "mentalinių vaizdinių", kuriuos Lippmannas vadina stereotipais. Pasak Lippmanno, stereotipai yra klaidingi, nekokybiški, neišbaigti vidutiniški konstruktai ir prietarai, "emociniai simboliai" ir "fiksiuoti vaizdiniai", kurie patys turi vertinamąjį komponentą ir atsiranda kaip emocinio bendravimo orientacija (Pruskus, 2010, p. 30). Stereotipais vadinami asmenybės bruožų naudojimas žmonių grupei suskirstyti. Tokie bruožai gali būti teigiami arba neigiami, o grupės stereotipai dažnai grindžiami amžiumi, lytimi, rase, regionu ar religija. Iš esmės stereotipai yra išmoktas arba įgytas įsitikinimas apie žmonių grupę. Stereotipus įgyjame dėl kultūros, kurioje gyvename, ir informacijos, su kuria susiduriame. Kitaip tariant, nesąmoningai "stereotipizuojame" žmones net tada, kai manome, kad stereotipų neturime. Tai neišvengiama žmogaus prigimties dalis.
2. Lyčių šališkumas yra skirtingas vyrų ir moterų elgesys, pagrįstas lyčių stereotipais (American Psychological Association, 2018). Viena iš teorijų, aiškinančių lyčių šališkumą darbo vietoje, yra vaidmenų atitikimo teorija (Eagly, Karau, 2002). Ši teorija aiškina, kad kuo labiau nesutampa tam tikrai lyčiai priskiriamos stereotipinės charakteristikos, tuo ryškesnis tampa lyčių šališkumas. Pavyzdžiui, jei darbdavys, ieškodamas tinkamų kandidatų į vadovaujančias pareigas, atsižvelgia į "vyriškus" stereotipus, tokius kaip dominavimas ir užsispyrimas, labiau tikėtina, kad jis bus šališkas priimdamas į šias pareigas vyrus. Remiantis šia teorija, žmonės, norintys stereotipiškai lyčiai tinkamo darbo, bus sėkmingesni nei tie, kurie nori stereotipiškai lyčiai netinkamo darbo. Šis šališkumas sukuria tvirtą pagrindą lyčių diskriminacijai darbo vietoje, kur žmonės vertinami ne pagal jų įgūdžius ir

gebėjimus, o pagal kriterijus, tiesiogiai nesusijusius su darbu. (Norvaišaitė, Mikuličiūtė, 2021). Šiuolaikinėje visuomenėje lyčių diskriminacija teikia pirmenybę vyrams, o ne moterims. Toks požiūris pasireiškia nesąžiningu įdarbinimu, dažnesniu paaukštinimu pareigose, mažesniu darbo užmokesčiu moterims, atliekančioms tą patį darbą kaip ir vyrai, ir polinkiu nuvertinti moterų naudą (American Psychological Association, 2018). Nors lyčių diskriminacija yra draudžiama įstatymais, tai labai rimta problema, su kuria ypač dažnai susiduria moterys (Bell, McLaughlin ir Sequeira, 2002. Magistro baigiamojo darbo tiriamasis objektas - lyčių stereotipai profesijos atžvilgiu.

3. Atliktas kiekybinis tyrimas parodė, jog net 85,78 proc. apklausos dalyvių teigė, jog stereotipai profesijos atžvilgiu vis dar egzistuoja šiuolaikinėje visuomenėje. Iš tyrime dalyvavusių 225 asmenų, net 39,6 proc. nurodė, jog jų profesiją būtų galima stereotipiškai lyties atžvilgiu. (Moterys sudarė 44,1 proc., vyrai - 33,7 proc.) Pagal tiriamųjų asmenų nurodytą profesinę veiklą, populiariausios moterų tarpe buvo mokytojų, policijos pareigūnių, administratorių, siuvėjų profesijos. Kalbant apie vyrų auditoriją, čia taip pat didžiąją dalį sudarė policijos pareigūnai, šiek tiek mažiau buvo inžinierių, IT specialistų, statybininkų ir teisininkų. Bendrąja prasme, apklausos dalyvių nuomone, stereotipinį darbą moterų tarpe dirba buhalterės, ikimokyklinio ugdymo mokytojos, grožio specialistės, tvarkytojos. Iš vyrų pusės, kaip stereotipinės buvo įvardintos statybinko, slaugytojo, santechniko, automechaniko, ugniagesio-gelbėtojo, tolimųjų reisų vairuotojo profesijos. Tyrimo metu pavyko nustatyti pagrindines priežastis lemiančias stereotipų susidarymą profesinėje veikloje. Tyrimo dalyvių nuomone, pagrindinės įvardintos priežastys buvo: nusistovėjusios visuomenės normos, fizinės galimybės, neigiamas savo ar aplinkinių požiūris, atliekamo darbo pobūdis, reikalaujami įgūdžiai.
4. Profesinėje veikloje žmonės vis dar susiduria su lyčių stereotipų formavimusi, tai opi problema, todėl labai svarbu dažniau kelti šį klausimą, tam, kad vyrai ir moterys laisviau rinktųsi profesijas neatsižvelgdami į neigiamas visuomenės nuostatas. Žemiau pateiktos autoriaus rekomendacijos šiai problemai spręsti.

REKOMENDACIJOS

1. Žmonės vis dar teigia, kad jų profesinę veiklą būtų galima vadinti stereotipiška lyties atžvilgiu, tad siūloma šviesti visuomenę dažniau į viešumą keliant lyčių stereotipų problemos aktualumą profesinėse veiklose, jog viena ar kita lytis nebijotų rinktis profesijos tik dėl nusistovėjusių visuomenės nuostatų, neigiamos kitų ar savo nuomonės.
2. Tyrimo metu buvo išsiaiškinta, kad didžioji dalis priešingos lyties respondentų vis dar vengia rinktis visuomenės požiūriu susiformavusias stereotipines profesijas dėl nusistovėjusių visuomenės nuostatų, tad rekomenduojama apie pačius lyčių stereotipus skatinti kalbėti mokytojus ir dėstytojus švietimo programose, tam, kad jaunimas turėtų kuo mažiau išankstinių nuostatų. Jauniems žmonėms svarbu suvokti, jog nepaisant savo lyties, gali tapti bet kuo.
3. Kaip buvo išsiaiškinta, kad moterys ir vyrai dažniau renkasi profesiją, kuri stereotipiškai yra tinkama jų lyčiai, tad rekomenduojama gerinti atmosferą darbo vietose skiriant didesnę dėmesį darbuotojui, kalbėtis apie jausmus, savijautą, nepriklausomai nuo kolektyvo sudėties.
4. Kaip matome, tyrimo metu nustatyta, kad moterys dažniau susiduria su stereotipinėmis apraiškomis profesinėje veikloje, kadangi didžioji respondentų dalis nurodė, jog aukščiausią vadovaujančią poziciją organizacijoje dažniau turėtų užimti vyrai. Tad sprendžiant šią problemą reikėtų skatinti įmonių atstovus ar vadovus rinktis darbuotojus pagal jų turimas kompetencijas ir įgūdžius, o ne remtis išankstinėmis nuostatomis.

SANTRAUKA

Magistro baigiamojo darbo tema: „Lyčių stereotipai profesijos atžvilgiu“. Posakis "Moterys iš Veneros, vyrai - iš Marso" dažnai vartojamas apibūdinant vyrų ir moterų lyčių išsiskyrimus, tokius kaip mąstymo, elgesio ir jausmų skirtumus. Juo parodoma, jog vyrai ir moterys skiriasi vieni nuo kitų taip, tarsi juos skirtų milijonai kilometrų arba jie priklausytų skirtingoms rūšims. Žinoma, neginčijama, kad vyrų ir moterų skirtumai egzistuoja daugelyje gyvenimo sričių. Stereotipai apie tai, kaip mąsto ir elgiasi vyrai ir moterys, yra paplitę ir sudaro realybės pagrindą. Tačiau, stereotipiniai lūkesčiai ne tik atspindi egzistuojančius skirtumus, bet ir daro įtaką tam, kaip vyrai ir moterys suvokia save ir kaip su jais elgiasi kiti. Šiame baigiamojo magistro darbe nagrinėjama lyčių stereotipų samprata ir jų poveikis profesijoms. Empiriniai tyrimai parodė, kad lyčių stereotipai daro įtaką dėmesiui, informacijos apie save ir kitus interpretavimui ir prisiminimui. Tačiau svarbu paklausti, kiek šie skirtumai yra tikri, o kiek įsivaizduojami ir tiesiog grindžiami lyčių stereotipais. (Ellemers, 2018). Lyčių stereotipų kognityvinių ir motyvacinių funkcijų nagrinėjimas gali padėti suprasti netiesioginius įsitikinimus apie moteris ir vyrus ir jų poveikį bendravimui. Lyčių stereotipai gali lemti lyčių šališkumą, kai darbo vietoje su moterimis ir vyrais elgiamasi skirtingai (Koch, D'Mello ir Sackett, 2015). *Baigiamojo darbo problema* - kaip visuomenėje susiformavusi nuomonė apie profesijos stereotipus gali turėti įtakos profesijos pasirinkimui. *Darbo objektas* - lyčių stereotipai profesijos atžvilgiu. *Darbo tikslas* - atlikti kiekybinį tyrimą ir išsiaiškinti ar profesijos pasirinkimą lemia lyčių stereotipai. *Darbo uždaviniai* - atlikus literatūros analizę pristatyti stereotipo sąvoką; išanalizuoti lyčių stereotipų sampratą, pristatyti tiriamąjį objektą; remiantis atliktu kiekybiniu tyrimu, įvertinti stereotipų aktualumą profesijos pasirinkime; suformuluoti išvadas ir rekomendacijas kaip lyčių stereotipai pasireiškia šiuolaikinėje visuomenėje. Tyrimas buvo pagrįstas užsienio ir Lietuvos mokslininkų atliktais tyrimais, sisteminant ir remiantis teorinėje dalyje aprašyta literatūra ir analizuotais autoriais, tyrimas atliktas taikant anketinės apklausos metodą. *Tyrimo imtis*: taikant 95 proc. tikimybę, 7 proc. paklaidą ir 2806000 tūkst. populiaciją buvo nustatyta, jog mažiausia imtis turėtų būti 196 respondentai. Lyčių stereotipai sąveikauja su tam būdingais įsitikinimais apie vyriškas ir moteriškas savybes, kurios laikomos tinkamomis arba netinkamomis konkrečiai profesijai. Remiantis atliktu kiekybiniu tyrimu nustatyta, jog net 85,78 proc. apklausos dalyvių nuomone, stereotipai profesijos atžvilgiu vis dar egzistuoja šiuolaikinėje visuomenėje. Iš tyrime dalyvavusių 225 asmenų, net 39,6 proc. nurodė, jog jų profesiją būtų galima laikyti stereotipiška lyties atžvilgiu. Tyrimo metu pavyko nustatyti pagrindines priežastis lemiančias stereotipų susidarymą profesinėje veikloje, tai: nusistovėjusios

visuomenės normos, fizinės galimybės, neigiamas savo ar aplinkinių požiūris, atliekamo darbo pobūdis bei reikalaujami įgūdžiai. Dažnai moterys, bandančios pasirinkti "vyrišką" profesiją, susiduria su daugybe sunkumų ir iššūkių dėl vis dar egzistuojančių stereotipų. Todėl svarbu pripažinti, kad tiek vyrai, tiek moterys gali rinktis bet kokią profesiją ir kad kiekvienas, nepriklausomai nuo lyties, gali pasiekti sėkmingą ir profesionalią karjerą bet kurioje srityje.

Reikšminiai žodžiai: lyčių stereotipai, profesija, stereotipų priežastys

SUMMARY

Master's thesis topic "Gender stereotypes in relation to the profession". The expression "Women are from Venus, men are from Mars" is often used to describe male and female gender differences such as differences in thinking, behavior and feelings. It shows that men and women are as different from each other as if they were millions of kilometers apart or they belonged to different species. Of course, it is undeniable that differences between men and women exist in many areas of life. Stereotypes about how men and women think and behave are pervasive and form the basis of reality. However, stereotypical expectations not only reflect existing differences, but also influence how men and women perceive themselves and how others treat them. This master's thesis examines the concept of gender stereotypes and their impact on professions. Empirical studies have shown that gender stereotypes influence attention, interpretation and recall of information about oneself and others. However, it is important to ask how much of these differences are real and how much are imagined and simply based on gender stereotypes. (Ellemers, 2018). Examining the cognitive and motivational functions of gender stereotypes can help us understand implicit beliefs about women and men and their impact on communication. Gender stereotypes can lead to gender bias, where women and men are treated differently in the workplace (Koch, D'Mello, & Sackett, 2015). The problem of the thesis - how the opinion formed in the society about stereotypes of the profession can influence the choice of profession. The object of the work is gender stereotypes in relation to the profession. The aim of the work is to conduct a qualitative study and find out whether the choice of profession is determined by gender stereotypes. Tasks - after the analysis of the literature, present the meaning of the stereotype; analyze the concept of gender stereotypes, present the research object; based on the conducted quantitative research, assess the relevance of stereotypes in choosing a profession; formulate conclusions and recommendations on how gender stereotypes are manifested in modern society. The research was based on research conducted by foreign and Lithuanian scientists, systematizing and based on the literature described in the theoretical part and analyzed authors, the research was conducted using the questionnaire survey method. Study sample: applying 95 percent probability, 7 percent error and 2806000 thousand. population, it was determined that the smallest sample should be 196 respondents. Gender stereotypes interact with inherent beliefs about masculine and feminine qualities that are considered appropriate or inappropriate for a particular occupation. Based on the conducted quantitative research, it was established that even 85.78 percent according to the survey participants, stereotypes regarding the profession still exist in modern society. Of the 225 persons who participated in the

study, even 39.6 percent indicated that their profession could be stereotyped in terms of gender. During the research, it was possible to identify the main reasons that determine the formation of stereotypes in professional activities, namely: established societal norms, physical capabilities, negative attitudes of oneself or others, the nature of the work performed and required skills. Often, women trying to choose a "male" profession face many difficulties and challenges due to still existing stereotypes. Therefore, it is important to recognize that both men and women can choose any profession and that everyone, regardless of gender, can achieve a successful and professional career in any field.

Key words: gender stereotypes, profession, causes of stereotypes

LITERATŪRA

1. American Psychological Association (2018). *APA Dictionary of Psychology*. Prieinama per <https://dictionary.apa.org>
2. Beach D. (2010). *Neoliberal Restructuring in Education and Health Professions in Europe: Questions of Global Class and Gender*, *Current Sociology*, July 2010, Vol. 58 (4), p. 551–569.
3. Bell M. P, Mclaughlin M, E, Sequeira J, M. (2002) Discrimination, harassment, and the glass ceiling: Women executives as change agents. *Journal of Business Ethics*.
4. Bekešienė S, (2015) *Duomenų analizės SPSS pagrindai*. Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademija, Vilnius.
5. Beller M., (2007) *Imagology The cultural construction and literary representation of national characters. A critical survey*. ISBN: 9789004358133, p. 429-430
6. Bilevičienė T, Jonušauskas S., (2011) Statistinių metodų taikymas rinkos tyrimuose. Mykolo Romerio universitetas.
7. Brazienė R, Luobikienė I. (2002). *Profesinė lyčių segregacija ir ją įtakojantys veiksniai Lietuvoje*, Kauno technologijos universitetas.
8. Bridgeman, B. *Psychology and evolution: The origins of mind*. Sage Publisher. 2003 contemporary social research, *Methodological Considerations: Sequential Linking of Qualitative and Quantitative Research*. Kaunas University of Technology, 2007.
9. Dikčius V. (2011). *Anketos sudarymo principai*. Vilnius: Vilniaus universitetas.
10. Eagly A, H, Karau, S, J. (2002) Role Congruity Theory of Prejudice Toward Female Leaders. DOI: 10.1037//0033-295X.109.3.573
11. Ellemers N, (2017) *Annual Review of Psychology Gender Stereotypes*, Faculty of Social Sciences, Utrecht University, 3508 TC Utrecht, Netherland.
12. Gaižauskaitė I., Valavičienė N. (2016). *Socialinių tyrimų metodai: kokybinis interviu*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas.
13. Geičienė I, (2008) Lyčių vaidmenų stereotipai užimtumo sferoje. *Moterys, darbas, šeima. Lyčių vaidmenys užimtumo sferoje: sociokultūrinis aspektas*. Vilnius: Vilniaus universiteto Lyčių studijų centras. ISBN 978-9955-33-262-6
14. Grigaliūnienė M, Rutkienė A., (2020) Penktos klasės mokiniams skirtų matematikos vadovėlių lyginamoji analizė lyčių aspektu. Vol. 138, No. 2, pp. 131–149, 2020

15. Heilmann E, (2001) Description and prescription: How gender stereotypes prevent women's ascent up the organizational ladder. *Journal of Social Issues*, 657–674. doi:10.1111/0022-4537.00234
16. Hentschel T., Heilman T, M., Peus, V, C., (2019) The Multiple Dimensions of Gender Stereotypes: A Current Look at Men's and Women's Characterizations of Others and Themselves. Prieiga per <https://www.frontiersin.org/articles/10.3389/fpsyg.2019.00011/full>
Žiūrėta 2023-02-20
17. Hinton, P. R. (2013). *Stereotypes, cognition and culture*. Hove, United Kingdom: Psychology Press.
18. Holter O, G., *Ar vyrai sugebės? Vyrai ir lyčių lygybė: Šiaurės šalių patirtis*. Øystein Gullvåg Holter and Nordic Council of Ministers, Copenhagen 2003.
19. Jasiukevičiūtė T, Danilevičiūtė V, Pajarskienė V. (2010) *Būsimų medicininės, psichologinės ir socialinės pagalbos specialistų požiūris į priklausomybę besigydančius asmenis*. Higienos instituto Sveikatos tyrimų centras, Vilniaus universiteto Filosofijos fakulteto Socialinio darbo katedra, Vilniaus universiteto Medicinos fakulteto Psichiatrijos klinika.
20. Kardelis K. (2007). *Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai*. Kaunas: Technologija.
21. Koch, A. J., D'Mello, S. D., & Sackett, P. R. (2015). A meta-analysis of gender stereotypes and bias in experimental simulations of employment decision making. *Journal of Applied Psychology*, 100 (1), 128–161 p.
22. Kodėl jaunuolių profesijos pasirinkimą vis dar lemia stereotipai? Prieinama per <https://blog.swedbank.lt/pranesimai-spaudai-karjera-finansu-laboratorija/kodel-jaunuoliu-profesijos-pasirinkima-vis-dar-lemia-stereotipai> Žiūrėta 2023-02-03
23. L: M. Snyder, *On the Self-Fulfilling Nature of Social Stereotypes* San Francisco 1977; D. J. Schneider *The Psychology of Stereotyping* New York 2005.
24. Lietuvos statistikos departamentas (2017) Moterys ir vyrai Lietuvoje 2016. *Lyčių lygybės statistikos rodikliai*. 5 – 6p.
25. Lick, D. J., Alter, A. L., & Freeman, J. B. (2018). Superior pattern detectors efficiently learn, activate, apply, and update social stereotypes. *Journal of Experimental Psychology: General*, 147(2), 209.
26. Lippmann W, (1921) *Public opinion*.
27. Lukošiuūtė, I., *Kultūriniai stereotipai lietuvių pasakojamuose anekdotuose : žydas , čigonas , vokiečiai*. Vilniaus universitetas, komunikacijos fakultetas. P. 160-166.

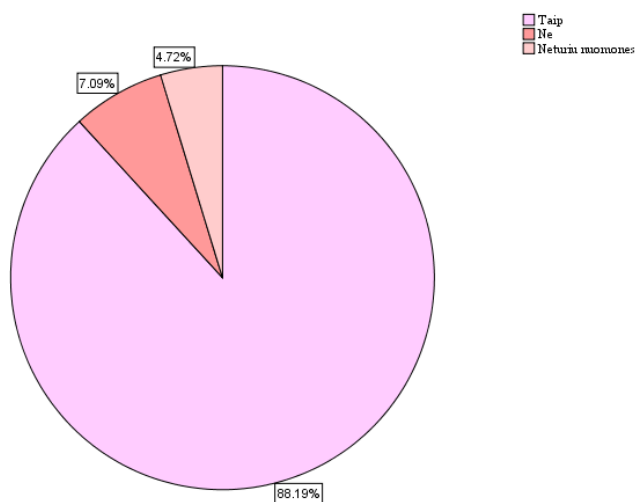
28. Martinkutė-Vorobej, A., Narkevičiūtė, R., Skučaitė-Budrienė, V., (2019) Vadovėlių ir kitų mokymo (-si) priemonių vertinimo lyčių aspektu apžvalga. Vilnius
29. Mažeikienė N, Dorelaitienė A., (2012) *Darbo rinkos segregacija pagal lytį ar lyčių vaidmenų detradicionalizacija?*. Vytauto didžiojo universitetas, Kauno technologijų universitetas
30. Michailovič, I., (2017) Smurtas prieš moteris kaip diskriminacijos dėl lyties forma ir lyčių stereotipų pasekmė. Vilniaus universiteto leidykla.
31. Nelson, T. D. (2006). *The psychology of prejudice*. Pearson Allyn and Bacon.
32. Norvaišaitė J, Mikuličiūtė V., *Psichologija. Kandidatų ir vertintojų lyties įtaka sprendimo priėmimui tariamoje įdarbinimo situacijoje* ISSN 1392-0359 eISSN 2345-0061 2021, vol. 63, pp. 72–85.
33. Novelskaitė A, (2012) Socialinio tyrimo terminija: tyrimo strategija, tyrimo planas, tyrimo dizainas, tyrimo procesas. Vilniaus universitetas Kauno humanitarinis fakultetas.
34. Parvez, N., (2020) Formation of stereotypes explained. Prieinama per <https://www.psychmechanics.com/formation-of-stereotypes/> Žiūrėta 2023-02-13
35. Petkevičiūtė, N., (2019) Tarpkultūrinės komunikacijos suvokimo veiksniai. DOI: 10.13165/PSPO-19-22-07. Vytauto Didžiojo universitetas, Kaunas.
36. Pilinkaitė-Sotirowic, V. (2018) Informacijos mokslai. *Lyčių lygybė švietime: vaikinių galimybes rinktis netradicines profesijas*. Vilniaus Universiteto Leidykla. P 78-91.
37. Prakapas R, Butvilas T., (2011) *Mokslinio tiriamojo darbo logografika studijoms*. Vilnius, Mykolo Romerio universitetas.
38. Pruskus V., (2010) *Stereotipai ir jų devizualizacija tarpkultūrinėje komunikacijoje*. Vilniaus Gedimino technikos universitetas. Prieinama per <https://etalpykla.lituanistikadb.lt/object/LT-LDB-0001:J.04~2010~1367171084884/J.04~2010~1367171084884.pdf> Žiūrėta 2023-02-15
39. Pruskus V. (2002) *Verslo etika*. Prieinama per http://elibrary.lt/resursai/Leidiniai/Litfund/Lithfund_leidiniai/verslas/Verslo%20etika%20%5BLT%5D.pdf
40. Rakauskienė O, G, Krinickienė E, Servetkienė V. (2020) Moterų ir vyrų pajamų atotrūkis Lietuvoje. Vilnius, Mykolo Romerio universitetas.
41. Siltanen J., *Locating Gender– Occupational Segregation, Wages and Domestic Responsibilities*. Routledge 2 Park Square, Milton Park, Abingdon, Oxon OX14 4RN 605 Third Avenue, New York, NY 10017 2020.

42. Spiers, H. J., Love, B. C., Le Pelley, M. E., Gibb, C. E., & Murphy, R. A. (2017). Anterior temporal lobe tracks the formation of prejudice. *Journal of cognitive neuroscience*, 29(3), p 530-544.
43. Šavareikienė D, Žalys L., (2013) *Diskriminacijos kaip socialinio reiškinių ekspresija personalo valdyme*. Šiaulių universitetas.
44. Šiljak M, B., (2021) *Ethnic Identity(s) in post-Yugoslav Bosnia and Herzegovina*. University of East Sarajevo Faculty of Philosophy Pale Bosnia and Herzegovina
45. Vasiliauskaitė Z, (2012) Pasiklydę stereotipuose. Prienama per <https://www.bernardinai.lt/2012-05-12-zita-vasiliauskaite-pasiklyde-stereotipuose/> Žiūrėta 2023-03-20
46. Vasiliauskienė Z, Vasiliauskė L, H. (2022) Lyčių lygybė ir nediskriminavimas mokymo ir ugdymo procese. *Stereotipinių lyčių vaidmenų įtaka pasiekimams ir karjerai*.
47. Verloo M, (2007) Multiple Meanings of Gender Equality A Critical Frame Analysis of Gender Policies in Europe, *Contested Gender Equality and Policy Variety in Europe: Introducing a Critical Frame Analysis Approach*. ISBN 978 963 9776 08
48. Vogt, W. Paul. 2005. Dictionary of Statistics & Methodology. A Nontechnical Guide for the Social Sciences. Thousand Oaks, etc.: Sage Publications.
49. Zanna, M, P., Olson, J, M., *The Psychology of Prejudice– The Ontario Symposium, Volume 7*. Hillsdale, New Jersey. 1994.
50. Žibartas J, (2017) *Nuodingi socialinių stereotipų vaisiai*. Vilnius.
51. Žydžiūnaitė V, Methodological and conceptual problems of contemporary social research, *Methodological Considerations: Sequential Linking of Qualitative and Quantitative Research*. Kaunas University of Technology, 2007
52. Žydžiūnaitė V., (2011). *Baigiamojo darbo rengimo metodologija*. Klaipėda: Klaipėdos valstybinė kolegija.
53. Žydžiūnaitė, V., Sabaliauskas, S. (2017). *Kokybiniai tyrimai. Principai ir metodai*. Vilnius: Vaga.
54. Žvinklienė A, Kublickienė L., (2013) Filosofija Sociologija. *Demokratizacijos procesai ES – lyčių lygybės suvokimas*. T. 24. Nr. 2, p. 53–61, Lietuvos mokslų akademija.

PRIEDŲ SĄRAŠAS

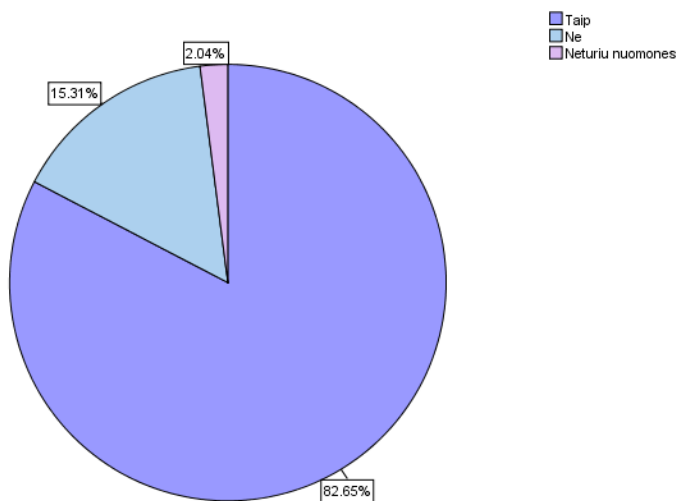
1 PRIEDAS „Stereotipų egzistavimas profesijos atžvilgiu šiuolaikinėje visuomenėje“.....	67
2 PRIEDAS „Aukščiausią vadovaujančią poziciją organizacijoje dažniau užimančio asmens lytis“.....	68
3 PRIEDAS „Profesinės veiklos kolektyvo sandara“.....	69
4 PRIEDAS „Profesinės veiklos įvairių lygių vadovo pareigas dažniau užimantys asmenys)“	70
5 PRIEDAS „Moterų atlyginimas lyginant su vyrų“.....	71
6 PRIEDAS „Profesijos atstovai dirbantys stereotipinį darbą“	72
7 PRIEDAS „Stereotipiškų profesijų vertinimas respondentų nuomone“.....	73
8 PRIEDAS „Lyčių stereotipų įtaką profesijos atžvilgiu“	74
9 PRIEDAS „Akademinio sąžiningumo deklaracija“.....	75
10 PRIEDAS „Apklausa“	76

Jūsų nuomone, ar stereotipai profesijos atžvilgiu vis dar egzistuoja šiuolaikinėje visuomenėje? (moterys)

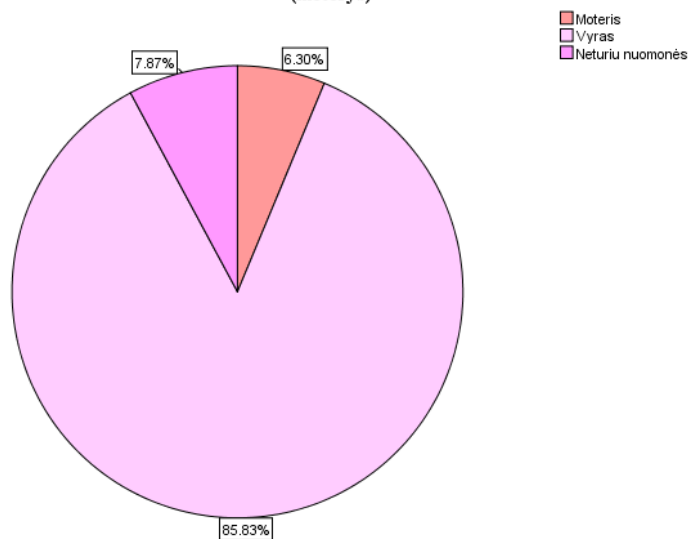
29 pav. Stereotipų egzistavimas profesijos atžvilgiu šiuolaikinėje visuomenėje (moterys)

Jūsų nuomone, ar stereotipai profesijos atžvilgiu vis dar egzistuoja šiuolaikinėje visuomenėje? (vyrai)

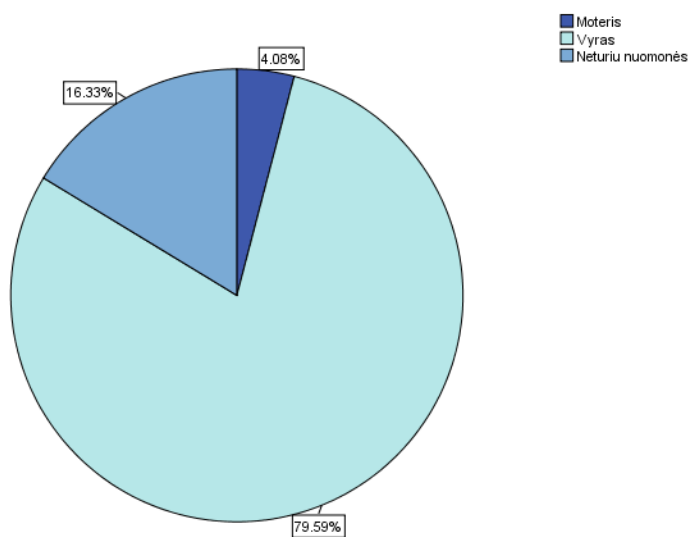
30 pav. Stereotipų egzistavimas profesijos atžvilgiu šiuolaikinėje visuomenėje (vyrai)

Jūsų nuomone, aukščiausią vadovaujančią poziciją organizacijoje dažniau užima:
(moterys)

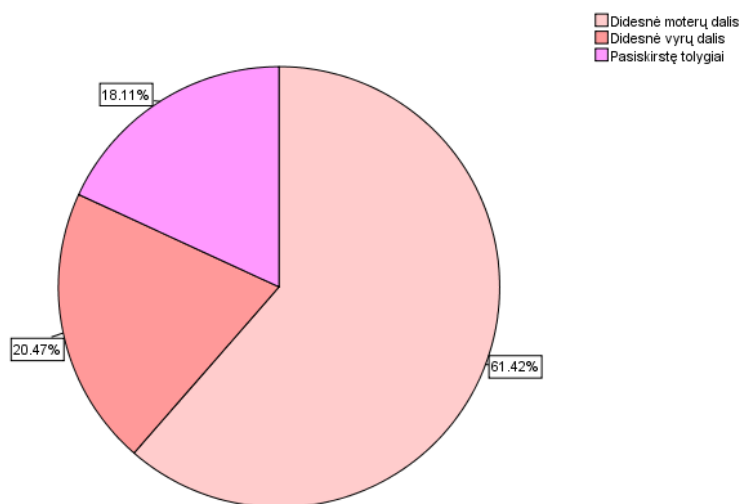
31 pav. Aukščiausią vadovaujančią poziciją organizacijoje dažniau užimančio asmens lytis (moterys)

Jūsų nuomone, aukščiausią vadovaujančią poziciją organizacijoje dažniau užima: (vyrai)

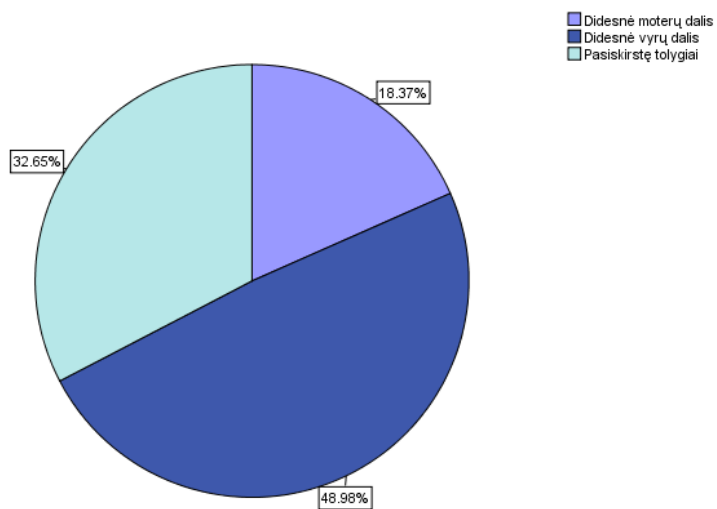
32 pav. Aukščiausią vadovaujančią poziciją organizacijoje dažniau užimančio asmens lytis (vyrai)

Jūsų profesinėje veikloje darbo kolektyvą sudaro: (moterys)

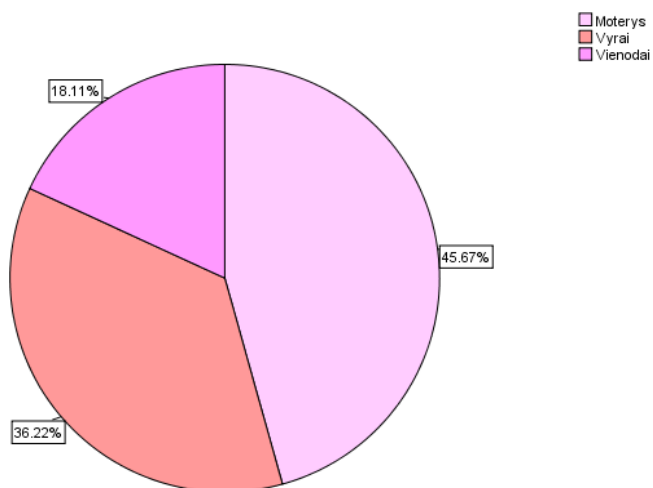
33 pav. Profesinės veiklos kolektyvo sandara (moterys)

Jūsų profesinėje veikloje darbo kolektyvą sudaro: (vyrų)

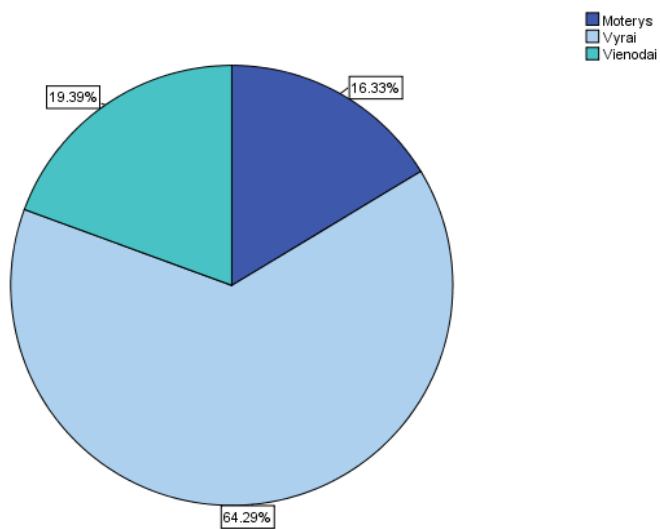
34 pav. Profesinės veiklos kolektyvo sandara (vyrų)

Jūsų profesinėje veikloje įvairių lygių vadovo pareigas dažniau užima: (moterys)

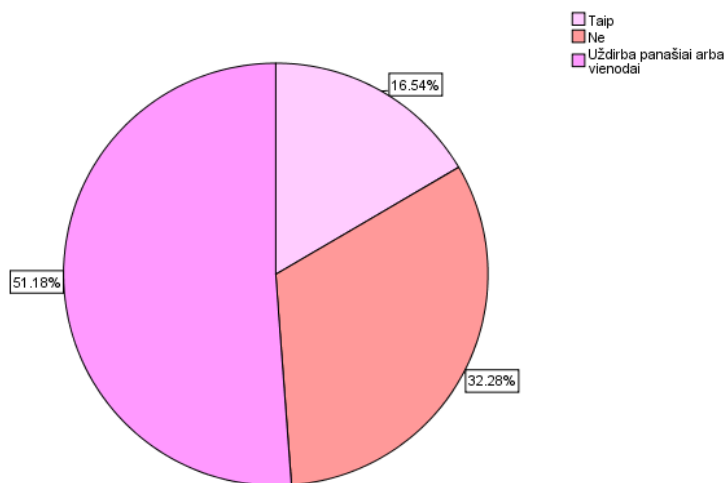
35 pav. Profesinės veiklos įvairių lygių vadovo pareigas dažniau užimantys asmenys (moterys)

Jūsų profesinėje veikloje įvairių lygių vadovo pareigas dažniau užima: (vyrų)

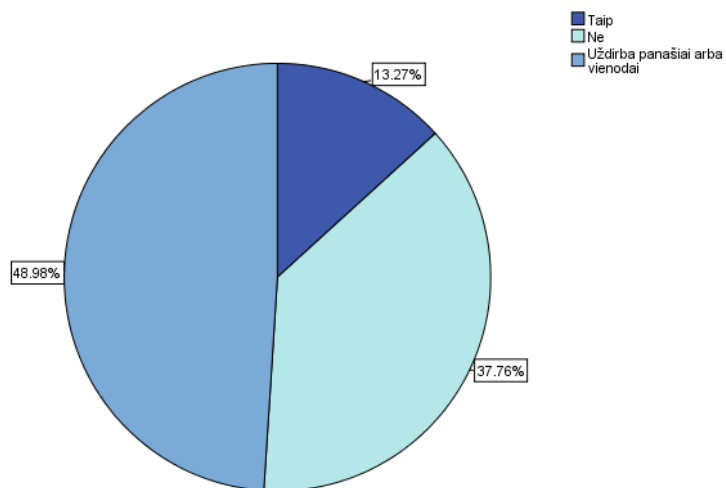
36 pav. Profesinės veiklos įvairių lygių vadovo pareigas dažniau užimantys asmenys (vyrų)

Ar Jūsų profesinėje veikloje vyrai dirbdami tą patį darbą gauna didesnę atlyginimą nei moterys? (moterys)

37 pav. Moterų atlyginimas lyginant su vyrų (moterys)

Ar Jūsų profesinėje veikloje vyrai dirbdami tą patį darbą gauna didesnę atlyginimą nei moterys? (vyrų)

38 pav. Moterų atlyginimas lyginant su vyrų (vyrų)

10 lentelė Profesijos atstovai dirbantys stereotipinį darbą

Kelininkas (ė)	9 (1,95 %)
Kosmetologas (ė)	9 (1,95 %)
Elektrikas (ė)	8 (1,74 %)
Policijos pareigūnas (ė)	8 (1,74 %)
Administratorius (ė)	7 (1,52 %)
Jūreivis (ė)	7 (1,52 %)
Auklė	6 (1,30 %)
Buhalteris (ė)	5 (1,08 %)
IT specialistas (ė)	5 (1,08 %)
Siuvėjas (a)	5 (1,08 %)
Vizažistas (ė)	5 (1,08 %)
Teisininkas (ė)	4 (0,87 %)
Virėjas/konditeris (ė)	4 (0,87 %)
Akušeris (ė)	3 (0,65 %)
Apsaugos darbuotojas (a)	3 (0,65 %)
Politikas (ė)	3 (0,65 %)
Stalius (ė)	3 (0,65 %)
Duobkasys (ė)	2 (0,43 %)
Floristas (ė)	2 (0,43 %)
Ginekologas (ė)	2 (0,43 %)
Gydytojas (a)	2 (0,43 %)
Traktoristas (ė)	2 (0,43 %)
Stogdengys (ė)	2 (0,43 %)
Šiukšlių išvežėjas (a)	2 (0,43 %)
Vadybininkas (ė)	2 (0,43 %)

11 lentelė Stereotipiškų profesijų vertinimas respondentų nuomone

MOTERYS 127 (100 %)	Moteris skaičius (%)	Vyras skaičius (%)	Profesija nėra stereotipiška skaičius (%)
Buhalteris (ė)	80 (63 %)	0 (0 %)	47 (37 %)
Automechanikas (ė)	1 (0,8 %)	118 (92,9 %)	8 (6,3 %)
IT specialistas (ė)	3 (2,4 %)	72 (56,7 %)	52 (40,9 %)
Ugniagesys gelbėtojas (a)	3 (2,4 %)	118 (92,9 %)	6 (4,7 %)
Tolimųjų reisų vairuotojas (a)	2 (1,6 %)	106 (83,5 %)	19 (15 %)
Ikimokyklinio ugdymo mokytojas (a)	96 (75,6 %)	3 (2,4 %)	28 (22 %)
Kosmetologas (ė)	112 (88,2 %)	0 (0 %)	15 (11,8 %)
Laivo kapitonas (ė)	2 (1,6 %)	114 (89,8 %)	11 (8,7 %)
Viešbučio kambarių tvarkytojas (a)	105 (82,7 %)	3 (2,4 %)	19 (15 %)
Gydytojas (a)	10 (7,9 %)	9 (7,1 %)	108 (85 %)
Policijos pareigūnas (ė)	2 (1,6 %)	50 (39,4 %)	75 (59,1 %)
VYRAI 225 (100 %)	Moteris skaičius (%)	Vyras skaičius (%)	Profesija nėra stereotipiška skaičius (%)
Buhalteris (ė)	60 (61,2 %)	2 (2 %)	36 (36,7 %)
Automechanikas (ė)	1 (1 %)	93 (94,9 %)	4 (4,1 %)
IT specialistas (ė)	0 (0 %)	40 (40,8 %)	58 (59,2 %)
Ugniagesys gelbėtojas	4 (4,1 %)	88 (89,8 %)	6 (6,1 %)
Tolimųjų reisų vairuotojas (a)	3 (3,1 %)	76 (77,6 %)	19 (19,4 %)
Ikimokyklinio ugdymo mokytojas (a)	68 (69,4 %)	3 (3,1 %)	27 (27,6 %)
Kosmetologas (ė)	85 (86,7 %)	4 (4,1 %)	9 (9,2 %)
Laivo kapitonas (ė)	2 (2 %)	79 (80,6 %)	17 (17,3 %)
Viešbučio kambarių tvarkytojas (a)	76 (77,6 %)	2 (2 %)	20 (20,4 %)
Gydytojas (a)	9 (9,2 %)	6 (6,1 %)	83 (84,7 %)
Policijos pareigūnas (ė)	3 (3,1 %)	28 (28,6 %)	67 (68,4 %)

12 lentelė *Lyčių stereotipų įtaką profesijos atžvilgiu*

MOTERYS 127 (100 %)	Pritariu skaičius (%)	Iš dalies pritariu skaičius (%)	Nepritariu skaičius (%)	Iš dalies nepritariu skaičius (%)	Neturiu nuomonės skaičius (%)
Profesija neturi "lyties"	42 (33,1%)	62 (48,8 %)	13 (10,2%)	8 (6,3%)	2 (1,6%)
Profesijos pasirinkimą turi lemti žmogaus gebėjimai ir įgūdžiai	97 (76,4 %)	25 (19,7 %)	3 (2,4 %)	1 (0,8 %)	1 (0,8 %)
Lytis neturi įtakos žmogaus sugebėjimams profesinėje veikloje	64 (50,4 %)	44 (34,6 %)	10 (7,9 %)	7 (5,5 %)	2 (1,6 %)
Profesinėje veikloje vyrai ir moterys yra lygūs	66 (52 %)	41 (32,3 %)	12 (9,4 %)	5 (3,9 %)	3 (2,4 %)
Profesinėje veikloje vyrai ir moterys turi gauti vienodą atlygį už savo darbą	109 (85,8 %)	14 (11 %)	2 (1,6 %)	1 (0,8 %)	1 (0,8 %)
VYRAI 98 (100 %)	Pritariu skaičius (%)	Iš dalies pritariu skaičius (%)	Nepritariu skaičius (%)	Iš dalies nepritariu skaičius (%)	Neturiu nuomonės skaičius (%)
Profesija neturi "lyties"	31 (31,6 %)	28 (28,6 %)	11 (11,2 %)	26 (26,5 %)	2 (2 %)
Profesijos pasirinkimą turi lemti žmogaus gebėjimai ir įgūdžiai	76 (77,6 %)	17 (17,3 %)	1 (1%)	3 (3,1 %)	1 (1 %)
Lytis neturi įtakos žmogaus sugebėjimams profesinėje veikloje	42 (42,9 %)	33 (33,7 %)	9 (9,2 %)	12 (12,2 %)	2 (2%)
Profesinėje veikloje vyrai ir moterys yra lygūs	47 (48 %)	36 (36,7 %)	6 (6,1 %)	7 (7,1 %)	2 (2 %)
Profesinėje veikloje vyrai ir moterys turi gauti vienodą atlygį už savo darbą	76 (77,6 %)	15 (15,3 %)	5 (5,1 %)	1 (1,0 %)	1 (1,0 %)

AKADEMINIO SAŽININGUMO DEKLARACIJA

2023-05-12

Vilnius

Aš, Mykolo Romerio universiteto (toliau – Universitetas), *žmogaus ir visuomenės studijų fakulteto, Komunikacijos instituto, komunikacijos ir kūrybinių*
 (fakulteto / mokyklos/akademijos, programos pavadinimas) *technologijų*

studentas (-ė) NERINGA PUPINIŲKAITE,
 (vardas, pavardė)

patvirtinu, kad šis rašto darbas / kursinis / bakalauro / magistro baigiamasis darbas

„*Slyčių stereotipai profesijos atžvilgiu*“

1. Yra atliktas savarankiškai ir sąžiningai;
2. Nebuvo pristatytas ir gintas kitoje mokslo įstaigoje Lietuvoje ar užsienyje;
3. Yra parašytas remiantis akademinio rašymo principais ir susipažinus su rašto darbu metodiniais nurodymais.

Žinau, kad už sąžiningos konkurencijos principo pažeidimą — plagijavimą studentas gali būti šalinamas iš Universiteto kaip už šiurkštu akademinės etikos pažeidimą.

 (parašas)

NERINGA PUPINIŲKAITE
 (vardas, pavardė)

APKLAUSA

Sveiki,

mano vardas Neringa, esu VI kurso Mykolo Romerio universiteto Komunikacijos instituto studentė ir šiuo metu rašau magistro baigiamąjį darbą tema "Lyčių stereotipai profesijos atžvilgiu". Dalyvavimas tyrime yra savanoriškas. Bet kokia informacija, kuri bus surinkta tyrimo metu išliks konfidenciali, t. y. bus prieinama tik tyrėjui. Apklausa yra anoniminė. Tyrimo metu surinkti duomenys bus naudojami tik mokslinio darbo tikslui įgyvendinti.

Iš anksto dėkoju už Jūsų skirtą laiką.

1. Jūsų nuomone, ar stereotipai profesijos atžvilgiu vis dar egzistuoja šiuolaikinėje visuomenėje?

- Taip
- Ne
- Neturiu nuomonės

2. Kaip dažnai tenka girdėti visuomenėje skirstomas profesijas į „vyriškas“ ir „moteriškas“?

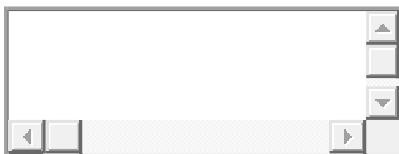
- Labai dažnai
- Dažnai
- Retai
- Labai retai
- Nežinau/neteko susidurti

3. Ar pritariate, jog šiuolaikinėje visuomenėje darbas vis dar skirstomas į „labiau vyrišką“ ar „labiau moterišką“?

- Pritariu
- Iš dalies pritariu
- Iš dalies nepritariu
- Nepritariu
- Neturiu nuomonės

4. Jūsų nuomone, kokios profesijos atstovus galima laikyti dirbančius stereotipinį darbą? (Įrašykite vieną ar kelis variantus)

5. Kodėl taip manote?

6. Ar visuomenėje susiformavę profesijų stereotipai lyčių atžvilgiu lemia jų pasirinkimą?

- Taip
- Ne
- Iš dalies lemia
- Neturiu nuomonės

7. Kodėl priešingos lyties atstovai vengia rinktis visuomenės požiūriu susiformavusias stereotipines profesijas? (Pasirinkite Jūsų nuomone labiausiai tinkantį)

- Dėl nusistovėjusių visuomenės nuostatų
- Dėl neigiamo savo ar aplinkinių požiūrio
- Dėl fizinių galimybių
- Dėl emocinės/psichologinės būklės
- Kita

8. Kaip galvojate, ar Jūsų profesiją būtų galima laikyti stereotipiška lyties atžvilgiu?

- Taip
- Ne
- Neturiu nuomonės

9. Kokie veiksniai lemia, kad profesiją būtų galima priskirti prie labiau „vyriškos“ ar „moteriškos“? (Pasirinkite Jums tinkamiausią variantą)

- Darbas reikalaujantis didelės fizinės jėgos ar ištvermės
- Darbas per sunkus psichologiniu ar emociniu požiūriu
- Darbas reikalaujantis itin didelio kruopštumo ir tikslumo
- Kita

10. Jūsų nuomone, aukščiausią vadovaujančią poziciją organizacijoje dažniau užima:

- Moteris
- Vyras
- Neturiu nuomonės

11. Jūsų profesinėje veikloje darbo kolektyvą sudaro:

- Didesnė moterų dalis
- Didesnė vyrų dalis
- Pasiskirstę tolygiai

12. Jūsų profesinėje veikloje įvairių lygių vadovo pareigas dažniau užima:

- Moterys
 Vyrai
 Vienodai

13. Ar Jūsų profesinėje veikloje vyrai dirbdami tą patį darbą gauna didesnę atlyginimą nei moterys?

- Taip
 Ne
 Uždirba panašiai arba vienodai

14. Pažymėkite, Jūsų nuomone, tinkamiausią variantą:

	Pritariu	Iš dalies pritariu	Nepritariu	Iš dalies nepritariu	Neturiu nuomonės
Profesija neturi "lyties"	☐	☒	☒	☐	☐
Profesijos pasirinkimą turi lemti žmogaus gebėjimai ir įgūdžiai	☐	☐	☐	☐	☐
Lytis neturi įtakos žmogaus sugebėjimams profesinėje veikloje	☐	☐	☐	☐	☐
Profesinėje veikloje vyrai ir moterys yra lygūs	☐	☐	☐	☐	☐
Profesinėje veikloje vyrai ir moterys turi gauti vienodą atlygį už savo darbą	☐	☐	☐	☐	☐

15. Jūsų nuomone, kurios lyties atstovas priskiriamas prie stereotipiškos profesijos?

	Moteris	Vyras	Profesija nėra stereotipiška
Buhalteris (ė)	☐	☐	☐
Automechanikas (ė)	☐	☐	☐
IT specialistas (ė)	☐	☐	☐
Ugniagesys gelbėtojas	☐	☐	☐
Tolimųjų reisų vairuotojas (a)	☐	☐	☐
Ikimokyklinio ugdymo mokytojas (a)	☐	☐	☐
Kosmetologas (ė)	☐	☐	☐
Laivo kapitonas (ė)	☐	☐	☐
Viešbučio kambarių tvarkytojas (a)	☐	☐	☐
Gydytojas (a)	☐	☐	☐
Policijos pareigūnas (ė)	☐	☐	☐

16. Kokia Jūsų profesija?

17. Jūsų amžius:

- 18 -25 m
- 26 - 33 m
- 34 - 41 m
- 42- 49 m
- 50 ir daugiau

18. Jūsų išsilavinimas:

- Vidurinis
- Profesinis
- Aukštasis
- Aukštasis neuniversitetinis

19. Jūsų gyvenamoji vieta:

- Vilniaus apskritis
- Kauno apskritis
- Klaipėdos apskritis
- Šiaulių apskritis
- Panevėžio apskritis
- Alytaus apskritis
- Marijampolės apskritis
- Tauragės apskritis
- Telšių apskritis
- Utenos apskritis

20. Jūsų lytis:

- Moteris
- Vyras